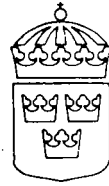

Riksdagens protokoll

1986/87:123

Protokoll
1986/87:123

14 maj 1987

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 maj

Bostadspolitiken	7
Ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen m. m.	69
Vissa fastighetsrättsliga frågor	94
Bostadslån till ombyggnad av åldersdomshem	108

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 maj

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1986/87:17 Föräldraförsäkringen m. m.	3
1986/87:18 Vårdbidrag för handikappade barn och handikapp- ersättning	3
1986/87:7 Rutiner vid ansökan om svenskt medborgarskap	3

Skatteutskottets betänkande

1986/87:43 Dubbelbeskattningsavtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, m. m.	3
--	---

Justitieutskottets betänkanden

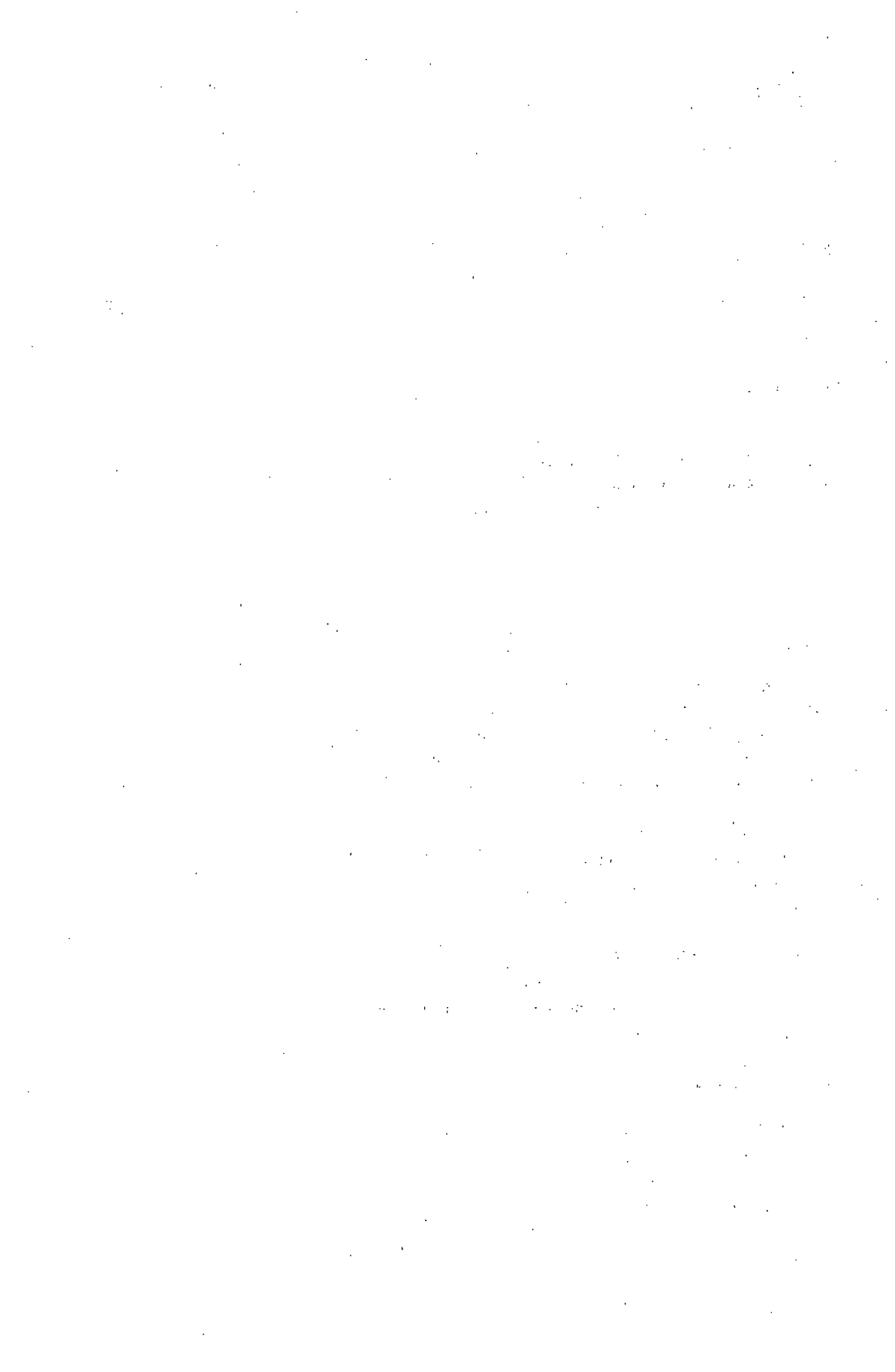
1986/87:26 Anslag till Rättshjälp m. m.	3
1986/87:29 Ändring i förvaltningsprocesslagen, m. m.	3
1986/87:30 Överenskommelse med Tyska Demokratiska Republi- ken om inbördes rättshjälp i brottmål	3

Lagutskottets betänkanden

1986/87:22 Konsumentpolitiska frågor m. m.	3
1986/87:25 Vårdnad om barn m. m.	3
1986/87:26 Följdlagstiftning till äktenskapsbalken m. m.	3

Bostadsutskottets betänkande

1986/87:20 Förnyad behandling av ärende om anslag till bostads- försörjningen m. m.	7
---	---

Torsdagen den 14 maj

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelserna

1986/87:157 till jordbruksutskottet

1986/87:162 till justitieutskottet

3 § Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkanden 1986/87:17, 18 och 7, skatteutskottets betänkande 1986/87:43, justitieutskottets betänkanden 1986/87:26, 29 och 30 samt lagutskottets betänkanden 1986/87:22, 25 och 26 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 122).

Socialförsäkringsutskottets betänkande 17

Mom. 1 (sänkt kompensationsnivå inom föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 66 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (garantinivån inom föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utbyggnad av föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för reservation 3 av Margó Ingvardsson.

Mom. 4 (kvoterad föräldraledighet)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 16 för reservation 4 av Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (tillfällig föräldrapenning när dagbarnvårdares barn är sjukt)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 146 för reservation 5 av Nils Carlshamre m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (läkarutlåtande för tillfällig föräldrapenning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (flexibelt uttag av kontaktdagar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Nils Carlshamre m. fl., *dels* reservation 8 av Margareta Andrén och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ökat antal kontaktdagar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Margó Ingvarsson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (rätt till kontaktdagar vid privat barnomsorg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (tillfällig föräldrapenning för vård av vuxna handikappade barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Margareta Andrén och Barbro Sandberg – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ersättning för vård av anhörig)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 47 för reservation 12 av Margareta Andrén och Barbro Sandberg. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 18

Mom. 1 (ändrade beräkningsgrunder för vårdbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 46 för reservation 1 av Barbro Sandberg och Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (ett fjärdedels vårdbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 145 för reservation 2 av Doris Håvik m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Arne Gadd (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 4 (enhetlig bedömning av rätten till vårdbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Barbro Sandberg och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vårdbidrag m. m. till efterlevande förälder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Barbro Sandberg och Ingrid Ronne-Björkqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (fler nivåer inom handikappersättningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 7

Mom. 2 (en ceremoni vid erhållande av svenskt medborgarskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Sten Andersson i Malmö – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 43

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Justitieutskottets betänkande 26

Punkt 1

Mom. 1 (offentlig försvarare)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 127 för reservation 1 av Karin Ahrland m. fl.

Mom. 3 (juridiskt biträde åt målsägande)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ju629 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (rättegångskostnader i mål om enskilt åtal)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 16 för motion Ju709 av Nils Berndtson och Bo Hammar.

Mom. 6 (rättegångskostnader i skatteprocessen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 147 för reservation 2 av Karin Ahrland m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2–6

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 29

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (kommunikation i förvaltningsdomstolarna)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 67 för reservationen av Sven Munke m. fl.

Justitieutskottets betänkande 30

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 67 för reservationen av Sven Munke m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Lagutskottets betänkande 22

Mom. 2 (anslag till allmänna reklamationsnämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 1 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 3 (anslag till konsumentverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Ulla Orring m. fl., *dels* reservation 3 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd med konsumentverket)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 68 för reservation 4 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 5 (partssammansatt råd knutet till allmänna reklamationsnämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 148 för reservation 5 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 6 (konsumentpolitikens inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per-Olof Strindberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (standardiserad varuinformation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (datastyrd konsumentinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 46 för reservation 8 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson.

Mom. 11 (konsumentverkets varuprovningens verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (konsumentskydd på bilområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (könsdiskriminerande reklam)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 16 för hemställan i motion L718 av Lars Werner m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 11 av Per-Olof Strindberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 25

Mom. 5 (fastställande av faderskap)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 63 för reservationen av Ulla Orring och Bengt Harding Olson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 26

Mom. 1 (lagförslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 144 för reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrags

bostadsutskottets betänkande

1986/87:20 om förnyad behandling av ärende om anslag till bostadsförörjningen m. m. (prop. 1986/87:48 delvis, 1986/87:67, 1986/87:93 delvis och 1986/87:100 delvis).

Bostadspolitiken

Anf. 1 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Den 29 april återförvisade riksdagen det betänkande som vi nu skall behandla. Anledningen till återremissen var att regeringen i kompletteringspropositionen föreslagit en kraftig höjning av fastighetsskatten liksom förändringar av bostads- och räntebidragen.

Socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna har vid den nya behandlingen i utskottet ej ansett att en samordning och en sammanhållen bedömning av frågorna behövde ske. De tre borgerliga partiernas ledamöter har reserverat sig i utskottets protokoll mot majoritetens förfarande. I ett särskilt yttrande nr 4 till bostadsutskottets betänkande 20 motiverar vi utskottsreservanter vår ståndpunkt.

Under gårdagen tog frågan om höjning av fastighetsskatten en ny vändning, då socialdemokraterna beslöt att i princip dra tillbaka regeringens proposition i nu berört avseende. Regeringen har därmed lidit sitt hittills största nederlag under denna valperiod, men oppositionen i riksdagen har lyckats stoppa en skattehöjning på totalt 2,7 miljarder kronor. Detta noteras säkerligen med stor tillfredsställelse av alla boende runt om i landet.

Herr talman! Att det råder stor oenighet om regeringens bostadspolitik illustreras bäst av att till betänkandet nr 20 har fogats över 100 reservationer. Vi moderater har i åratal pläderat för en ny inriktning av bostadspolitik, innebärande en minskad offentlig styrning men ökad valfrihet för den enskilde. Bostadsmarknaden är i dag så genomreglerad att den enskildes vilja och önskemål får ett mycket litet spelutrymme.

Under det senaste året har det blivit klart för allt fler att den socialdemokratiska bostadspolitik har misslyckats. Bristen på smålägenheter är akut runt om i landet. Olika bidrag och regleringar, skatteregler och ett föråldrat hyressättningssystem har gjort att vi har fått en orörlig bostadsmarknad, där en naturlig omflyttning inte sker. På detta sätt utnyttjas inte det befintliga bostadsbiståndet på ett riktigt sätt. Många människor vill i dag förändra sin bostadssituation men kan inte av nämnda skäl.

Enligt moderata samlingspartiet är de viktigaste inslagen i en ny bostadspolitik följande:

Minskad reglering och detaljstyrning genom färre normer och läneregler, rationalisering av bostadsbyråkratin, tillskapandet av ett nytt bostadsfinansieringssystem och avveckling av statens nuvarande bostadsfinansieringsaktiebolag, förenklade lånevillkor, neutralitet mellan olika upplåtelseformer, reformering av hyressättningssystemet, stimulans av bostadsrätt och tillskapande av ägarlägenheter i flerfamiljshus, förändring av mark- och planpolitiken för att förstärka den enskilda äganderätten, ett nytt lånesystem med mindre av generella subventioner, en samordning av bostadspolitik med skatte- och familjepolitiken.

Att direkt eller indirekt äga sin bostad har många fördelar. För såväl den enskilde som samhället är ett privat bostadsäggande fördelaktigt. Vi moderater vill därför uppmantra en övergång från hyresrätt till bostadsrätt och ägarlägenheter. I dag förbjuder socialdemokraterna de hyresgäster som bor i de allmännyttiga fastigheterna att omvandla sina bostäder till bostadsrätt även om en majoritet av hyresgästerna i en sådan fastighet vill bilda bostadsrätt. Detta är både diskriminerande och upprörande.

I stället för att förbjuda en sådan övergång vill vi moderater underlätta omvandlingen från hyresrätt till bostadsrätt, vilket framgår av reservationerna 9 och 11 som är gemensamma för de tre borgerliga partierna.

Det nuvarande bostadsfinansieringssystemet visar på stora brister och problem. Vid hög räntenivå blir subventionerna orimligt stora, vilket visat sig under den senaste tioårsperioden då statens kostnader för räntebidragen nästan tiodubblats. Orättvisan mellan dem som har fått statliga lån och räntebidrag och dem som har finansierat sin bostad utan statens medverkan är uppenbar. Vi moderater har under flera år presenterat ett genomarbetat förslag till avtrappning av de garanterade räntorna. Detta system skulle då ersätta de reguljära och extra upptrappningar som för närvarande gäller i finansieringssystemet.

En stor fördel med vårt förslag är att alla skulle veta för lång tid framåt vilka räntekostnader som deras lån för med sig. Med den ryckighet som utmärker den socialdemokratiska politiken på detta område för dagen vet de boende inte ens ett år framåt hur stora kapitalkostnaderna blir. Detta är enligt vår mening inte acceptabelt.

Minskningen av bostadssubventionerna får dock inte medföra snabba och kraftiga förändringar i villkoren för människors boende. Därför är det viktigt att en reformering av räntebidragssystemet sker parallellt med att man gör rejäla skattesänkningar och förändringar av familjepolitiken. Socialdemokraterna i bostadsutskottet avvisar även i år vårt förslag och hävdar att det skulle få till följd helt oacceptabla kostnadsökningar för de boende. Detta argument kan socialdemokraterna själva inte längre tro på, sedan bostadsministern i samband med sitt förslag om kvarboendegaranti konstaterat att hyreshöjningar upp till 25 kr. per kvadratmeter för de boende är acceptabla. När sedan kvarboendegarantierna avtrappas under tre år så blir boendekostnadsökningarna mångdubbelt större än de som vi föreslår i vårt finansieringsalternativ.

Herr talman! I detta sammanhang finns det skäl att påpeka att en sådan argumentering som socialdemokraterna använder möjligen skulle kunna vara adekvat när det gäller folkpartiets förslag om att minska räntesubventionerna med 4–6 miljarder på några år, som de uttrycker sig i sin partimotion. Så stora besparingar har vi moderater inte bedömt det vara möjligt att föreslå. För det framtida byggandet vill vi tillskapa ett nytt finansieringssystem som bygger på en schablonberäkning, lika för alla upplåtelseformer. Detta system skulle utformas så att det direkta sambandet mellan byggkostnader och räntebidrag ersattes med ett schablonmässigt framräknat belopp. Den som då vill bygga till en högre kostnad än vad schablonen medger får göra detta men får också då finansiera överkostnaden på egen hand. Ett sådant system skulle vara enkelt och rättvist för alla. Vi föreslår att själva finansieringen skall ske på den vanliga kreditmarknaden.

Sedan 1974 gäller som villkor för statliga bostadslån att marken skall vara förmedlad av kommun eller vara i kommunal ägo och att byggandet upphandlas i konkurrens. Syftet med mark- och konkurrensvillkoren är att starkt försämra möjligheterna för enskilt byggande. Villkoren är ett mycket viktigt inslag i de socialdemokratiska strävandena att skapa en total kommunal planhushållning på bostadsområdet. Detta villkor har allvarligt försvärat exploatering i privat regi. Kommunerna har därigenom fått ett än större inflytande över bostadsproduktionen. Detta har minskat konkurrensen inom byggsektorn och därmed lett till högre kostnader och mindre konsumentstyrd produktion. Villkoren har också förhindrat privat byggande på egen mark, vilket resulterat i en försämrad produktutveckling. Vi moderater föreslår att mark- och konkurrensvillkoren avskaffas per den 1 juli i år.

Herr talman! En nyhet för året är förslaget från regeringen om införandet av ett behovsprövat stöd till barnfamiljer för köp av äldre egnahem. Enligt vår mening måste även barnfamiljer med lägre inkomster ges möjligheter att efterfråga småhus med äganderätt. Detta måste dock ske genom generella åtgärder inom bl. a. skatte- och familjepolitiken och inte genom ytterligare

stödformer. Det finns risk att ett stöd, inte minst med den nu förordade utformningen, ger oavsedda effekter, bl. a. i form av prisökningar på småhus. Ett attraktivt bostadsparande som det vi föreslår skulle också vara en hjälp för dessa familjer att skaffa sig ett eget hem.

Ett annat förslag, som är nytt för året, är att statliga lån skall kunna utgå vid köp av äldre egnahem. Vi motsätter oss detta med hänvisning till att det på den reguljära kreditmarknaden i dag erbjuds goda villkor för lån till sådana investeringar.

Den ryckighet när det gäller bestämmelserna som vi i olika sammanhang har påtalat återkommer även här. Socialdemokraterna har tidigare beslutat att en del av de statliga lånen skall inlösas vid överlåtelse av äldre egnahem.

Herr talman! Regeringen föreslår att bostadsbidragen för familjer med barn räknas upp. Såväl inkomstgränser som hyresgränser justeras. Regeringens förslag innebär att stödet till barnfamiljerna ges en ökad knytning till boendekostnaderna. Detta gynnar en ökad bostadskonsumtion framför annan konsumtion och beskär på så sätt barnfamiljernas valfrihet. De stora marginalproblem som finns i nuvarande bostadsbidragssystem kvarstår även i det nya förslaget. På en punkt har regeringen dock varit lyhörd för vår kritik i detta avseende – man föreslår att bostadsbidraget fr. o. m. tredje barnet ersätts med ett icke behovsprövat flerbarnstillägg.

Enligt vår mening är det viktigt att stödet till barnfamiljerna inte är vare sig konsumtionsstyrande eller progressivt. De inkomstprövade bostadsbidragen bör inte ökas. Målsättningen bör i stället vara att ändra stödet till barnfamiljerna så, att valfriheten och incitamentet till en extra arbetsinsats ökar. Med det behovsprövade bostadsbidragssystemet är det från ekonomisk synpunkt tveksamt om det lönar sig för en deltidsarbetande make eller maka att öka sin arbetsinkomst. Vad som behövs är en successiv sänkning av skattetrycket som gör att hushållen får behålla en större del av sina inkomster samt ett system med skatteavdrag för barn.

När det gäller omprövningar av bostadsbidragen har regeringen fått bakläxa av utskottet. Regeringen föreslog nämligen att omprövningen skulle ske endast en gång per år. Detta skulle betyda att en inkomständring skulle beaktas först långt efter det att den hade inträffat, oavsett om det var fråga om en ökning eller en minskning av inkomsten. Om en inkomst plötsligt faller bort i en familj skulle påfrestningen på den familjens ekonomi blivit utomordentligt stor om man följt regeringens förslag.

Socialdemokraterna i bostadsutskottet har nu tillstyrkt en vpk-motion som innebär att en omprövning av bostadsbidraget skall ske när arbetsinkomsten väntas minska med 25 % eller mer. Inte heller detta förslag är acceptabelt. Under löpande år kan en familj med kraftigt ökad inkomst behålla sitt bostadsbidrag, medan en familj som fått med upp till 25 % sänkta inkomster inte får sitt rättmätiga bostadsbidrag. Vi moderater avvisar därför utskottets förslag i det avseendet. Vi tycker att folk skall få de bidrag de är berättigade till.

Herr talman! Regeringen föreslår i budgetpropositionen att betydande belopp anslås till en rad ändamål i syfte att förbättra bostäderna vad avser tillgänglighet och service. Detta är i och för sig angelägna åtgärder, men vi ifrågasätter om staten skall bidra med pengar till den typen av verksamhet.

Detsamma kan man säga om förslaget om förnyelsebidrag till olika bostadsområden. Det är ofta företagsekonomiskt lönsamt att företa förbättringar av boendemiljön, eftersom det ökar ett bostadsområdes attraktionsvärde. Sådana satsningar bör rimligen komma till stånd utan statligt stöd. Detta gäller i allt väsentligt också miljonprogrammets bostäder, varför vi motsätter oss ytterligare statliga pengar till förbättringar av dem.

År 1982 införde socialdemokraterna statsbidrag till hyresrabatter och hyresförlustgarantian. Redan då motsatte vi oss dessa bidrag, som närmast kan ses som stöd för produktion av bostäder där ingen efterfrågan finns eller av bostäder som är utformade så att ingen vill ha dem. Felaktiga satsningar har också helt klart gjorts. Vi föreslår att stödet upphör vid halvårsskiftet detta år.

Strax före jul i fjol begåvades vi med ytterligare bidrag i form av kvarboendegarantier och nya hyresrabatter. Uppfinningsrikedomen på bostadsdepartementet vad gäller konstruktion av nya bidrag är imponerande. Så fort man upptäcker att tidigare regleringar och bidrag skapat problem kläcks nya idéer om ytterligare bidragsformer. Röran blir bara värre, samtidigt som bostadsmarknaden nästan helt slutat att fungera.

Vi har inte i modern tid upplevt en sämre fungerande bostadsmarknad än i dag. Åtta-tio års kötid för en önskad bostad är inte ovanlig i en del regioner. Den svarta handeln med lägenheter florerar värre än någonsin, hyreskontrakt säljs mer eller mindre öppet, priserna på det begränsade utbudet av bostadsrätter slår alla tidigare rekord, korruptionen breder ut sig osv. Även ni socialdemokrater måste rimligen inse att er bostadspolitik har kapsejsat.

Herr talman! Jag skall avsluta med att citera ur en i den stora mängden insändare om bostadsproblemen som dagligen återfinns i våra tidningar. Den belyser ett av de problem som jag här har berört. Insändaren har rubriken Skatt på flytt. Den lyder: "Jag bor med min hustru i en insatslägenhet sedan drygt 10 år. På grund av att min hustru har fått tilltagande ledbesvär, främst i sina knän, har hon svårt att klara trapporna. Vi önskar byta lägenhet, antingen till nedre botten eller i en lägenhet med hiss.

Men då kommer det stora problemet. Vi får betala skatt på 'vinsten' trots att vi får betala lika mycket för vår nya lägenhet.

Handen på hjärtat Ingvar Carlsson och ni andra i regeringen, skäms ni inte att låta detta fortgå. Vi förmodar att tusen och åter tusen andra människor i landet är i samma situation och som inte har råd att flytta."

Detta är bara ett exempel. Jag skulle vilja fråga socialdemokraternas talesman i den här debatten: Vad tycker ni att denna familj skall göra? Vad har ni för råd att ge dem och de tiotusentals andra som är i samma situation?

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer där de moderata ledamöterna i bostadsutskottet finns med.

I detta anförande instämde Anders Andersson (m).

Anf. 2 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Vi har från folkpartiet gjort en uppdelning mellan ledamöterna i bostadsutskottet i denna debatt som gäller bostadsutskottets betänkande nr 20, tidigare kallat nr 10. Jag börjar med att kommentera de inledande

reservationerna samt markvillkoret och hissbidragen. Karl-Göran Biörsmark tar upp räntelånen, äldre egnahem och bostadsbidragen. Siw Persson kommer därefter att behandla ROT-lånen, stödet till samlingslokaler och energifrågorna.

De boendes önskemål måste enligt folkpartiets uppfattning vara utgångspunkten för bostadspolitiken. Det innebär att ökad valfrihet för de boende måste eftersträvas. Staten skall inte genom ekonomiska styrmedel eller administrativa regleringar gynna eller missgynna vissa upplåtelseformer, bostadstyper eller fastighetsägare. Det är viktigt att staten förhåller sig neutral till olika former av boende. Boende med äganderätt, bostadsrätt och hyresrätt bör ges så likartade villkor som möjligt.

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 13 från moderaterna som tar upp statens neutralitet till olika boendeformer. Den har samma inriktning som folkpartiets kommittémotion.

Den enskilda människan måste ges förutsättningar att själv ta ansvar för sitt boende. Därför bör ökade möjligheter skapas för dem som önskar äga sin bostad. Det bör exempelvis bli lättare att ombilda hyreshus till bostadsrättsföreningar.

Det är ett viktigt bostadssocialt mål att alla skall ha tillgång till en bra bostad. Vi har också en hög bostadsstandard i Sverige, även om det fortfarande finns undantag.

Institutionsboendet bör minskas. De som bor på institution bör ges en så hemlik miljö som möjligt, och de som önskar skall ha rätt till eget rum.

Det är ineffektivt ur fördelningspolitisk synvinkel att stödja en viss typ av konsumtion, i det här fallet bostäder. Grupper som behöver stöd, t. ex. barnfamiljer, bör ges ett generellt stöd som inte är konsumtionsstyrande. Det är också av statsfinansiella skäl nödvändigt att reducera bostadssubventionerna.

Bostadspolitiken bör i mindre utsträckning präglas av regleringar och i högre grad anpassas till de boendes egna önskemål. Detta innebär i en del fall att marknadsmekanismerna ges större utrymme.

Den bostadspolitik som socialdemokraterna står för har medfört många brister. En av de i dag mest iögonfallande är bristen på små bostäder för ungdomar. Genom ROT-programmet har en mängd smålägenheter vid ombyggnader slagits samman till större utan hänsyn till att det finns en stor efterfrågan på mindre lägenheter.

Den socialdemokratiska bostadspolitiken bygger på regleringar och subventioner. Stödformerna blir allt fler och alltmer kostnadskrävande. Förutom stora kostnader uppstår många gånger andra negativa effekter. Olika upplåtelseformer ges inte en likvärdig behandling.

Regeringen har visat en anmärkningsvärd passivitet när det gäller bostadspolitiken. Redan före valet 1982 meddelade socialdemokraterna att hela bostadspolitiken skulle ses över och att detta skulle ske skyndsamt. Hösten 1986 kom resultatet av denna "skyndsamma" översyn. Även om det finns någon positiv detalj i regeringens förslag, så löses inte något väsentligt bostadspolitiskt problem med den politik som regeringen står för. Jag vill dock i likhet med Rolf Dahlberg uttrycka stor tillfredsställelse över att regeringen dragit tillbaka förslaget om fastighetsskatt, även om det satt

mycket långt inne. Hade man gjort det tidigare eller över huvud taget inte framfört förslaget, kunde kammaren ha haft den bostadspolitiska debatten för ett antal veckor sedan.

Jag vill ta upp frågan om ökad satsning på bostadsrätter. Många människor önskar bo med bostadsrätt. Många uppskattar den förening av enskilt ägande och gemensamt ansvarstagande i demokratiska former för fastigheten som bostadsrättsboende erbjuder. Detta medför i många fall också lägre boende-kostnader. Nära förknippad med det enskilda ägandet är den fria överlåtelse-rätten för bostadsrättslägenheter.

Det finns i dag omkring 600 000 bostadsrättslägenheter i vårt land. Antalet har ökat kraftigt under efterkrigstiden. Fortfarande upplåts dock endast en mindre del av alla bostäder med bostadsrätt, ca 14 %. Här ligger vi under många jämförbara länder i västvärlden.

Det har visat sig att en rad positiva effekter kan uppnås då upplåtelsefor-men i en fastighet eller i ett bostadsområde förändras från hyresrätt till bostadsrätt. Ofta har sådana ombildningar fört med sig minskade sociala problem och en större gemenskap i bostadsområdet. Vidare har bostadskost-naderna kunnat reduceras genom minskat slitage och genom de boendes egna insatser i förvaltningen av bostäderna. Folkpartiet anser att de förhållanden jag här har berört talar för att restriktioner som i dag gäller för bostadsrättsboendet i stor utsträckning bör avskaffas.

De restriktioner och förhållanden som enligt folkpartiets mening snarast bör föranleda lagstiftning samt åtgärder i övrigt gäller bl. a. hyresgästernas förköpsrätt vid försäljning, hembudsreglerna, särbehandlingen av vissa riksorganisationer för bostadsrättsföreningar samt realisationsvinstbeskatt-ningen. Även reglerna för finansiering av bostadsrätter bör ses över.

De frågor av bl. a. fastighetsrättslig natur som här redovisas återkommer utskottet och vi från folkpartiets sida till i ett betänkande som skall behandlas senare i dag.

Herr talman! Jag vill nu först allmänt ta upp bostadssubventionerna.

Folkpartiet anser att det är angeläget att vi i vårt land för en politik som gör det möjligt att reducera bostadssubventionerna. Vi har i ett antal motioner, senast i Bo258, redovisat tre skäl hörför:

1. Lägre bostadssubventioner är nödvändiga för att kunna få ned budgetens underskott.
2. Generella bostadssubventioner är ineffektiva ur fördelningssynpunkt.
3. Staten bör inte styra konsumtionen genom stöd till en viss typ av konsumtion.

Vi anser att dessa tre skäl fortfarande är giltiga. Till detta kan läggas att mycket talar för att en hög subventionsnivå driver upp byggkostnaderna.

I stort sett samtliga bostäder byggs med lån som subventioneras av staten. De bottenlån som utgår från bostadslåneinstitutet täcker 70 % av godkänd produktionskostnad. Därutöver utgår statliga bostadslån med 22–30 % beroende på vilken kategori byggherren tillhör. Allmännyttiga företag erhåller lån som täcker hela produktionskostnaden, bostadsrättsfastigheter erhåller lån till 99 % av kostnaden, och motsvarande siffra för småhus och enskilt ägda hyresfastigheter är 95 resp. 92 %.

Räntan på bottenlån och statliga bostadslån subventioneras genom räntebidrag. Som bekant utgår räntebidrag för att täcka skillnaden mellan den garanterade räntan och den ränta som annars skulle ha gällt. Den garanterade räntan varierar första året mellan 2,15 % och upp till 4,9 %, och den höjs årligen. Den garanterade räntan är högre för egnahemmen, då räntan genom det underskott som uppstår i fastigheten till stor del är avdragsgill. Räntan på bostadslån och bottenlån beräknas uppgå till 10–11 % för 1987.

Om man räknar in effekten av underskottsavdragen beräknas den totala bostadssubventionen 1987 uppgå till 33 miljarder. Subventionen har ökat kraftigt under 1980-talet. 1979 var bostadssubventionerna ca 15 miljarder kronor. Ökningen har ändå kunnat reduceras bl. a. genom avdragsbegränsningar, avskaffande av de retroaktiva räntebidragen och den extra upptrappning av den garanterade räntan som genomförts och föreslås genomföras.

Orsaken till de stigande bostadssubventionerna är främst den höga räntenivån, som dels ansetts medföra behov av direkta räntesubventioner, dels leder till höga underskottsavdrag för ägare av egnahem.

Folkpartiet anser att bostadssubventionerna bör kunna reduceras ytterligare. Det finns flera skäl till detta. Det viktigaste är att generella subventioner av detta slag är ineffektiva ur fördelningssynpunkt, vilket jag tidigare tog upp.

Det finns mycket som tyder på att minskade subventioner snarast skulle leda till jämnare inkomstfördelning. Det stöd som bör utgå bör i stället gå direkt till de grupper man önskar stödja, t. ex. barnfamiljer.

Det statsfinansiella läget gör också besparingarna nödvändiga. Även utskottsmajoriteten låter detta framskymta i betänkandet. Bostadssubventionerna är praktiskt taget lika stora som det beräknade budgetunderskottet 1987/88.

Subventionerna påverkar även prisutvecklingen inom bostadsbyggandet. Byggprisutredningen 1982 tar upp saken och menar att subventionerna har lett till ett minskat kostnadsmotstånd. En minskning av bostadssubventionerna kräver ett system där kostnaderna fördelas över tiden på ett bättre sätt. Om det inte skulle bli en sådan fördelning över tiden skulle ju boendekostnaderna på kort sikt kunna öka drastiskt, och det vore oacceptabelt.

Folkpartiet har i föregående års motioner angivit som ett riktmärke och ett mål att en minskning med ett antal miljarder är nödvändig under en tidrymd av några år. Vi har sagt att 4–6 miljarder skulle kunna vara ett riktvärde. Enligt vår mening är det ett viktigt mål att man kan börja en avtrappning av subventionerna och få till stånd en nedtrappning.

Det finns även på mycket kort sikt anledning att vidta förändringar. Räntebidragen är knutna till lånen, vilket innebär att den som finansierar en bostad med eget kapital eller amorterar mer än vad som krävs går miste om subventioner. Detta motverkar strävandena att öka sparandet. Räntebidragen bör därför utgå oavsett om bostaden finansieras med egna medel eller genom lån. Detta har redan genomförts för det räntestöd som utgår för underhåll.

Det vore också på kort sikt önskvärt att slopa de restriktioner som finns för att på marknaden erbjuda lån där kostnaderna omfördelas över tiden.

Därmed skulle man underlätta finansieringen av köp av äldre småhus, och det skulle komma att finnas ett alternativ till statliga lån, som inte är helt orealistiskt.

Herr talman! Regeringen föreslår en extra upptrappning av de garanterade räntorna endast för egnahem. Denna upptrappning beräknas medföra en kostnadsökning på 2:30–10:90 kr. per kvadratmeter och år, och regeringen utgår från att räntebidraget minskar med 120 milj. kr. som en följd av denna ytterligare extra upptrappning. Regeringen anför inga argument för att den ytterligare upptrappningen skall gälla enbart egnahem. Vi avvisar förslaget om en sådan här extra upptrappning som enbart skulle avse egnahem. För att få till stånd en minskning av bostadssubventionerna föreslår vi dock även i år en ytterligare extra upptrappning – i detta fall på 330 milj. kr. – som fördelas lika över hela fastighetsbeståndet, både flerfamiljshus och egnahem.

Då räntebidragen utbetalas i efterskott minskar anslaget under 1987/88 endast med hälften. Jag kan upplysningsvis nämna att det finns ca 1,5 miljoner bostäder för vilka räntebidrag erhålls.

Vi inom folkpartiet har tidigare krävt att de speciella ombyggnadslånen skall göras mindre fördelaktiga då det är fråga om totalrenoveringar och vad man ibland kallar lyxrenoveringar. Vi menar att det ibland har gjorts mycket omfattande ombyggnader bl. a. därför att ombyggnadslånen har varit mest fördelaktiga vid en så massiv ombyggnad som möjligt. Av det skälet föreslår vi en minskning av räntebidragen till ombyggnadslån, vilket Siw Persson senare kommer att tala om.

Jag vill gå över till samordningen av de långa bostadskrediterna.

De långfristiga krediterna till bostadsbyggandet lämnas dels i form av bottenlån från bostadslåneinstitutet, dels som bostadslån från staten. Riksdagen beslutade våren 1984 att bilda ett statligt kreditinstitut, SBAB, för att låna upp de medel som behövs för den statliga bostadslånegivningen. Härigenom lyfts finansieringen av dessa lån bort från statsbudgeten. Lånen skall dock även i fortsättningen lämnas av länsbostadsnämnderna.

Det finns starka skäl som talar för en samordning av bottenlån och bostadslån. För fastighetsägaren innebär detta en förenkling. Det blir totalt också en rationellare kredithantering. De statliga bostadslånen bör därför ersättas av lån med kreditgarantier som finansieras av bottenlåneinstitutet. Dessa har också förklarat sig villiga att medverka i en sådan lånegivning. Härigenom torde också SBAB kunna avskaffas.

Så några ord om markvillkoret.

För närvarande gäller undantag från markvillkoret för s. k. styckebyggda småhus. Tidigare fanns även ett undantag härvidlag för mark i saneringsområden.

Markvillkoret innebär att marken skall förmedlas av kommunen för att de rätta statliga bostadslånen skall erhållas. I praktiken innebär markvillkoret numera främst att kommunen ges möjlighet att ställa en mängd krav på byggnationen utöver plan- och bygglagens bestämmelser innan dispens från markvillkoret lämnas.

Folkpartiet anser att markvillkoret skall avskaffas. Kommunernas möjligheter att styra byggandet är tillräckliga, inte minst genom den fysiska riksplaneringen.

Herr talman! I vårt samhälle är det viktigt att öka tillgängligheten för att handikappade och äldre människor skall kunna bo kvar i sin egen bostad i så stor utsträckning som möjligt. Det är också viktigt att människor som på något sätt har nedsatt rörlighet kan besöka vänner och bekanta i deras hem. Folkpartiet stöder helt regeringens förslag till hissbidrag. Det är en viktig insats från statens sida, och den har bidragit till att många äldre kan bo kvar i sina hem så länge deras hälsa tillåter. Dock har inte de statliga bidragen utnyttjats full ut under ett antal år, även om trenden nu glädjande visar att efterfrågan på bidragen ökar.

Flera skäl talar emellertid för att förslaget i folkpartimotionen Bo203, om ett tillkännagivande från riksdagen om behovet av ökad information om tillgänglighetsbidragen, är befogat. Hissbidragen har först under de senaste åren kommit att utnyttjas i någon större utsträckning. Utnyttjandegraden varierar fortfarande starkt mellan olika kommuner. Vidare har, som framgår av denna redovisning, bidraget för tillgänglighetsskapande åtgärder på kvartersmark knappast alls utnyttjats. Detta beror sannolikt på att bidragsformen i det närmaste varit okänd för berörda beslutsfattare ute i kommunerna.

Mot den redovisade bakgrunden anser folkpartiet att det är befogat att bifalla vår motion och att förbättra informationen om de bidrag som finns.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservationerna 9, 11, 13, 16, 21, 27 och 35.

Anf. 3 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Från centerns sida hälsar vi med tillfredsställelse beskedet från regeringen om ett tillbakadragande av förslaget om den mycket kraftiga höjningen av fastighetsskatten. Det innebär att socialdemokraterna nu ansluter sig till centerns förslag att inte låta de nya taxeringsvärdena slå igenom i form av en höjning av fastighetsskatten. Men det är i första hand en seger för alla bostadskonsumenter som därmed slipper kraftiga hyreshöjningar. Det är också en framgång för oss som eftersträvar mer stabilitet och mindre ryckighet i bostadspolitiken.

Att åstadkomma en större helhet var ett av motiven bakom det yrkande om återförvisning av det bostadspolitiska betänkandet nr 10 som jag framställde här i kammaren för två veckor sedan. Det är bara att beklaga att regeringens helomvändning kommer först nu när regeringen är ställd mot väggen och ser att den inte har en majoritet bakom sina förslag. Hade regeringen bättre vetat hur den ville ha det, hade den naturligtvis inte lagt fram det här förslaget – eller tagit tillbaka det tidigare. Då hade vi sluppit denna extra omgång i utskottet. Men ibland kan man ha framgång med ett syfte på annat sätt än man hade tänkt sig, och det får man också vara nöjd med.

Herr talman! Genom de senaste veckornas turer slår den svenska regeringen världsrekord i ryckighet på bostadspolitikens område. När bostadsutskottet just lagt fram förslag om den bostadspolitiska inriktningen, lägger regeringen i sin kompletteringsproposition fram förslag som i väsentliga delar slår undan förutsättningarna i utskottsbetänkandet. Därefter avvisar man från regeringspartiets sida en samordning av behandlingen i bostadsut-

skottet och skickar tillbaka ärendet oförändrat till kammaren, med hänvisning till att inte tillräckliga motiv för en samordning finns. Och därefter gav regeringen i går eftermiddag beskedet att man tar tillbaka förslaget i kompletteringspropositionen.

Hade regeringen inte tagit tillbaka förslaget, skulle vi i dag ha fattat beslut som skulle ha trätt i kraft den 1 januari 1988 – för att om två veckor här i kammaren diskutera och fatta beslut om ett annat förslag som skulle träda i kraft vid samma tidpunkt. De beslut vi i dag skulle ha fattat skulle med andra ord aldrig ha kommit till verkställighet.

Det är naturligtvis omöjligt för myndigheter, kommuner och enskilda bostadskonsumenter att över huvud taget planera framtiden med sådana förutsättningar som utgångspunkt. Det var för att i någon mån undvika denna ryckighet som vi framställde återförvisningsyrkandet.

Vi har från bostadsutskottets sida försökt mildra effekterna av regeringens ryckighet och osäkerhet genom att samla förslag från inte mindre än fyra propositioner i betänkande 10, som vi nu skall behandla. Det är bra att vi nu kan behandla detta betänkande utan att förslaget om höjd fastighetsskatt senare kommer att förändra förutsättningarna för bostadspolitiken. Men vad är det, Maj-Lis Landberg, som gör att regeringspartiet så totalt famlar i blindo just nu? Genom att agera som ni gjorde i återförvisningsärendet har ni i praktiken förkastat möjligheten att hitta alternativa förslag till uppstramning av statens finanser. Ni avvisar t. ex. i detta betänkande en rad förslag till besparingar som vi från centern har lagt fram i syfte att stärka statsfinanserna. Hade det inte varit klokt av regeringen att tänka sig för litet mera i detta ärende, Maj-Lis Landberg?

Jag skulle råda socialdemokraterna att ansluta sig till centerns bostadspolitik för att nå en stabil bostadspolitik med klara bostadssociala mål. Det skulle gagna alla bostadskonsumenter och ge dem en säker grund när det gäller att planera.

Herr talman! Centern utgår från en helhetssyn på bostadspolitiken som omfattar alla. När man har en sådan grundsyn faller kategoritänkandet automatiskt bort. Den ryckighet som vi nu upplever i bostadspolitiken har sin grund i en bristande helhetssyn. Det leder till att akuta insatser ständigt måste göras för att hjälpa grupper som vid olika tillfällen råkar illa ut på bostadsmarknaden. Centern eftersträvar stadga och stabilitet i bostadspolitiken. De boende måste kunna planera sitt boende på sikt och veta vilka regler som gäller. Och dessa måste sedan få stå fast. Det kan de bara göra om det finns en helhetssyn och stabilitet i bostadspolitiken.

Från centerns sida eftersträvar vi också klara förenklingar och mindre av detaljreglering av bostadssektorn. Det är därför naturligt att vi tvingats till omfattande reservationsskrivningar. Men vi har fått gehör för våra motionsförslag på vissa punkter. Bostadsutskottet föreslår med anledning av en centermotion att anslagsramen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse vidgas med 10 milj. kr. utöver regeringens förslag. Bostadsutskottet föreslår, efter förslag i en centermotion, också förbättrade riktlinjer avseende den administrativa hanteringen av förvärvslånegivningen till barnfamiljer för köp av äldre egnahem.

Herr talman! Även innehållet i betänkande 10 visar på regeringens

bristfälliga politik just vad gäller helhetssyn och detaljreglering och krångel. Ungdomens bostadssituation och de äldres boende berörs inte i betänkandet. Antalet yrkanden och reservationer betecknar detaljreglering och krångel.

Ett snävt kategoritänkande och bristande helhetssyn leder till att skilda grupper vid olika tidpunkter drabbas av problem på bostadsmarknaden. Just nu är det ungdomen och de äldre som drabbas. Tusentals ungdomar står utan bostad och kan ingen få. De äldres boende har kommit i blickpunkten genom debatten om hur vi skall kunna bevara ålderdomshemmen i framtiden. Båda dessa sakområden saknas i betänkandet, som jag sade nyss – i fråga om ålderdomshemmen dock av fullt godtagbara skäl.

Herr talman! Innan jag går närmare in på de olika avsnitten i betänkandet och reservationerna vill jag anmäla att vi har gjort en uppdelning, så att Kjell A. Mattsson kommer att ta upp bostadsfinansieringen, energifrågorna och ROT-verksamheten. I dessa delar hänvisar jag således till vad Kjell A. Mattsson kommer att anföra senare.

Herr talman! I reservation 2 tar vi upp centerns principiella syn på bostadspolitiken. Reformerna inom bostadspolitiken bör, som jag tidigare berörde, enligt centerns uppfattning präglas av att vi minskar detaljstyrning och byråkrati. De enskilda människorna skall ges möjlighet till större engagemang och ansvar för sitt boende. Variation och mångfald bör stimuleras.

Från den utgångspunkten ser vi från centerns sida följande viktiga förändringar som angelägna i bostadspolitiken:

- fler ges möjlighet till eget hem,
- övergång till bostadsrätt stimuleras genom ombildning av hyresrätt till bostadsrätt,
- hyresgästernas inflytande ökas: bl. a. genom kooperativa lösningar,
- sparandet till bostadssektorn stimuleras,
- ungdomars behov av bostäder till rimlig kostnad tillgodoses,
- effektivare regional- och näringspolitik förs som tar bort dagens regionala obalans på bostadsmarknaden,
- effektivare energibesättning införs,
- ett målmedvetet och långsiktigt restaureringsarbete åstadkoms – det som nu är mest akut är VA-nätets renovering.

Herr talman! Engagemang och ansvarskänsla för boendet är ofta viktiga förutsättningar för trivsel och god miljö. Därför vill vi medverka till att ett sådant ökat engagemang och ansvar kan erbjudas de boende. Hyresgästernas förköpsrätt vid försäljning av hyresfastighet, hembudsreglerna, realisationsvinstbeskattningen och reglerna för finansiering av bostadsrätter är exempel på lagstiftningsåtgärder som vi i reservation 9 pekar på och som måste ses över och ändras så att de inte motverkar en ombildning från hyresrätt till bostadsrätt, vilket är fallet i dag. I reservation 11 tar vi upp behovet av åtgärder för att i samma syfte engagera de boende att underlätta omvandling från hyresrätt till bostadsrätt.

För att de boende själva skall kunna ta ansvar för den egna bostaden är det för oss i centern en självklarhet att det är hyresgästerna själva och inga andra som skall utöva hyresgästinflytandet. Dagens förmynderi måste bort. I

reservation 76 tar vi tillsammans med folkpartiet upp hur hyresgästinflytandet vid ombyggnad närmare bör utformas för att detta mål skall uppnås.

Herr talman! Det råder i dag en betydande regional obalans inom bostadssektorn. I storstäderna är det en markant brist på bostäder, medan det främst i glesbygdsregionerna finns ett överskott. Detta är ett resultat av en politik i obalans. Befolkningsomflyttningen till koncentrationsorterna stimuleras, medan bostadspolitiken haltar.

På de senaste tre åren har Stockholms befolkning ökat med drygt 42 000 människor. Samtidigt har nettotillskottet av lägenheter i Stockholm halyerats. Nettotillskottet har minskat från 8 800 lägenheter år 1984 till 4 900 under 1986. Med en sådan politik är det inte att förundra sig över att så många människor står utan bostad i Stockholm och att bostäder på många andra håll i landet får stå tomma.

Det sociala inslaget i denna bostadspolitik är nära nog obefintligt. Social rättvisa och rättvis fördelningspolitik kräver att dessa obalanser tas bort. För detta erfordras insatser på en rad områden utanför bostadssektorn men också åtgärder inom bostadspolitikens ram. Det är en sådan inriktning på politiken som vi från centern förordat i reservationerna nr 1 och 7.

Herr talman! Det sociala inslaget i bostadspolitik är viktigt. Det gäller inte minst de äldres och handikappades boende. Den egna bostaden och boendet är inte minst för dem avgörande för vilken livskvalitet de upplever sig ha. Dessa människor tillbringar ofta mer tid i sin bostad än andra. Därför måste särskild uppmärksamhet riktas mot de äldres, de handikappades och de långvarigt sjukas boende. Deras boende måste på olika sätt utvecklas och konkretiseras. Sådana konkretiseringar för vi från centern fram i motionerna Bo207 och Bo518. I reservation nr 14 tillstyrker vi bifall till dessa motioner.

Tillgången till små lägenheter är en viktig faktor i de äldres boende. Att bostadssituationen ser ut som den gör för många ungdomar beror delvis på att så många små lägenheter har sanerats bort under de senaste åren. I dag är det t. o. m. så att regeringen subventionerar en sammanslagning av små lägenheter till större. Centern menar att de små lägenheterna måste bevaras, inte minst som en åtgärd för att lösa de ungas bostadssituation. Därför avvisar vi tanken på ombyggnadslån för lägenhetssammanslagningar och tillägglån för ändrad lägenhetssammansättning.

Det primära vid upprustning av bostäder måste vara att vidta mera varsamma och därmed billigare ombyggnader. Regeringens förslag om kvarboendegaranti och hyresrabatter motverkar denna form av varsam upprustning och stimulerar till större ingrepp med lägenhetssammanslagning som följd. Vi har tidigare avvisat dessa förslag, vilket vi gör också nu.

En bostadspolitik med en rättvis social inriktning kräver också att regeringens förslag om en kommunal delfinansiering av bostadsanpassningsbidraget avvisas. Centern och vpk gör det i reservation nr 81.

Det bör enligt centerns uppfattning vara en rättighet för alla att få bo hemma i sin invanda miljö så länge som möjligt, oavsett var i landet man bor. Regeringens förslag beträffande de viktiga anpassningsåtgärderna innebär att man lägger kostnaderna för dessa på kommunerna, vilket kan medföra att denna rättighet eftersätts.

Enligt centerns uppfattning är det självklart att denna rätt till bostadsan-

passningsbidrag inte får göras beroende av kommundillhörighet eller resp. kommuners ekonomiska situation. Dessutom är det så att den finansieringsform för anpassningsbidragen som regeringen föreslår slår särskilt hårt mot vissa glesbygdsregioner som t. ex. Jämtlands och Kalmar län, där antalet åldringar i befolkningen är betydligt större än i landet som helhet. Kravet på kommunal delfinansiering skulle direkt för t. ex. Västerviks kommun, som har ett högt antal åldringar och som jag tidigare har tagit som exempel i min motion, innebära en ekonomisk belastning på över 1 milj. kr. på ett år. Varför skall dessa redan hårt ekonomiskt ansatta regioner belastas ekonomiskt mer än de som har det ekonomiskt bättre? Finns det någon vettig förklaring, Maj-Lis Landberg, till en sådan inriktning av bostadspolitiken?

Så, herr talman, till bostadsbidragen. Regeringen föreslår här flera förändringar. Låt mig emellertid, innan jag närmare går in på dem, först slå fast att det inte minst i nuvarande samhällsekonomiska läge är oerhört viktigt att se till att det bostadssociala stödet riktas till dem som bäst behöver det, främst barnfamiljerna.

Det är med denna princip som grund som vi från centern t. ex. ställt oss bakom förslaget om att ett behovsprövat stöd till barnfamiljer med fler än ett barn och med låga inkomster skall kunna utgå för köp av äldre egna hem.

Det är också med denna fördelningspolitiska filosofi i botten som vi från centerns sida ställer oss bakom propositionens förslag om höjda nya hyesgränser. En så markerad sänkning av bostadsbidraget som föreslås av moderaterna skulle allvarligt rubba denna fördelningspolitiska tanke, som innebär att stödet i första hand skall gå till dem som verkligen behöver det, främst barnfamiljerna.

Med samma motivering har vi också avvisat regeringens förslag om införande av bostadsbidrag till unga familjer utan barn. Därmed är jag inne på de områden i vad gäller bostadsbidragen där vi från centern vill ha andra lösningar än de som regeringen föreslår.

Regeringens förslag om bostadsbidrag till vissa familjer utan barn löser inte ungdomens bostadssituation. Det är främst en ökad tillgång på små och billiga bostäder som ungdomarna behöver. Med regeringens förslag tillskapas inte en enda ny lägenhet.

Regeringens förslag är dessutom så utformat att det i kombination med studiemedel och skatter leder till marginaleffekter på upp till 118 %. Den studerande som t. ex. genom feriearbete ökar sin inkomst med 1 000 kr. skulle förlora 1 800 kr. i följd effekt av skatte- och bidragssystemet. Ett sådant förslag är oacceptabelt och rubbar tilltron till samhällets sociala grundtrygghetssystem och ett rättvist inriktat bostadssocialt stöd. Ett kraftigt förbättrat studiestöd är en av de åtgärder centern i stället föreslår för att lösa problemen för de ungdomar som har det ekonomiskt besvärligt.

Men det ur fördelningspolitisk synpunkt mest stötande är regeringens och socialdemokraternas förslag om slopad omprövning av bostadsbidragen. I dag grundas bostadsbidragen på inkomstuppgifter i huvudsak från den vid ansökningstidpunkten senast slutförda taxeringen, dvs. på inkomsterna under året före ansökningsåret. Bidragsmottagaren är skyldig att fortlöpande anmäla ändringar av hushållets inkomst, och bidraget omprövas om inkomsten har ökat med mer än 20 000 eller minskat med mer än 10 000 kr. i förhållande till den inkomst som bidraget har grundats på.

Nu föreslår regeringen att omprövningen skall tas bort. Bostadsbidraget skall alltså varken omprövas om inkomsten förändras eller om bostadskostnaden gör det. Den vid senast föregående taxering fastställda inkomsten skall ligga fast som grund för bostadsbidraget under hela bidragsåret. Det här förslaget har man emellertid fått backa på, som Rolf Dahlberg sade, men även det nya systemet innebär att många familjer kan råka väldigt illa ut.

I dagens situation är det inte alls ovanligt att bostadskostnaden stiger samtidigt som inkomsterna minskar. Framför allt hos barnfamiljerna är det vanligt att inkomsterna minskar i samband med förlängd barnledighet, sjukdom eller arbetslöshet. I dagens dyrtid är det ingen ovanlighet med höjda bostadskostnader, och överraskningar på det området har vi inte minst fått uppleva den senaste tiden, även om de för tillfället har röjts ur vägen.

Med det nya systemet kommer det att bli så att vissa kommer att gå miste om bidrag som de varit berättigade till medan andra får mer än vad de egentligen äger rätt till. Sådana konsekvenser leder till ökad misstänksamhet människor emellan. Med regeringens förslag är det de sämst ställda som tillhör förlorarna, medan de som får det bättre ekonomiskt tillhör vinnarna. En sådan fördelningspolitik är oacceptabel för centern. Därför har vi föreslagit att dagens omprövningsregler skall gälla tills vidare.

För att nå detta med både rättvisa och förenkling vill vi pröva andra vägar. I en centermotion skisseras ett förslag där bostadsbidraget kopplas till skattesystemet och regleras som skattejämkning. Ett sådant system synes ha så många fördelar att det närmare borde utredas. I reservation 64 har vi närmare angett dessa fördelar. De kan i korthet beskrivas enligt följande:

- Möjligheter till bidragsmissbruk skulle elimineras om man inte deklarerar falskt.
- Administrativt skulle det bli enklare och billigare.
- Bidragsstämpeln skulle tas bort - hyran kunde betalas med den egna lönen i stället för med bidrag.

Sammanfattningsvis innebär centerns alternativa förslag till nya bostadsbidrag

att hyresgränserna för bostadsbidrag höjs i förhållande till de nuvarande i enlighet med propositionens förslag;

att bostadsbidragen i första hand riktas mot de grupper som bäst behöver dem, främst barnfamiljer;

att nuvarande omprövningsregler beträffande inkomst och bostadskostnad behålls tills andra och effektivare förenklingssystem närmare prövats;

att administrationen för bostadsbidragen behålls decentraliserat hos kommunerna och att de överväganden om en centralisering till försäkringskassan som pågår i departementen avbryts;

att viss del av kapitalkostnaden för inköp av bostadsrättslägenhet skall få räknas med när bostadskostnaden för sådan lägenhet bestäms; och

att ett belopp motsvarande normal avskrivning skall få räknas in i den bidragsgrundande kostnaden för eget hem.

Herr talman! I detta betänkande avhandlas också det statliga stödet till allmänna samlingslokaler. Det mest anmärkningsvärda i det sammanhanget

är, som brukligt varit sedan en följd av år, att moderata samlingspartiet yrkar avslag på allt stöd till allmänna samlingslokaler. Sedan moderaterna första gången ställde det yrkandet har t. ex. ett otal små bygdegårdar, ordenshus och Folkets hus i småorter och på landsbygden rustats och byggts om med hjälp av statligt stöd för mångmiljonbelopp. Ideella insatser, både personellt och ekonomiskt, till oskattbara värden har gjorts i samband därmed, något som inte varit möjligt utan hjälp och inspiration genom det statliga stödet. Flera intressanta frågor inställer sig i det perspektivet.

Jag skall dock nöja mig med att ställa bara en fråga till Rolf Dahlberg:

Är det verkligen moderaternas avsikt att beröva bygdens folk på dessa platser deras möjligheter att samlas och odla gemenskap och föreningsliv samt att få del av kulturaktiviteter?

I dag finns det ett uppdämt behov av ytterligare anslag för detta ändamål. Det visar den mängd ansökningar som ligger hos bostadsstyrelsens samlingslokaldelegation i väntan på beslut. Väntetiden för upprustning uppgår för närvarande till mellan fyra och fem år, och för anordning är väntetiden upp till sju år. Det är exempel nog på att de allmänna samlingslokalerna behövs och att de har en mycket viktig uppgift att fylla i samhället.

Herr talman! De förslag som vi i centern har lagt fram i anslutning till detta betänkande syftar till att ge bostadspolitiken ett bostadssozialt innehåll med en mer rättvis fördelningspolitisk profil både regionalt och mellan skilda boendeformer.

Förslagen syftar också till förenkling och avbyråkratisering samt till att ge bostadspolitiken en långsiktig helhet.

Jag yrkar bifall till samtliga 37 reservationer där vi centerpartister finns med samt i övrigt till utskottets hemställan i bostadsutskottets betänkande 20 – vilket innebär att jag yrkar avslag på de socialdemokratiska reservationerna 17, 50, 54 och 58 samt på samtliga vpk-reservationer.

Anf. 4 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Redan i inledningsrundan av den här debatten, vilken jag tror blir rätt omfattande på grund av den mängd frågor som behandlas i betänkandet, har debatten tillförts en sak som har hänt under den allra senaste tiden. Det gäller regeringens tilläggsproposition och de förslag där som skulle innebära en betydande höjning av fastighetsskatten. Rolf Dahlberg tog upp den frågan i sitt inledningsanförande. Jag vill gärna i anslutning därtill säga att det som har hänt är ju att skatteutskottets socialdemokratiska ledamöter i en motion har anslutit sig till det moderatförslag som folkpartiet och centern tidigare har anslutit sig till och som innebär att fastighetsskatten skall beräknas på 55 % av de nya taxeringsvärdena. Därmed skulle det, genomsnittligt sett, inte behöva bli några höjda boendekostnader.

De statsfinansiella skälen och behovet av att t. ex. minska budgetunderskottet och begränsa inflationen, som i budgetpropositionen och den allmänna debatten sagts vara så oerhört viktiga, har helt plötsligt blivit mindre viktiga. Här kan man utan vidare kliva av och missa 2,7 miljarder kronor. Jag tycker att det hela präglas av en viss hållningslöshet från regeringens och socialdemokraternas sida.

Efter detta blir det litet svårt att på allvar ta socialdemokraternas hänvisning till budgetunderskottet och det statsfinansiella läget när de avvisar förslag om anslagshöjningar med en eller annan miljon.

Det hade varit bättre om socialdemokraterna – i ett läge där de var på det klara med att de inte kunde driva sitt förslag, som innebar så stora höjningar av boendekostnader för både småhusägare, hyresgäster och bostadsrättsinnehavare – hade motionerat om det förslag som vpk har väckt och som innebär att den nya fastighetsskatten skall beräknas på de nuvarande taxeringsvärdena. Därmed garanteras nämligen att ingen får höjda boendekostnader på grund av en höjning av fastighetsskatten, därför att det då inte blir några fastighetsskatt höjningar. Nu får i stället många hyresgäster, på orter där taxeringsvärdet kommer att stiga med 80 % eller mer, betydande hyreshöjningar som ett resultat av det förslag som de borgerliga och socialdemokraterna tydligen har enats om.

Jag beklagar alltså att socialdemokraterna i detta läge inte har sökt stöd till vänster utan än en gång söker sitt stöd till höger hos de borgerliga partierna, i en för så många människor så viktig fråga som denna.

Erling Bager sade inledningsvis någonting om att folkpartiet förespråkar minskade subventioner. Han påstod t. o. m. att de minskade subventionerna, på 4–6 miljarder kronor under några år, skulle ge bättre fördelningseffekter. Det är litet svårt att ta det på allvar, i ett läge där 500 000 hushåll måste anlita socialhjälp bl. a. på grund av de höga boendekostnaderna. Att då slå in på en politik som innebär att subventionerna till bostadssektorn skall minskas och därmed stödet till de människor som bäst behöver det minskas kan sannerligen inte vara ett sätt att skapa bättre fördelningseffekter.

Folkpartiet föreslår konkret också på kort sikt en extra extraupptrappning, som jag vill kalla det, av den garanterade räntan. Effekterna av det kan man räkna ut bara med utgångspunkt i det förslag om den garanterade räntan där regeringen nu har backat. Förslaget gällde en sänkning av den garanterade räntan i nyproduktionen för flerbostadshus och en sänkning av den garanterade räntan med 0,5 % för småhus, vilket skulle motsvara ca 150 kr. mindre i boendekostnader under ett par års tid. Om det exemplet överförs på folkpartiets förslag om den extra extraupptrappningen av den garanterade räntan förstår var och en vilka effekterna blir.

Agne Hansson säger i sitt inledande anförande att regeringens ändrade ställningstagande angående fastighetsskatten var glädjande. Vi tycker självfallet också i vpk att det var bra, eftersom vi hela tiden har förespråkat att höjda taxeringsvärden inte skall få slå igenom i högre boendekostnader.

Agne Hansson säger vidare, med anknytning till återremissdiskussionen, att det är bra att förslag om höjd fastighetsskatt inte kommer hit om ett par veckor för att behandlas. Jo, det är just vad det gör. Om ett par veckor kommer det att föras en diskussion om det förslag som ni och socialdemokraterna tydligen förenar er om, dvs. att underlaget för fastighetsskatten skall vara 55 % nästa år. Det innebär att alla de fastigheter som har ett taxeringsvärde som ökar mer än 80 % kommer att drabbas av höjningar som slår igenom för hyresgästerna.

Herr talman! Efter dessa kommentarer till en del av det som inledningsvis har anförts skall jag gå över till att säga någonting med direkt anknytning till

det betänkande som vi nu behandlar. Låt mig dock först nämna att Paul Lestander senare kommer att uppehålla sig vid vissa finansieringsfrågor, förslaget om statlig bostadsbank, frågorna om reparation, om- och tillbyggnad, spørsmålet om kommunal energirådgivning och kanske något ytterligare. Jag skall också i övrigt kommentera en del av det som jag anser vara viktigast.

Herr talman! De förslag i årets budgetproposition om bostadspolitiken som behandlas i detta betänkande är enligt vår mening mot bakgrund av rådande förhållanden på bostadsmarknaden helt otillräckliga. Det är allvarligt att regeringen nu återigen försitter chansen att inom ramen för oförändrade kostnader på bostadsdepartementets område föreslå några ordentliga förbättringar.

Samhällets bostadsstöd har, som vpk i olika sammanhang under senare tid har påpekat, minskat kraftigt under senare år, reellt sett. Bostadssubventionerna är och blir – om regeringens och bostadsutskottets majoritetsförslag följs – betydligt lägre än de var för fem år sedan, räknat i fast penningvärde. Av den totala konsumtionen är det som bekant kostnaderna för bostad, bränsle och lyse som har ökat mest. Bostaden utgör den största budgetposten för de flesta av hushållen.

Vi har från vpk under hösten 1986, i samband med budgetpropositionen och i samband med den s. k. ungdomsbostadspropositionen lagt fram en rad olika förslag till förbättringar som skulle medföra en rättvisare bostadspolitik med lägre boendekostnader, en minskad segregation och mindre spekulation i boendet. Bostadssituationen i många orter och områden är närmast katastrofal; hundratusentals hushåll saknar egen bostad, och hyrorna har nått en nivå som för många är oöverkomlig.

Svårast är det för barnfamiljer och hushåll med låga inkomster, för ungdomar, för invandrare, för ensamstående, för äldre och för handikappade. Hundratusentals hushåll måste som bekant anlita socialvården för att klara hyran, och antalet vräkningar av hyresgäster har fortsatt att öka. Den enda realistiska möjligheten att snabbt få stopp på hyreshöjningarna och hålla boendekostnaderna nere är enligt vår mening ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen bl. a. i form av lägre räntor.

Hyrorna har under de senaste 15 åren stigit mer än den allmänna prisnivån, och de har fördubblats på åtta år enligt en nyligen publicerad sammanställning som Hyresgästernas riksförbund har gjort. Medelhyran för en 80 m² bostadslägenhet har ökat från 1972 till 1987 med 313 enheter. Under samma tid steg konsumtionsindex med 251 enheter. I kronor räknat har månadshyran ökat från 493 kr. till 2 047 kr. för denna genomsnittslägenhet.

Trots ett osedvanligt gott finansiellt läge och trots att utgifterna på bostadsdepartementets område har sjunkit kraftigt finns det inget regeringsförslag som på ett varaktigt sätt kan stoppa hyreshöjningarna och sänka boendekostnaderna i nyproduktion och ombyggda hus. Inte heller finns det förslag som innebär någon avgörande förändring då det gäller rättvisa mellan olika boende- och upplåtelseformer, som underlättar en rättvis fördelning av bostäderna eller som angriper segregation och spekulation i boendet.

Det är t. ex. mycket oroande att regeringen nu inte tar några initiativ eller kommer med några förslag för att stoppa eller åtminstone kraftigt begränsa

pågående grova spekulationer på bostadsmarknaden i bl. a. Stockholmsområdet. Det gäller bl. a. omvandlingen av hyreslägenheter till insatslägenheter/bostadsrätter, priserna vid försäljningen av bostadsrätter och småhus, handeln med hyreshus, andra fastigheter och mark, och inte minst svarhandeln med hyreslägenheter. Det gäller även den i huvudsak helt omotiverade kostnadsutvecklingen för bostadsbyggande och följdinvesteringar.

Regeringen har i budgetpropositionen nämnt att allt fler regioner och kommuner har svårigheter att bereda framför allt nyinflyttade eller nybildade hushåll bostäder. Till detta bör läggas att uppskattningsvis omkring 100 000 ungdomar under 25 år köar för en lägenhet och att efterfrågan för sådana hushåll troligen kommer att öka med omkring 10 000 per år de närmaste åren.

Nybyggandet av bostäder har fortsatt att minska, och för första gången på årtionden var nyproduktionen år 1985 under 30 000 lägenheter. Vpk har tidigare föreslagit en målsättning av minst 50 000 lägenheter per år genom nybyggnad och minst 25 000 lägenheter per år genom ombyggnad. De förslag från regeringshåll och de åtgärder som nu har vidtagits för att öka bostadsbyggandet är tyvärr inte av den karaktär och omfattning att man tillräckligt snabbt kan komma ifatt efterfrågan där bristerna är störst.

Bl. a. utgör de kraftigt stigande byggnadskostnaderna ett hinder för detta. Under de tre första kvartalen 1986 låg byggnadskostnaderna enligt statistiska centralbyrån 8 % högre än under motsvarande period 1985. Det är en höjning som med 3,5 % överstiger inflationstakten under samma period. Trots nya regler om minskade räntebidrag vid höga kostnader har byggarna generellt sett inte velat ta sitt ansvar för att hålla exceptionellt höga byggkostnader nere. Här behövs en effektivare prisövervakning och pris kontroll på byggnadsmaterial och övriga byggkostnader, så som vpk sedan länge har föreslagit.

Som jag varit inne på tidigare har anslagsbelastningen när det gäller räntebidrag till bostäder minskat betydligt, bl. a. genom de besparingar som redan skett via upptrappningar av den garanterade räntan och den ytterligare minskning av räntebidragen som nu föreslås. Av rättviseskäl med hänsyn till gällande avdragsrätt och mot bakgrund av tidigare beslut angående fastighetsskatten, slopad garantiskatt för hyreshus ägda av fysiska personer och egnahem, har vi godtagit vissa förändringar.

Jag vill gärna i det sammanhanget och med anknytning till den diskussion som förts säga att det nu vore på tiden att införa fastighetsbeskattning också på industrifastigheter och se till att alla fastigheter i landet kom att omfattas, och inte fortsätta med att undanta industrifastigheterna. Det skulle också ge åtskilliga miljarder i inkomster. Med en så blygsam skatt som 1,5 % på taxeringsvärdet på industrifastigheter skulle man under exempelvis 1988 få in 2,25 miljarder kronor.

Bostadsbidragens storlek, innehållet och inriktningen av samhällets bostadsstöd har en stor och avgörande betydelse för möjligheten att uppfylla vissa politiska målsättningar. Detsamma gäller fördelningen av de bostäder som nyproduceras, byggs om eller blir lediga.

Ett ordentligt bostadsstöd med en klar bostadspolitisk inriktning och en aktiv kommunal bostadsförmedling har stor betydelse då det gäller möjlighete-

terna att uppfylla vissa bostadspolitiska målsättningar. Det är nödvändiga inslag i en social bostadspolitik, och det är därför oerhört viktigt att man inte försämrar utan tvärtom förbättrar samhällets insatser på dessa områden.

Herr talman! Vpk har i en rad motioner till riksdagen under senare år tagit upp frågan om förbättrade bostadsbidrag och återinförande av bidrag till alla hushåll utan barn. Vi noterar med tillfredsställelse att regeringen nu delar vår inställning beträffande bostadsbidragens roll i bostadspolitiken. Det finns däremot anledning till kritik då det gäller innehållet i förslagen för att möjliggöra vad man säger sig eftersträva. Vpk har lagt fram en rad förslag till förändringar, förbättringar, redan fr. o. m. instundande halvårsskifte.

I vpk-motionerna och i vpk:s reservationer till bostadsutskottets betänkande har vi utförligt redovisat våra förslag i olika avseenden. Då det gäller inkomstprövningen anser vi att en behovsprövning fortfarande bör göras mot hushållens inkomster. I avsikt att minska marginaleffekterna vid reduceringen av bostadsbidragen föreslår vi att nuvarande reduktionsgränser på 18 resp. 22 % ersätts med en enhetlig reduktionsgräns på 20 %.

Regeringen har äntligen föreslagit att hälften av de studiemedel som uppbärs under bidragsåret inte längre skall inräknas i den bidragsgrundande inkomsten. Det är bra. Därmed tillgodoses ett vpk-krav som vi ställt alltsedan denna ordning infördes i början av 1980-talet.

Till regeringsförslaget om omprövning av bostadsbidragen – regeringen föreslår bl. a. att en bidragssökande skall få begära behovsprövning eller omprövning först då arbetsinkomsten minskat till mindre än hälften av den tidigare inkomsten – har vpk invändningar. Vi har på denna punkt föreslagit att en prövning mot aktuell inkomst skall ske när arbetsinkomsten väntas minska med 25 % eller mer. Utskottet tillstyrker vpk-förslaget och föreslår ett tillkännagivande till regeringen i enlighet härmed, och det är bra!

Jag har redan tidigare sagt att det är tveksamt om regeringens förslag angående bostadsbidragen är så utformat att det gör det möjligt att uppfylla den uttalade målsättningen om bl. a. bostadsbidrag till fulla kostnader för bostäder i nyproduktion. Regeringens förslag om vissa förbättringar då det gäller exempelvis höjda övre hyresgränser har regelmässigt följts av förslag om höjningar också av den nedre hyresgränsen. I det nu aktuella fallet föreslår vi från vpk att nedre hyresgränsen skall ligga kvar på 800 kr., dvs. den gräns som nu gäller och som gällt så kort tid som fr. o. m. den 1 januari i år, och inte som regeringen föreslår höjas till 900 kr.

Vi noterar med tillfredsställelse att ett av de vpk-förslag som vi drivit under ett antal år nu äntligen i stort sett accepteras av regeringen, nämligen att bostadsbidragen skall differentieras för varje barn och att systemet med samma bidrag för en- och tvåbarnsfamiljer och för tre- och fyrbarnsfamiljer nu i huvudsak övergivits.

Vpk var bestämt emot att möjligheten till bostadsbidrag för hushåll utan barn för några år sedan slopades, och vi har sedan dess vid olika tillfällen föreslagit ett återinförande. Bostadskommittén föreslog som bekant att bidraget skulle återinföras, och bostadsutskottet förutsatte förra året att riksdagen skulle föreläggas förslag i frågan. Riksdagen hade då ingen erinran mot detta.

Det är därför minst sagt förvånande att regeringen inte förelagt riksdagen

något sådant förslag trots att man haft tre olika tillfällen till det sedan hösten 1986. Det är också förvånande att bostadsutskottets socialdemokratiska ledamöter tagit ett steg tillbaka i denna fråga. Man behöver bara jämföra fjolårets ställningstaganden med innehållet i s-reservation nr 50 i det betänkande vi nu behandlar. På grund av detta ställningstagande av socialdemokraterna har de borgerliga nu fått stå för utskottsskrivningen, och vi har både vpk- och s-reservationer.

Herr talman! Hur vpk-gruppen skall rösta vid voteringen i denna fråga avgörs i viss mån av vad socialdemokraterna kan ge för besked på följande fråga: Är s-gruppen i bostadsutskottet fortsättningsvis beredd att så snabbt som möjligt medverka till ett beslut som innebär att möjligheten för alla hushåll utan barn att erhålla bostadsbidrag återinförs?

Herr talman! Jag såg på talarlistan att jag var anmäld för 20 minuter. Jag hade ursprungligen anmält mig för 25 minuter. Det är ungefär vad jag behöver, men jag har inte så mycket kvar som jag tänker ta upp.

Regeringen har i proposition nr 93 smugit in – skulle jag vilja säga – ett förslag som gäller inte bara ungdomsbostadsbidragen utan skall omfatta alla bostadsbidrag, nämligen förslaget om att höja det minsta bidragsbelopp som betalas ut från 50 kr. till 100 kr. per månad för barnfamiljer och vissa hushåll utan barn. En anslutning till regeringens förslag kan innebära att många bidragstagare går miste om ett bostadsbidrag om upp till 1 200 kr. per år. Ett sådant förslag är, med hänsyn till att det verkligen drabbar de sämst ställda, helt oacceptabelt.

Vi har i en motion, och tillsammans med centern i reservation nr 81, yrkat avslag på regeringsförslaget om kommunalt bidrag med 40 % som villkor för erhållande av bostadsanpassningsbidrag. Vi menar att det måste vara en rättighet för den handikappade att få stöd oavsett kommuntillhörighet och oavsett om kommunen anser sig ha råd med bidrag.

Herr talman! Bostadspolitikerna måste ges ett helt annat innehåll än vad som gällt under 1980-talet. Vi måste åter få en social bostadspolitik värd namnet! En majoritet i riksdagen bestående av socialdemokraterna och vpk borde arbeta för en rad förändringar och förbättringar av dagens bostadspolitik. Utgångspunkten borde vara en politik där bostaden som en social rättighet är det grundläggande. Alla människor skall ha tillgång till en tillräckligt stor, modernt utrustad bostad i en bra miljö till rimliga kostnader.

Vpk:s ambitioner är att få till stånd ett integrerat boende, ett boende där alla kan leva i ömsesidig förståelse och social gemenskap. Det innebär då långt gående förändringar för att skapa de grundläggande betingelserna för nya sociala attityder och beteendemönster som bygger på kollektiv intressegemenskap, gemensamt ansvar och inbördes solidaritet. Vi vill, herr talman, i handling omsätta allt vackert tal om bostaden som en social rättighet!

Jag yrkar bifall till samtliga reservationer där vpk återfinns.

Anf. 5 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Tore Claeson tog upp folkpartiets målsättning, att vi vill spara på bostadssubventionerna av statsfinansiella skäl. Tore Claeson har en helt annan uppfattning, och det kan jag nog inte göra mycket åt. Vi tycker att dessa subventioner som förra året uppgick till sammanlagt 34,8 miljarder

ligger på en så hög nivå att det finns anledning för statsmakterna att försöka begränsa dem.

Tore Claeson menade att det var svårt att uppfatta att jag berört fördelningsaspekten i mitt anförande. Jag vill då börja med att hänvisa till att folkpartiet har lagt fram motioner om familjepolitiken med andra förslag än dem som ni i vpk arbetar för. Vi vill kraftigt förstärka barnfamiljernas ekonomiska situation. Det vill vi göra på tre olika sätt. Vi vill dels höja barnbidragen, dels höja flerbarnstillägget, dels inrätta ett vårdnadsbidrag. Man får lov att se till sambanden i politiken och vilka åtgärder vi föreslår.

Som det nu fungerar med subventionerna till byggandet, beaktas inte fördelningsaspekterna på det sätt som vi anser borde ske. Vi tycker att man får en bättre fördelningspolitik om man ger riktat stöd till de grupper som det är angeläget att förbättra den ekonomiska situationen för – barnfamiljerna men också många äldre behöver på olika sätt stöd av samhället.

Anf. 6 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Tore Claeson tog upp den socialdemokratiska helomvändningen beträffande kompletteringspropositionen och fastighetsskatten och förundrade sig över att jag tyckte att det var bra att den hade skett, även med anknytning till återförvisningsyrkandet. Nu skall vi inte diskutera innehållet i kompletteringspropositionen vid det här tillfället, men jag vill säga att helt undviker inte bostadsutskottet att återkomma till kammaren i ärendet. Det hade vi däremot gjort, om socialdemokraterna och vpk hade följt vårt förslag om återförvisning och samordnat det här betänkandet med det som bostadsutskottet kommer att avge med anledning av kompletteringspropositionen.

Det jag menade var att grunden för bostadspolitiken slås inte undan på det sätt som skulle ha skett om förslaget om fastighetsskatt hade stått kvar så som regeringen från början hade tänkt sig. Vad vpk är oroligt för är den metod som valts från centerns sida och som socialdemokraterna nu har anslutit sig till, för att undvika att fastighetstaxeringshöjningarna skall få slå igenom i form av höjd fastighetsskatt. Det är möjligt att i områden där marknadskrafterna drivit upp fastighetspriserna särskilt högt kan det få viss liten effekt, som dock blir mycket marginell med den teknik som har valts.

Jag har svårt att uppfatta vpk seriöst, när partiet försöker sig på att gå marknadskrafterna till mötes. Det är naturligtvis svårt att hitta ett helt säkert system, men den teknik som vpk föreslår har mycket större brister. Fastigheter med nya taxeringsvärden skulle få en mycket kraftig höjning enligt vpk:s förslag. Det är särskilt besvärande i bostadstyper, och det borde man undvika.

Anf. 7 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Tore Claeson ägnade ett långt avsnitt i början av sitt inlägg åt att uttrycka besvikelse över att socialdemokraterna inte sökt stöd från vänster för att få igenom fastighetsskatten i någon form. Men sökt stöd från vänster är ju precis vad socialdemokraterna har gjort.

Under en lång tid har socialdemokraterna och vpk suttit i förhandlingar. Uppenbarligen har vpk spelat ett för högt spel i de förhandlingarna och drivit

krav på kommunistiska lösningar så långt att socialdemokraterna fann för gott att lämna förhandlingarna.

Vi kunde i går höra vpk:s partiordförande säga att vpk kan tänka sig höjd fastighetsskatt på flerfamiljshus i privat ägo. Där ser vi vilken syn vpk har på rättvisa. Allmännyttan och de kooperativa fastigheterna skulle slippa undan, men privata fastighetsägare skulle åläggas att betala fastighetsskatt.

Till detta skall sedan läggas en ny hård skatt på industrifastigheter. Jag vill ställa frågan: Vem tror Tore Claeson kommer att betala den skatten i slutändan?

Anf. 8 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall börja i slutändan, med Rolf Dahlberg.

Den likviditet som företagen i detta land har redovisat och som enligt tillgängliga uppgifter från regeringshåll uppgår till mellan 200 och 300 miljarder kronor, och de stora vinster som företagen gjort under fjolåret och som saknar historisk motsvarighet, de borgar mer än väl för att det finns utrymme för att betala fastighetsskatt på industrifastigheter. Kostnaderna för detta är marginella i sammanhanget.

Det finns alltså ett gott utrymme, och då bör man ta pengarna där utrymmet finns och låta dem som har det sämre ställt slippa undan.

Erling Bager talade om fördelningseffekterna. Han säger att man måste se dem i sitt sammanhang. Och de förslag folkpartiet ställer på bostadspolitikkens område om besparingar på 4–6 miljarder under några år skall ses mot bakgrund av de förslag man ställer på andra områden.

Det kan jag förstå. Men jag skulle vilja säga: Se då först till att på andra områden få gehör för och genomföra dessa förslag som får positiva effekter för människor, innan ni tar itu med att försöka försämra för människorna på bostadspolitikkens område i ett läge där en halv miljon hushåll redan nu har betydande svårigheter att klara sina boendekostnader.

Agne Hansson talar om brister i vpk:s förslag beträffande fastighetsskatt.

Bristerna är faktiskt inte större beträffande vpk:s förslag hur man skall beräkna fastighetsskatten nästa år än att förslaget kort och gott skulle innebära att det inte slår igenom i några höjningar som betyder ökade boendekostnader för någon kategori boende. Betraktar man det som en brist må man säga det, men jag har svårt att se vari bristen skulle bestå.

Vpk:s förslag innebär, som jag ser det, den enda realistiska möjligheten att något så när få rättvisa då det gäller utfallet av fastighetsskatt för nästa år. Basera uttaget av fastighetsskatten 1988/89 på de nuvarande taxeringsvärdena!

Anf. 9 ROIF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Tore Claeson säger att företagen haft så stora vinster under fjolåret att de utan vidare klarar en ny fastighetsskatt, och att det bara skulle gälla marginella kostnader.

Vi vet av de beräkningar vpk gjort att denna nya skatt skulle inbringa 2,5–3 miljarder. Det är alltså inga marginella kostnader.

Men Tore Claeson svarade inte på min fråga vem han tror i slutändan kommer att få betala denna skatt, om vpk någonsin kommer i den sitsen att kunna driva igenom den.

Han undvek också att svara på min fråga om rättvisan i vpk:s system, såsom Lars Werner framställde det i går. Det var kanske lika bra att han undvek den frågan.

Anf. 10 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Vårt mål, Tore Claeson, för besparingar som är väsentliga och riktiga är 5–6 miljarder. Det målet tycker vi är riktigt.

Inför den fråga vi behandlar här i dag anser vi att det vore realistiskt att göra besparingar på ett antal hundra miljoner kronor för det budgetår som vi diskuterar. Socialdemokraterna går en bit på väg. Vi går något längre. Moderaterna har beräknat besparingseffekten av sina förslag i sin motion till 1 800 milj. kr.

Vi tycker att det är viktigt att få ned de stora bostadssubventionerna.

Tore Claeson sade i sitt första anförande att det är viktigt att pressa ned byggkostnaderna. Vi har den uppfattningen att de omfattande bostadssubventionerna bidragit till att pressa upp byggkostnaderna och att detta i sig har gjort att det blivit ett högt pris på material och när det gäller byggverksamhet över huvud taget. Marknaden har en förmåga att anpassa sig, så om vi lyckades få ned subventionerna ytterligare, enligt den inriktning folkpartiets förslag har, skulle vi med all säkerhet också kunna börja ta itu med de höga byggkostnaderna.

Anf. 11 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är inte så som Tore Claeson vill göra gällande, att inga skulle få höjda boendekostnader enligt vpk:s förslag. De som skall bo i nyproduktionen får tvärtom väsentligt högre boendekostnader än vad som blir fallet när det gäller den möjliga marginella förändring som kan ske i några överhettade områden, exempelvis här i Stockholm, enligt vårt förslag.

Dessutom går det inte att, som vpk förordar, ha två taxeringsvärden, nämligen ett som ligger till grund för fastighetsskatten och ett annat som ligger till grund för andra bedömningar vilka har samband med en fastighets värde.

Jag sade i samband med återremissen av ärendet att det hade varit klokt om socialdemokraterna inte sökt sig åt höger utan fullt ut sökt sig mot mitten. Då hade vi inte behövt besvara kammaren två gånger.

Jag har naturligtvis förhoppningen att socialdemokraterna inte skall lyssna på vpk, även om jag är orolig på den punkten när det gäller skatt på industrifastigheter. Jag vill råda socialdemokraterna att även i det fallet söka sig mot mitten – det är alltid säkrast.

Anf. 12 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Det vore nog klokt, Agne Hansson, om man då det gäller bostadspolitiken lyssnade litet mera på vpk:s uppfattningar. Detta visar inte minst erfarenheterna från mina 15 år här i riksdagen och min erfarenhet som ledamot av civilutskottet resp. bostadsutskottet. På en rad olika områden har viktiga vpk-krav så småningom tagits upp och gått igenom i kammaren. Vi tycker att det tar väldigt lång tid ibland, men vi är glada varje gång vi kan notera att våra förslag behandlats på detta sätt.

Det blir faktiskt ingen höjd fastighetsskatt enligt vpk:s förslag, Agne Hansson. Trots att Agne Hansson säger att jag har fel på denna punkt, så har jag inte det. Det återstår för Agne Hansson att visa hur en debitering av fastighetsskatt för 1988, på samma grunder som nu gäller, skall kunna ge en höjd fastighetsskatt som slår igenom i form av högre boendekostnader.

Dessutom har vi kombinerat vårt förslag när det gäller fastighetsskatten med en tillstyrkan av regeringens förslag som skulle innebära dels höjda bostadsbidrag för dem som bäst behöver detta, dels lägre boendekostnader i nyproduktionen. Det är ett svar till Agne Hansson i detta avseende. Ett accepterande av vårt förslag skulle innebära 150 kr. i lägre boendekostnader då det gäller både småhus och flerbostadshus. Jag tycker fortfarande att man skall acceptera vårt förslag.

Jag ber om ursäkt, Rolf Dahlberg, att jag inte svarade beträffande allmännyttan och Kooperationen. Det är faktiskt så enkelt att om läget bedöms vara sådant att det inte finns pengar för nödvändiga förbättringar, exempelvis då det gäller bostadsbidragen och för att hålla kostnaderna nere i nyproduktion och i ombyggda hus, så anser vi inom vpk att man kan diskutera frågan om en viss höjning av fastighetsskatten på det som kallas hyreshusenheter, med undantag för allmännyttan och bostadskooperationen. Detta sker i så fall mot bakgrunden av den roll som de spelar och de uppgifter som de har då det gäller att fullfölja riksdagens och kommunernas intentioner beträffande bostadsförsörjningen. Så enkelt är det.

Jag fick frågan: Vem tror Tore Claesson får betala? Det beror alldeles på vilken politik man för. Om man menar att en större del av företagets vinster skall gå bl. a. till detta ändamål, då blir det företagen och aktieägarna som får betala. Och det är detta som vi eftersträvar.

Andre vice talmannen anmälde att Rolf Dahlberg, Erling Bager och Agne Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 13 MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Jag tänker i dag inte ta upp frågan om fastighetsskatten. Det blir en särskild debatt om den. Men jag vill ändå säga några ord om det som hände den 29 april då de borgerliga partierna begärde återförvisning av det ärende som vi i dag behandlar med motiveringen att det fanns skäl att samordna behandlingen av detta ärende med kompletteringspropositionen.

Vi socialdemokrater och vpk ansåg att det inte fanns något sådant samband. Nu har vi genom folkpartiets partimotion med anledning av kompletteringspropositionen fått svart på vitt att vi hade rätt. I motionen står det: "Det faktum att vi avvisar höjningen av fastighetsskatten innebär att vi också avvisar 'följdförslagen' om höjda *bostadsbidrag* och sänkt *garanterad ränta*. Dessa motiveras nämligen helt med att de krävs för att mildra effekterna av skattehöjningen."

Ja, nog var det ett onödigt borgerligt mellanspel som tagit dyrbar tid för kammaren.

Herr talman! För oss socialdemokrater är och förblir målet för bostadspolitiken att alla skall ha rätt till en god bostad. Vi kan med stolthet konstatera att

svenska folkets bostadsstandard är en av de högsta i världen. Trots detta uppstår tid efter annan oroande tendenser som kan bli ett hot mot den sociala målsättningen. Jag tänker närmast på kostnadsutvecklingen, den alltmer besvärande bostadsbristen i framför allt storstäderna och de krafter som vill bygga bostäder av sämre kvalitet när det gäller både utrymme och utrustning. Vi socialdemokrater betraktar bostadsbristen som ett av de allvarligaste problemen att lösa, speciellt därför att bostadsbristen i första hand drabbar unga människor. Det enda sättet att komma till rätta med bostadsbristen är att bygga mer och att förstärka insatserna inom regionalpolitiken, så att överhettningen i framför allt storstäderna och i vissa residensstäder minskas.

När man i dag har lyssnat på debatten och den våldsamma kritik som riktas mot oss socialdemokrater vill jag helt stillsamt påminna de borgerliga partierna om ett par saker som gäller den tid då de hade regeringsansvaret.

Jag vill bara påminna om att hyran i hyreslägenheterna 1980 steg med 11,4 %. I dag har vi kunnat pressa ner höjningstakten till mellan 5 och 6 %. Byggekostnaderna steg 1980 med 20,6 %. 1986 hade byggekostnaderna pressats ner till 5,6 %. Jag medger att det är för mycket. Alla krafter skall sättas in för att hålla byggekostnaderna nere.

Herr talman! Jag övergår nu till att kommentera reservationerna 1–37, som fogats till bostadsutskottets betänkande 10, med undantag för reservation 14 som Britta Sundin kommer att ta upp.

I reservationerna 1 och 2 behandlar moderaterna resp. centerpartiet bostadspolitikens utformning och inriktning. I reservation 1 för moderaterna fram sina numera välkända synpunkter. I denna reservation tas upp, jag vet inte för vilken gång i ordningen, idéer om ökad valfrihet för den enskilde. När dessa tankar kombineras med moderaternas förslag om det statliga bostadsfinansieringssystemets utformning, är det helt klart att den valfrihet moderaterna talar för är en valfrihet för dem som kan betala mycket mer för sitt boende än vad som i dag är möjligt för de flesta. Det är bara att konstatera att moderaterna står för en helt annan bostadspolitik än den som i sina grunder omfattas av en mycket bred riksdagsmajoritet. Självfallet kan vi socialdemokrater inte ställa oss bakom en politik med dessa kapitalistiska förtecken.

I reservation 2 lämnar centerpartiet sin syn på bostadspolitikens utformning och inriktning. Denna reservation skiljer sig från moderaternas i samma ämne. Det finns i denna reservation mycket som vi socialdemokrater kan ställa oss bakom. I reservationen anges bl. a. att bostadspolitiken bör utformas så att bostadsstödet i större utsträckning når dem som bäst behöver det, att inflytandet för hyresgästerna bör öka genom kooperativa lösningar, att lånevillkoren bör förenklas samt att ungdomarnas behov av bostäder till rimliga kostnader bör tillgodoses. Denna reservation har en helt annan och låt mig säga mera tilltalande utgångspunkt, som kan ligga till grund för diskussionerna om den framtida bostadspolitiken. Emellertid finns även i denna reservation företeelser som jag inte kan ställa upp på. Det gäller bl. a. att politiken skall utformas så, att allt fler skall få möjligheter att äga sin bostad. Om reservanterna därmed avser att det skall införas någon form av ägarlägenheter, tar jag bestämt avstånd från reservanternas idéer.

I reservation 4 tar vpk upp inriktningen av den framtida bostadspolitiken.

Mycket av det som begärs i reservationen är redan genomfört eller på väg att genomföras. Det gäller t. ex. ökade möjligheter för hyresgästerna till inflytande över den egna bostaden och bostadsmiljön. Det gäller förbättringar av miljonprogrammets bostäder och behovet av ett ökat nybyggande. Jag har ingenting att invända mot Tore Claesons synpunkter, men jag vill bara påminna om att beslut i dessa frågor fattades i december förra året. Därmed borde vpk-arna kunna vara nöjda.

I reservation 5 tar vpk upp bostadsbyggandets omfattning. Jag har redan nämnt att beslut fattats av riksdagen i avsikt att öka såväl ny- som ombyggnationer framför allt i storstadsområdena.

Därmed har jag också berört reservationerna 6, 7 och 8 om bostadsbyggandets regionala fördelning. Åtgärder har vidtagits i avsikt att öka byggandet där bristen är som störst. Sedan ankommer det på kommunerna att se till att bygga bostäder.

I reservationerna 10 från vpk och 11 från de tre borgerliga partierna tar man upp frågan om åtgärder beträffande omvandling från hyresrätt till bostadsrätt. I vpk-reservationen begärs åtgärder för att motverka en omvandling och i reservationen från de borgerliga partierna åtgärder för att underlätta en omvandling. Vi socialdemokrater anser att dagens ordning, som utgår från att kommunerna har det avgörande inflytandet över bostadsbeståndets fördelning på olika upplåtelseformer, skall gälla även i fortsättningen. Detsamma gäller även reservation 12 från vpk om prioritering av byggandet av flerbostadshus.

I reservation 13 begärs åtgärder för att få till stånd absolut neutralitet mellan olika upplåtelseformer. Utskottet anser att dagens regler är godtagbara.

Reservationerna 16–19 är fyra gamla bekanta. I reservation 16 från de tre borgerliga partierna begärs att dagens bostadsfinansieringssystem skall ersättas med ett kreditgarantisystem och att Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB) skall avskaffas. Frågan om bolagets avskaffande har tagits upp i reservationer från de borgerliga partierna alltsedan det inrättades år 1985. SBAB bör finnas kvar. Det är värdefullt för staten att genom ett eget bolag kunna medverka i bostadsfinansieringen.

I reservation 17 av oss socialdemokrater i utskottet avstyrks en vpk-motion i vilken begärs inrättande av en samhällelig bostadsbank. Vi reserverar vill inte nu medverka till detta. Erfarenheter bör vinnas bl. a. av de ändringar i systemet för anskaffande av krediter till bostadsbyggandet som infördes den 1 december förra året.

Reservationerna 20–31 har avgetts av de borgerliga partierna var för sig eller i olika konstellationer. Samtliga reservationer tar upp räntebidragssystemet ur olika aspekter. Jag skall inte fördjupa mig i alla reservationerna. De är alla gamla bekanta. Jag vill emellertid något kommentera moderaternas paradesreservation nr 20 om ett nytt räntebidragssystem.

Utskottet skriver bl. a. följande om det moderata förslag som ligger bakom reservationen: "Förslaget i motion Bo246 (m) — — — innebär — — — att räntebidragssystemet avvecklas på sikt genom att den garanterade räntan för nya årgångar successivt räknas upp med en tiondel per år.

Bostadsutskottet som flera år tidigare — — — haft att ta ställning till

motsvarande motionsförslag om *ett nytt räntebidragssystem* har inte funnit anledning frångå sin tidigare uppfattning som sammanfattningsvis innebär att ett förverkligande av moderaternas förslag skulle betyda helt oacceptabla kostnadsökningar för de boende och därmed innebära att bostadsfinansieringssystemet till stor del skulle förlora sin bostadssociala betydelse. Bostadsbyggandet skulle praktiskt taget upphöra om motionärernas förslag förverkligades. Det bör räcka med att erinra om att statens stöd i form av räntebidrag uppgår till ca 2 miljarder kronor det första året efter färdigställandet. Även om det i och för sig kan finnas anledning att sträva efter ett ökat kostnadsmedvetande i bostadsproduktionen är utskottet främmande för att stödja ett förslag som slår så hårt mot så stora grupper av de boende.

Tore Claesson begär i reservation 33 ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen. Vi socialdemokrater delar uppfattningen om allmännyttans betydelse på bostadsmarknaden. Den självklara roll dessa företag tilldelats är ett uttryck för den betydelse statsmakterna tillmäter dem. Vi kan emellertid inte, bl. a. av statsfinansiella skäl, tillstyrka vpk-förslaget om att den garanterade räntan för dessa företag skall sänkas eller att den s. k. normala upptrappningen av de garanterade räntorna inte bör göras.

Moderaterna motsätter sig i reservation 34 att ett statligt bidrag för konstnärlig utsmyckning införs. Utskottets majoritet finner det emellertid i hög grad värdefullt att åtgärder vidtas för att stimulera den konstnärliga utsmyckningen av våra bostadsområden.

I reservationerna 35 och 36 föreslås att mark- resp. konkurrensvillkoret skall avskaffas. Dessa villkor, som båda är viktiga instrument för kommunernas möjligheter att förverkliga den bostadspolitiska målsättningen, bör inte avvecklas.

Centern förordar i reservation 37 att någon form av stimulans införs för installation av alternativa extra värmekällor, som inte är elberoende. Dagens regler får anses vara till fyllest, varför reservationen avstyrks.

Herr talman! Jag vill redan nu yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 17, 50, 54 och 58. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 14 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Maj-Lis Landberg tog först upp återförvisningsdiskussionen och samordningen mellan kompletteringspropositionen och betänkande nr 10. Hon såg inte något sådant samband som enligt vad vi hävdar föreligger. Det kanske inte är så konstigt att den socialdemokratiska bostadspolitiken ser ut som den gör, om socialdemokraterna inte ser detta klara samband. En ökning av boendekostnaden med 2 000 kr. under ett år påverkar övriga bostadspolitiska åtgärder och måste vägas in för att kunna nå en helhetsbedömning av bostadspolitiken. Det gäller t. ex. bostadsbidragens och räntebidragens utformning. Helt klart kommer en så markant kostnadsökning att få betydande följder när det gäller de grunder på vilka vi skall bygga upp helheten på bostadspolitikens område.

Maj-Lis Landberg talade också om den socialdemokratiska bostadspolitiken och sade sig vara stolt över vad som gjorts på detta område. Jag vill gärna säga att socialdemokraterna har utträttat mycket inom bostadspolitiken som

är utomordentligt bra. Men samtidigt har jag svårt att förstå att Maj-Lis Landberg kan vara stolt över den utveckling som medfört så svår bostadsbrist och en sådan regional obalans att man exempelvis i Stockholm under tre år fått en ökning av befolkningen med 42 000 invånare samtidigt som bostadsbyggandet har halverats. Då är det svårt att uppfatta det som seriöst menat att man vill bygga bort den bostadsbrist som nu råder. Det är ju en av socialdemokraternas främsta bostadspolitiker som står ansvarig för den bostadsproduktion som den man har haft i Stockholmsregionen.

Sedan kommenterade Maj-Lis Landberg reservation nr 2, dvs. centerns reservation, och tyckte att det fanns många inslag där som var värda att beakta. Jag bara beklagar att vi inte har fått gehör för de förslagen, men jag ser naturligtvis fram emot en diskussion där vi i framtiden kan få ökat gehör från socialdemokraternas sida för de åtgärder som centern har föreslagit. Det gäller också förslaget om extra värmekälla, som Maj-Lis Landberg kommenterade. Jag tror att det vore klokt, såsom energikutvecklingen har varit, att man garderar sig för framtiden även när det gäller energiförsörjningen i bostäder.

Anf. 15 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Maj-Lis Landberg tog ett djärvt grepp inledningsvis, då hon stillsamt påpekade vissa saker och jämförde bostadspolitiken i dag med den under de borgerliga åren. Det var mycket djärvt, för faktum är att en rad talare här i dag har påmint socialdemokraterna om att sådan som situationen för närvarande är på bostadsmarknaden har den inte varit sedan strax efter kriget: med mycket stor bostadsbrist, med enormt höga priser på bostadsrätter, med svart och grå handel, med korrupcion och allt det som följer med en situation där marknaden inte fungerar. Det är djärvt att då stå här och stillsamt säga: Tänk hur det såg ut under de borgerliga åren! Ja, det var inte så farligt då, även om hyran kanske just ett år steg mer än den gjorde det år som Maj-Lis Landberg valde att jämföra med.

När Maj-Lis Landberg tog upp räntesystemet ante det mig att hon skulle läsa innantill ur betänkandet – det har skett tidigare. Det är utskottsmajoriteten som har skrivit detta. Vid utskottsbehandlingen varnade jag er uttryckligen för att i år lägga kalkerpapper på vad ni tidigare skrivit, för då skulle ni få det besvärligt i debatten. Faktum är att vårt räntebidragssystem medför en genomsnittlig höjning med 15 à 17 kr. per kvadratmeter. I samband med att bostadsministern införde kvarboendegarantin sade han uttryckligen att en höjning på upp till 25 kr. per kvadratmeter kan den boende få acceptera. Därutöver skall man få hjälp som sedan avtrappas. Socialdemokraternas förslag på den punkten har alltså betydligt mycket kraftigare effekter än vårt förslag till nytt räntebidragssystem. Det hör också till bilden att vi dessutom har förklarat att vårt system inte får genomföras, om inte samtidigt skattelättnader och barnavdrag införs och andra åtgärder på familjepolitikens område vidtas. Alla dessa åtgärder skall kombineras. Därför är det prat i tomma luften att stå här och läsa innantill de rader som ni har haft med varje år. Det är inte trovärdigt längre. Nu måste ni snart förnya er.

Anf. 16 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Maj-Lis Landberg började sitt anförande med att högläsa ur folkpartiets motion. Det är bra att ni läser folkpartiets motioner – de har mycket att bidra med. Sedan användes detta som ett argument för att vi ville återremittera och noggrant gå igenom den kompletteringsproposition som regeringen har lagt fram. Det skulle vi tydligen inte ha rätt till – vi skulle inte ha rätt att få tid till att göra noggranna beräkningar. Efter det att vi hade gått igenom propositionen, blev det, precis som här har anförts, ett klart nej till de förslag som där framfördes. Detta är väl inte så märkligt, med tanke på att något av förslagen innebär en sänkning av den garanterade räntan och att vi har argumenterat för en höjning av den garanterade räntan, räknat rätt över hela fastighetsbeståndet.

Det är litet märkligt när man debatterar sådant här med socialdemokrater, för de går med en bit, men sedan gör de halt. Folkpartiet går en bit längre. Vi tycker det är riktigt att räkna upp den garanterade räntan, och vi motiverar detta. Moderaterna har sedan i sin motion angivit vad deras besparingsmål ligger på.

Det märkliga med det socialdemokratiska beteendet är också att det i stället förbereds en fastighetsskatt som skulle ge intäkter på 2,7 miljarder kronor till statskassan och drabba alla boende rätt över; detta har pågått under tiden vi har suttit i utskottet och arbetat med vårt betänkande. Det är ju att gå omvägar och ge kostnader för de boende.

Är det då inte mycket ärligare gentemot de boende att, som folkpartiet gör, våga tala om rakt ut att vi siktar på en högre upptrappning av den garanterade räntan, av de skäl jag i mitt tidigare anförande har andragit?

Maj-Lis Landberg nämnde i sitt anförande att socialdemokraterna har beskyllts för en del saker i bostadspolitiken. Men det är väl inte så konstigt? Ni har ju gått ut så hårt. Tänk tillbaka på 1982 års valrörelse, där ni ständigt dammade på hur mycket som skulle göras och förändras: här skulle det bli en ny bostadspolitik! Då byggdes något över 40 000 lägenheter. Nu är antalet nere under 30 000. Det har varit en minskning hela tiden. Nog måste ni kunna konstatera att bostadsbyggandet har stagnerat under er tid vid makten, och det är väl inte konstigt om oppositionspartierna påpekar detta faktum?

Anf. 17 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Maj-Lis Landberg har något kommenterat en del vpk-reservationer och rest invändningar mot dem, och jag skall i min tur bara säga någonting som stöd för reservationerna.

Maj-Lis Landberg sade att det i många avseenden håller på att genomföras eller kommer att genomföras förslag till förändringar och förbättringar som vi har tagit upp i motioner och i reservationerna. Det är ju så att bostadskommitténs förslag till förändringar och förbättringar av bostadspolitiken bara till mindre delar har följts upp. Regeringsförslagen som sådana andas ingen optimism och ingen framåtanda. Trots att man på flera ställen i regeringens budgetproposition har gjort riktiga konstateranden beträffande både brister och behov, följs detta inte upp med några konkreta förslag, eller åtminstone i mycket liten utsträckning. Det är väldigt små steg som tas.

Över huvud taget får man ett intryck av att regeringen endera inte är medveten om den hastigt tilltagande spekulationen och marknadsanpassningen av hela bostadsmarknaden och den kraftigt ökade segregationen i boendet, eller också är det så att regeringen mer eller mindre i tysthet accepterar en sådan anpassning och de konsekvenser som den får.

Maj-Lis Landberg, från vpk:s sida kan vi inte godta vare sig de framförda skälen till faktiska försämringar eller de förslag till försämringar som sådana som framförs. Motivet, att av statsfinansiella skäl minska räntebidragen i ett läge där utgifterna på bostadsdepartementets verksamhetsområde de senaste åren reellt sett har sjunkit med ca 10 % eller 8–10 miljarder kronor, är sällsynt utmanande även för att komma från socialdemokratiskt håll.

De besparingar som görs liksom större delen av intäkterna beträffande den mycket omdebatterade fastighetsskatten borde självfallet främst användas för att hålla hyrorna nere och för att förbättra bostadsbidragen. Det är förslag i den riktningen som vi har lagt fram och som vi så att säga backar upp i våra reservationer.

Paul Lestander kommer senare i sitt inlägg att något kommentera det som Maj-Lis Landberg sade om en bostadsbank, allmännyttans roll och ett riktat stöd till allmännyttan.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 18 MAJ-LIS LANDBERG (s) replik:

Herr talman! Först och främst sade Agne Hansson att jag raljerade litet när det gäller återförvisningsärendet. Men ett motiv för återförvisningen var ju att ni återopade förslagen om räntebidrag och bostadsbidrag. På den punkten har ju folkpartiet i sin partimotion klart sagt att det fanns ett direkt samband med fastighetsskatten – men den tas inte upp i detta betänkande.

Sedan hoppas jag, Rolf Dahlberg, att svenska folket skall bevaras från en moderat bostadspolitik. En moderat bostadspolitik skulle nämligen innebära att en mängd människor återigen måste bo trängre i mindre och billigare bostäder, eller också skulle fler människor tvingas bo i samma lägenhet.

När ni återopar skattesänkningar är det ju fråga om skattesänkningar för dem som har det bäst. Det handlar alltså om marginalskatten. Ni återopar också en generell familjepolitik. Men det finns *icke ett uns* av fördelningspolitik i era förslag. Därför kan vi inte på någon punkt acceptera era förslag – och det kan ju inte heller de andra partierna.

När det sedan gäller det som nu försiggår på den svenska bostadsmarknaden – framför allt i Stockholm, men möjligtvis också i Göteborg och litet grand i Malmö –, dvs. spekulering etc., vill jag framhålla att vi är starka motståndare till alla sådana tendenser. Ni talar emot sådana saker, men ni har inte ett enda förslag om hur vi skall motverka en sådan här utveckling.

Så något om överhettningen i Stockholm. Vad beror denna överhettning på? Den statliga verksamheten i Stockholm utökas faktiskt inte särskilt mycket – inte ens den kommunala verksamheten utökas. I stället är det privata företag som utökar sin verksamhet här i Stockholm. Därför tycker jag att man skall försöka påverka de privata företagen så, att de inte etablerar sig

eller utökar sin verksamhet i de här kommunerna. Det var det jag avsåg när jag i mitt huvudanförande talade om regionalpolitiken.

Agne Hansson tog upp frågan om den starka utvecklingen i Stockholm och om minskningen i byggandet här. Men från statsmaktens sida sätter man inte upp några hinder. Det är ju en kommunal angelägenhet att se till att så mycket som möjligt byggs. Jag tror dock inte att det räcker att bygga i fatt här i Stockholm, utan jag tror att man också måste förena byggandet med regionalpolitiska insatser för att dämpa utvecklingen i Stockholm.

Anf. 19 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! I fråga om den regionala snedbalansen noterade Maj-Lis Landberg att de regionalpolitiska åtgärderna är viktiga, och det vill jag stryka under. Men vad vi i centerpartiet kritiserar är bristen på regionalpolitiska åtgärder från regeringens sida. De åtgärder som har vidtagits har inte varit riktade så att effekten har blivit att den nuvarande obalansen har kunnat undanröjas. Det är framför allt en statlig uppgift att se till att det skapas en riktig balans i landet.

Det är helt riktigt, som Maj-Lis Landberg säger, att det är en kommunal angelägenhet att bygga, när statsmakterna har uppställt regler att handla efter. Det är också därför som jag kritiserar bostadspolitiken i Stockholm, där socialdemokraterna har haft ansvaret under så lång tid och där utvecklingen inte alls har gått åt rätt håll.

Så länge som vi i centerpartiet inte ser att en förändring till det bättre kommer till stånd anser vi att det är vår skyldighet som oppositionsparti att försöka driva på utvecklingen åt rätt håll.

Maj-Lis Landberg tog upp en hel del som hon tyckte var bra i centerns bostadspolitik men som socialdemokraterna ändå inte har accepterat, och hon ställde frågan om vi accepterar ägarlägenheter. Jag vill säga att vi gärna ser ett ökat ägande, och vi har reserverat oss på den punkten i bostadsutskottets betänkande. Därmed säger vi inte nej till hyresrätter. Hyresrätter är mycket bra för den sociala bostadspolitikens utveckling och för rörligheten på bostadsmarknaden. När det gäller boendeinflytandet har SABO gjort mycket. Det bör alltså ske en balanserad utveckling av alla de tre besittningsformerna.

Jag vill fråga: När kommer socialdemokraterna att gripa sig an ryckigheten? När kommer stabiliteten, helhetssynen och långsiktigheten? När kommer lösningen på ungdomarnas bostadsproblem? När kommer förbättringen av boendet för de äldre?

Så länge som vi i centerpartiet inte har fått gehör för våra påpekanden om bristerna på detta område kommer vi att verka för att de skall undanröjas.

Anf. 20 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! I mitt inledningsanförande tog jag upp en av den stora mängd insändare om bostadsproblemen som har skrivits under den senaste tiden och som handlade om det äldre paret som hade problem att gå i trappor och ville byta bostad men som drabbades av reavinstskatten och därför inte kunde byta bostad. Jag avslutade med att fråga Maj-Lis Landberg vilket råd hon och socialdemokraterna ville ge detta par för att de skulle klara situationen. Efter

att ha lyssnat på Maj-Lis Landbergs senaste inlägg tar jag tillbaka frågan – jag är övertygad om att Maj-Lis Landberg inte bör ge detta gamla par något råd.

Jag vill att Maj-Lis Landberg skall läsa ledaren i tidningen Vår Bostad som kom i går. Den tidningen är ett organ för Hyresgästföreningen och HSB, som är närstående socialdemokraterna. Läs den ledaren, där de tre sista raderna är följande:

”Det kan inte bli någon särskilt rolig valrörelse för s-regeringen nästa år.”

Med Maj-Lis Landbergs sätt att debattera kommer valrörelsen att bli helt katastrofal.

Anf. 21 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Med utgångspunkt i det som Maj-Lis Landberg här berörde, t. ex. frågan om problemen i Stockholmsregionen, är det viktigt att understryka vad hon och jag är överens om, nämligen att det i botten borde ligga ett synsätt och ett agerande som innebär att ingen skall göra några vinster på andras behov av att bo och att alla vinst- och spekulationsintressen skall bort i alla led, alltifrån kapitalkostnaderna, räntorna och marken till förvaltningen.

Vi är medvetna om att de förändringar i dagens bostadspolitik som man borde arbeta för och som vi från vpk har försökt puffa för i motionerna och i reservationerna inte kan genomföras på en gång. Men de viktigaste besluten borde kunna fattas under exempelvis en treårsperiod för att sedan successivt genomföras under fem till sex år.

De viktigaste åtgärderna på kort sikt är att öka bostadsbyggande och ombyggnad till minst 50 000 resp. 25 000 lägenheter per år, att stoppa nya hyreshöjningar, att införa hyresstopp, att förbättra bostadsstödet och bostadsbidragen, att kontrollera och övervaka priserna på byggnadsmaterial och andra byggnadskostnader effektivare, att förbättra möjligheterna att fördela alla bostäder på ett rättvist sätt och att stoppa den ökade spekulatio- nen och marknadsanpassningen av bostadsmärknaden liksom segregationen i boendet.

På längre sikt måste man genomföra mera genomgripande förändringar av bostadspolitiken. Man måste skapa förutsättningar för en lösning av bostadsfrågan som innebär jämlikhet och rättvisa i boendet, en lösning som i jämlikhetens och solidaritetens anda ger alla tillgång till en bra och billig bostad som passar olika människors behov och önskemål. Produktionen och fördelningen av bostäderna måste då styras av helt andra faktorer än den s. k. fria marknadens okontrollerbara mekanismer. Den marknadsekonomiska efterfrågan måste därför ersättas med en bedömning av det verkligt sociala behovet av bostäder, där olika boendeformer har sin givna plats.

Det är något av detta, Maj-Lis Landberg, som vi efterlyser från regering- en: mera framsynthet, mera optimism, litet djävare tag när det gäller bostadspolitiken, gärna litet mera av visioner. Framför allt gäller det att man snabbare går till beslut och vidtar åtgärder som innebär förbättringar för bostadskonsumenterna.

Anf. 22 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Maj-Lis Landberg har tidigare två gånger i debatten konstaterat att man kan söka sanningen i folkpartiets motioner. Låt mig

återvända till den av oss väckta kommittémotionen om bostadspolitiken och ta upp de höjningar av den garanterade räntan som vi har ansett vara nödvändiga att genomföra. Socialdemokraterna har gått ett stycke, och vi har gått något längre och vill ha en 330 milj. kr. större besparingseffekt.

Jag ställde en fråga till Maj-Lis Landberg i mitt föregående anförande om det inte hade varit ärligare att för de boende i bostadsbetänkandet tala om hur mycket man tänkte höja bostadskostnaderna. Nu planerade man att höja fastighetsskatten med 2,7 miljarder men lät detta komma som en överraskning när betänkandet egentligen var slutbehandlat. Enligt beräkningar i tidningen Expressen i går skulle den föreslagna höjningen av fastighetsskatten slå igenom på en trerumslägenhet med "100-150 kr. i månaden". Det är sannerligen fråga om kraftiga höjningar.

Vi har givetvis inte inom folkpartiet samma möjligheter att räkna på höjningar som bostadsdepartementet och regeringen har, med de samlade resurser som där står till förfogande. De beräkningar som vi har gjort av hur mycket man skulle behöva höja den garanterade räntan för att åstadkomma en besparing motsvarande den av folkpartiet föreslagna visar dock att den höjningen skulle ligga någonstans mellan 0,1 och 0,15 procentenheter. Då skulle höjningen för en trerumslägenhet på 80 m² stanna vid ca 50 kr./m² i månaden. Vi tycker att vi har varit ärliga mot de boende när vi har redovisat vilken höjning som vi anser vara nödvändig. Vi har inte tillämpat tekniken att genom en fastighetsskatt ta ut dessa kostnader av de boende. Hade det inte varit ärligare, Maj-Lis Landberg, att gå fram på det sätt som folkpartiet har tillämpat?

Anf. 23 MAJ-LIS LANDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har inte läst hela artikeln i *Vår Bostad*, Rolf Dahlberg, men den behandlar såvitt jag vet fastighetsskatten. Jag sade i mitt inledningsanförande att jag i dagens debatt inte tänker ta upp fastighetsskatten. Den skall diskuteras en annan gång.

Sedan, Rolf Dahlberg, har jag ingen tilltro till moderaternas bostadspolitik. Den har aldrig haft ett uns av social inriktning eller innehållit något av vad jag kallar solidaritet i boendet. Skulle ni ha haft makten skulle människorna ha haft ett mycket ojämnt boende. Därför tror jag inte ett dugg på moderaternas bostadspolitik. Ni kombinerar era förslag på ett sätt som innebär ytterligare försämringar för dem som har det sämst och förbättringar för dem som har det bäst. Det är moderat politik. I de inlägg som gjorts från företrädare för centern, folkpartiet och vpk har heller ingen gått upp till försvar för den moderata bostadspolitiken.

Tore Claeson vet mycket väl att jag i stora stycken delar hans uppfattning när det gäller den solidariska och sociala bostadspolitiken. När det gäller de förslag som folkpartiet och centern lägger fram är det möjligt att vi i en framtid kan sammanjämka oss till en bostadspolitik som är till båtad för hela det svenska folket.

Jag vill dock erinra om att bakgrunden för bostadspolitiken har varit att vi har haft och har ett underskott i statens finanser och att vi har en statskuld. Den ekonomiska politiken har fått ett mycket stort inflytande, och vi har varit tvungna att ta hänsyn till att statens finanser måste förbättras. Det har

många gånger varit svåra beslut för en bostadspolitik av socialdemokratiskt märke.

Prot. 1986/87:123
14 maj 1987

Bostadspolitiken

Anf. 24 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag skall kommentera några av folkpartiets reservationer i det betänkande som vi nu diskuterar. Men innan jag gör det vill jag säga något om bostadspolitiken mer generellt och om hur den upplevs i Sverige i dag.

Om man med hjälp av enbart rubriker försöker sammanfatta och beskriva den i dag förda bostadspolitiken, har det under senare tid givits många exempel och uppslag på sådan rubriksättning i tidningar och bostadstidskrifter av olika slag. Här några exempel som jag mött den senaste månaden:

”Bygg bostäder – inte dimridåer”

”De unga trycker på”

”Snigelfart på bostadsbyggandet”

Den sista rubriken är hämtad ur tidningen *Vår Bostad*. Län för län redovisas sedan i en följande artikel i samma tidning dagens bostadsbyggnadssituation enligt länsbostadsnämnderna. ”Alldeles för lågt”, rapporteras från Stockholms län. ”Östergötlands län planerar 1 500 nya bostäder 1987 men säger samtidigt att det inte räcker.” Malmöhus län rapporterar: ”Kronisk brist på ungdomsbostäder.” Hallands län: ”Stor bostadsbrist.” I Göteborgs och Bohus län talar man om kris. Älvsborgs län sammanfattar situationen med orden: ”Bostadsbristen växer.” ”Vi har bostadsbrist i alla kommuner”, rapporteras från Norrbottens län.

Ingen borde vara förvånad över dessa rapporter. Vi känner ju alla till att bostadsbyggandet har gått ned år för år. Och i färskt minne har vi den socialistiska oppositionens kritik när det gäller bostadsbyggandet under de borgerliga åren – den har berörts också här i dag. Det byggdes för litet, fick vi veta, och man kritiserade hårt bostadsminister Birgit Friggebo. Siffrorna talar dock sitt tydliga språk.

År 1981 – det sista kalenderår den borgerliga regeringen var ansvarig för bostadspolitiken – påbörjades 44 500 lägenheter. 1986 har siffran sjunkit till under 30 000 – en minskning med 15 000 lägenheter. En något märklig utveckling, kan man tycka, efter alla de vallöften socialdemokraterna i 1982 års valrörelse gav när det gällde bostadsbyggandet. Då utlovades minsann att det skulle bli fart på bostadsbyggandet igen. Ja, bostadsbyggandet skulle utgöra själva motorn i hela den svenska ekonomin. Då – 1982 – fick vi höra att det lönar sig att bygga bostäder. Vi fick veta att byggnadsarbetarens jobb ger den bostadslöse chans till bostad och sätter samtidigt fart på samhällsekonomin.

Bostadsbyggandet har alltid ansetts vara motorn i svensk ekonomi, hette det. Det ger arbete i skogsindustrin, träindustrin, byggnadsmaterialindustrin, möbelindustrin, porslins- och glasindustrin, gruvnäringen, betongindustrin, osv. Ja, vi fick veta att även gardintillverkningen skulle gynnas av det ökade bostadsbyggandet. Sedan valrörelsen 1982 och efter socialdemokraternas övertagande av regeringsmakten kan vi i dag, fem år senare, konstatera att antalet påbörjade lägenheter har sjunkit med över 30 %. Men

så är också kritiken hård mot både bostadsministrernas och den sittande regeringens förda bostadspolitik.

Den socialdemokratiska bostadspolitiken bygger på regleringar och subventioner. Antalet stödformer blir allt fler och alltmer kostnadskrävande. Förutom att det drar stora kostnader blir effekterna många gånger negativa. Olika upplåtelseformer ges inte en likvärdig behandling.

Bostadspolitiken är alltid aktuell. Alla människor måste bo någonstans på något sätt. Därför har människor också ofta synpunkter på boendet.

Synpunkterna kan röra bristen på bostäder eller tillgången på bostäder, priser, ytor, fastighetsskatten, ränteavdragen osv. Bostadsdebatten präglas i dag dock av en viss uppgivenhet, för att inte ta till ordet hopplöshet. Unga människor letar förgäves efter små lägenheter som de skulle ha råd att hyra. Hyresgäster och villaägare oroas av förslag om högre fastighetsskatt som skulle fördyra boendet. Den växande barnfamiljen söker större lägenhet men har svårigheter att finna någon.

Ändå visar undersökningar att det egentligen finns tillräckligt med bostäder, allmänt sett. Men genom ett utbrett felboende uppstår omfattande bostadsköer i vissa områden och tomma lägenheter i andra. Människor bor kvar i stora bostäder och räddas med hyresregleringar undan från att betala vad bostaden egentligen är värd. Yngre familjer hindras därigenom att byta upp sig. Längst ned på skalan står ungdomarna och blockeras från att över huvud taget komma åt någon lägenhet. De snedvridningar som i dag finns på bostadsmarknaden på grund av regleringar försöker den socialdemokratiska regeringen rätta till med nya regleringar. Regler och normer är dagens honnörsord i bostadspolitiken. Men som så många gånger förut visar det sig att regleringar ofta skapar fler nya problem än dem som de var satta att lösa.

Jag skall nu gå över till att kommentera några av folkpartiets reservationer.

Reservationerna 29 och 31 rör räntelånen. Vi menar att räntelån fortsättningsvis inte bör beviljas. Härigenom uppstår en besparing på 100 milj. kr. på detta anslag. Kostnaden för eftergift av räntelån har minskat kraftigt under en följd av år. Bostadsstyrelsen beräknar att kostnaden under 1987/88 blir 120 milj. kr. Den totala belastningen på statsbudgeten av räntelånen är således 220 milj. kr. under 1987/88.

Räntelån avser hus byggda 1958–1967 och ges till 240 000 lägenheter i flerfamiljshus. Låneskulden per lägenhet är relativt låg. Om de totala utgifterna, varav en del är lån, slås ut på dessa 240 000 lägenheter, innebär det ca 900 kr. per lägenhet. Det kan inte i ett kärvt statsfinansiellt läge hävdas att räntelånen fortfarande skall utgå.

Jag yrkar bifall till reservationerna 29 och 31.

I proposition 1986/87:48 föreslås en förstärkning av det selektiva bostadsstödet i form av höjda bostadsbidrag till barnfamiljer. Folkpartiet anser att bostadsbidragen på sikt skall avskaffas.

Inkomstrelaterade bidrag har flera nackdelar, menar vi. De skapar stora margineffekter vid inkomstökningar. Vissa barnfamiljer påverkas dessutom extra hårt genom att de drabbas av margineffekter både av bostadsbidrag och inkomstprövade barnomsorgsavgifter. Inkomstprövade bidrag skapar också incitament till fusk, vilket leder till behov av kontroller som kan vara integritetsstörande. Folkpartiet anser därför att stödet till

barnfamiljerna bör utgå som generella bidrag, dvs. utan inkomstprövning. Vi anser bl. a. att barnbidraget bör höjas väsentligt, flerbarnsstödet förbättras och ett särskilt tillägg för förskolebarn, s. k. vårdnadsbidrag, införs.

Det är inte möjligt att direkt avskaffa bostadsbidraget. Vi anser därför att bostadsbidragen bör frysas på den nuvarande nivån, så att vi successivt växer ur systemet genom att allt färre får bidrag med allt lägre belopp. Även med vårt förslag kommer sålunda bostadsbidragen att finnas kvar under en lång övergångsperiod.

I reservation 122 framhåller vi att de övre hyresgränserna för bostadsbidragen till barnfamiljerna bör höjas och bostadsbidrag utgå med 80 % av bostadskostnaden mellan den nedre och övre hyresgränsen. Den nedre hyresgränsen bör höjas enligt regeringens förslag. Den besparing som blir följden därav föreslås tas i anspråk för en höjning av de övre hyresgränserna för familjer med minst två barn. Förslaget innebär oförändrat anslag till bostadsbidrag för budgetåret 1987/88 jämfört med innevarande budgetår.

Jag yrkar bifall till reservation 122.

Herr talman! Regeringen vill införa ytterligare en stödform för barnfamiljer. Familjer med minst två barn som erhåller bostadsbidrag föreslås få statliga lån motsvarande 25 % av låneunderlaget vid köp av småhus eller äldre egna hem. Ett något reducerat räntebidrag föreslås utgå.

Den avreglering av kreditmarknaden som ägt rum har gjort det betydligt lättare och billigare att låna för köp av småhus. Många villaägare som tidigare har varit hänvisade till dyra lån har nu kunnat erhålla bättre och långfristiga lån från bostadsfinansieringsinstitutet. Detta har givetvis också gjort det lättare för barnfamiljerna att köpa äldre villor. Som jag tidigare framhållit anser folkpartiet att barnfamiljerna skall stödjas genom generella bidrag. Vi avvisar därför den här nya stödformen.

Jag yrkar bifall till reservation 40.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till de övriga reservationer som folkpartiet finns med på och dessutom till reservation 13.

Anf. 25 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! När riksdägen om någon timme fattar beslut om bostadspolitik, är det beslut som berör alla människor i vårt land. Även om vi har olika uppfattningar om bostadspolitikens utformning och olika uppfattningar om de regler och villkor som skall gälla för samhällets medverkan i fråga om bostadsfinansiering, bostadsbidrag osv., är vi överens om hur viktig bostaden är för oss. God bostad i en bra miljö är ju avgörande för hur vi fungerar som människor.

Det är insikten om detta som gör att vi från samhällets sida, stat och kommun, satsar så mycket på bostadspolitik som vi faktiskt gör. Om man räknar räntebidrag och lägre skatt på grund av underskottsavdragens effekter, direkta bostadsbidrag och en del andra anslag och bidrag, kommer man totalt upp i 25–30 miljarder kronor. Men trots ett så stort stöd från samhällets sida är boendekostnaden ändå en tung post även för den enskilda människans plånbok.

I detta betänkande har bostadsutskottet liksom de närmast föregående åren haft att diskutera vilka besparingar som man av statsfinansiella skäl

anser sig behöva göra. Vi har inte gjort det därför att vi i och för sig tycker att det är roligt att försämbra villkor, utan det är därför att bostadspolitiken inte kan sväva fritt omkring utan att påverkas av de ställningstaganden vi gör på andra politikområden.

När centerpartiet har föreslagit en del förändringar av det ekonomiska stödet – jag skall återkomma till detta mera i detalj om en stund – är det som ett inslag i den ekonomiska politik vårt parti vill föra.

Vi är ense om att det behövs en begränsning av konsumtionen för att kunna reducera statens budgetunderskott. Vi tycker att det är viktigt att nå det målet, för vi menar att det är en av förutsättningarna för att kunna uppnå det för bostadspolitiken kanske viktigaste av allt, nämligen att på lång sikt få en väsentligt lägre räntenivå än i dag. Räntenivån trycker bostadspolitiken och påverkar boendekostnaden väldigt starkt. Därför är det ett oerhört viktigt mål att sänka räntorna.

Men bostadspolitiken påverkas också av hur vi gör i regionalpolitiskt sammanhang. Utöver de effekter som har diskuterats alldeles nyss – höga överlåtelsepriser, affärer med hyreskontrakt osv. i storstadsområdena – spelar naturligtvis kostnaden för att producera bostäder en viktig roll – höga byggkostnader medför höga hyror. Något mycket allvarligt på lång sikt i det sammanhanget är, anser jag, den kraftiga koncentrationen av boendet i Sverige till storstadsområdena och möjligtvis högskoleorter.

Vi hör ibland talas om hur man tänker sig en omflyttning av flera hundra tusen människor från olika delar av landet till storstadsområdena. Om så sker, innebär ju det ett oerhört tryck på bostadsmarknaden i storstadsområdena, samtidigt som det sker en stor kapitalförstörelse ute i landet. Jag frågar mig om vi verkligen har råd att föra en sådan politik. Jag anser att det är nödvändigt att se till att vi får en regionalpolitik som balanserar den här utvecklingen, för annars kommer bostadspolitiken att utsättas för mycket stora störningar. När vi diskuterar hur det framtida skattesystemet skall se ut måste vi tänka på att detta påverkar boendet och familjernas möjligheter att bo på ett bra sätt. Det tycker jag är en viktig målsättning. Inriktningen måste vara att hjälpa dem som har de lägsta inkomsterna genom att se till att det finns ett fribelopp i botten och när man reducerar det direkta skatteuttaget se till att alla får del av detta.

Jag skall under resten av mitt anförande beröra några av de reservationer som centerpartiet fogat till bostadsutskottets betänkande. En handlar om bostadsfinansieringens organisation. Jag tror det är viktigt att försöka förenkla och förbilliga på bostadsområdet, och det kan man göra med kostnaderna kring tillförseln av kapital. Centerpartiet har under ett antal år arbetat för att bostadsfinansieringen skulle ligga utanför statens budget. Det hade varit en rationalisering att kapitalmarknadsinstitutionerna tagit hand om hela finansieringen.

I dag införs undan för undan nya avgifter, t. ex. ökade uppläggningsavgifter, aviseringsavgifter osv. Dessa kostnader borde man vid en rationell uppläggning kunna komma bort ifrån. Varje sådan besparingsmöjlighet måste man ta till vara.

Självfallet erfordras då också en garanti från statens sida för att alla, oavsett den egna ekonomin, skall kunna skaffa sig en egen bostad.

Vi har också arbetat för att minska bostadsstyrelsens länestock. Det finns en förfärlig massa smålån. Det har nu funnits gott om kapital i den öppna marknaden och det hade varit riktigt att kapitalmarknaden löst in dessa lån.

Vi har aldrig fått gehör för detta på papperet i bostadsutskottets betänkande eller i riksdagsbeslut, däremot i verkligheten. Vi kan ju se på redovisningen för 1985/86, där regeringen räknat med att budgeten skulle ha en inkomst av bostadslåneamorteringar på 2,5 miljarder. Det verkliga resultatet blev 6 200 milj. kr., dvs. betydligt mer än dubbelt så mycket. Från centerns sida tror vi att det finns förutsättningar att gå vidare på den vägen. Vi är medvetna om att ränteläget just nu inte främjar inlösensintresset. Det behövs aktiva insatser och någon form av stimulans för att reducera statens länestock.

Jag var inne på konsekvenserna av den starka koncentrationen till storstadsområdena. Vi vet att det där är höga kostnader för att bygga nya bostäder. Koncentrationen pressar upp byggkostnaderna, och staten faller undan genom att acceptera överkostnader och räntebidrag till överkostnader. Man ger fullt bidrag upp till 110 % och sedan 50 % räntebidragseffekt mellan 110 och 125 % av kostnaderna. Jag tycker det är fel att vi på detta sätt fortsätter att subventionera överkostnaderna. Bara låneunderlaget borde ge räntebidrag. Då fordras en större egen insats av fastighetsägaren om han vill ha bostadslån och uppföra bostäder i de områden där det är dyrt.

Vi menar dock att höga kostnader inte skall innebära att man inte får bottenlånet.

Ett annat av våra förslag när det gäller att reducera statens kostnader för bostadssektorn är att ta bort räntebidragen för de fastigheter som har lån enligt äldre lånekungörelser. Vi avser de lånekungörelser som tillkommit före den nu gällande bostadsfinansieringsförordningen från 1974. När regeringen på olika sätt försöker hitta former för att stärka budgeten genom skattechöjningar, genom reduceringar på kommunsektorn osv., så är det märkvärdigt att socialdemokraterna inte kan tänka sig att gå med på vårt förslag. Ett genomförande av förslaget skulle för nästa budgetår spara ungefär 350 milj. kr. Det gäller räntebidrag som utgår till fastigheter som är byggda för 12–15 år sedan till en kostnad på mellan 1 000 och 1 200 kr. per kvadratmeter. När det gäller dessa borde det i dagsläget finnas möjligheter att betala kostnaderna fullt ut.

Andra besparingsåtgärder som skulle kunna genomföras är att slopa hyresförlustgarantierna, de temporära hyresrabatterna, kvarboendegarantierna etc. Allt detta har satts in för att öka bostadsproduktionen i de områden som är ekonomiskt starkast i landet och som enligt vår mening borde klara finansieringen härvidlag själva.

Det är vidare viktigt att försöka minska det antal regler som styr bostadsbyggandet och bostadspolitiken. Dit hör markvillkoret. Detta infördes under andra förhållanden. Socialdemokraterna har upprepade gånger undantagit småhusen – dessa har inte omfattats av markvillkoret. Vi för vår del tycker att markvillkoret helt kan slopas.

I utskottet har man diskuterat frågan om en översyn av aktieutdelning när det gäller allmännyttans grundfond och aktiekapital. Vi anser att principen måste vara att ägaren, dvs. kommunen, skall bestämma vilka avkastnings-

krav man har på det kapital som ställts till förfogande för ett allmännyttigt bostadsbolag eller grundfonden för en stiftelse. Det är klämfingrigt att härvidlag försöka gå in i den kommunala självstyrelsen. Detta måste vara en sak som kommunerna själva avgör, så att det också skapas rättvisa mellan de människor som bor i kommunen. Det är som sagt kommunerna som skall avgöra vilka krav på avkastning på kapitalet som skall ställas.

När det gäller kostnaderna för de arkeologiska undersökningarna anser vi att regeringens förslag i princip är bra, men vi har en något annan åsikt om uppläggningsen. Dessa kostnader har varit ett bekymmer. Nu startar man i liten skala genom att ge möjligheter till ett visst stöd. Vi har för vår del velat ta steget fullt ut och redan från början låta stödet få formen av bidrag i stället för lån.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag beröra reservationen om VA-nätet och säga några ord om angelägenheten av att vi får till stånd flera investeringar i ombyggnad av detta nät. Vi vet att systemet är gammalt – 50 % av det är byggt före 1965. Det uppstår förluster genom exempelvis onödigt stor vattenproduktion. Vi kan helt säkert räkna med att det också är miljöproblem; det är ju inte bra att det som transporteras i ledningarna kommer ut i omgivande mark. Det pågår en teknisk utveckling för att man skall kunna vidta åtgärder på området. Det tycker vi är bra, men vi anser att det vore nödvändigt med en ordentlig genomgång för att undersöka hur man skall kunna finansiera en betydligt mera omfattande verksamhet än den som i dag förekommer.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till centerpartiets reservationer.

Anf. 26 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Allas rätt till en bostad där friheten och integriteten är skyddade slogs fast i riksdagen 1985. Gamla, handikappade och långvarigt sjuka skall ges förutsättningar att bo kvar i vanliga bostäder i våra bostadsområden.

Tre bostadspolitiska mål angavs när det gäller att förbättra boendeförhållandena för de nämnda grupperna.

1. Rätten till frihet och integritet i boendet.
2. Rätten till stöd, hjälp och vård i boendet.
3. Rätten till god boendestandard oavsett vårdbehöv, dvs. rätten till en bostad med god tillgänglighet, gott om utrymme och god utrustningsstandard i en miljö som ger förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Centerpartiet tar i reservation 14 upp frågan om äldres och handikappades boende. Centerpartiet anser att särskilda krav måste ställas på äldres och handikappades bostäder och att de själva skall kunna välja bostadsort, boendeform och serviceinsatser.

Såvitt jag kan bedöma finns det inga motsättningar mellan de önskemål som framförts i de motioner som ligger till grund för reservationen och den målsättning som riksdagen har antagit. Innebörden av riksdagens beslut är ju att alla skall ha rätt till en egen bostad. Och det är väl ingen överdrift att påstå

att det för närvarande pågår ett intensivt arbete i vårt land för att minska institutionsboendet.

Vi vet att många människor som i dag vistas på institutioner av olika slag skulle kunna skrivas ut till ett självständigt boende om bostadsförhållandena förbättras och om hemtjänsten och primärvården byggs ut.

De flesta människor vill hellre bo kvar hemma än flytta till en institution när de blir gamla eller om de på annat sätt blir beroende av stöd och hjälp. De flesta sätter stort värde på att bibehålla sin självständighet. I ett eget boende kan man också undvika den passivisering som ofta blir en följd av det totala omhändertagandet som institutioner i många fall erbjuder.

Den målsättning som vi nu har ställer stora krav på boendemiljöns kvalitet. Brister i bostaden och i bostadsmiljöns utformning och tillgänglighet skapar social isolering och gör handikappade mer beroende av hjälp och stöd. Att ha en god utrymmesstandard och bostadsutrustning är naturligtvis särskilt viktigt för människor som behöver stöd och hjälp. Goda boendeförhållanden är ofta en förutsättning för en framgångsrik rehabilitering och för att människors fysiska och mentala resurser skall kunna tas till vara. Men med en god boendestandard avses inte bara förhållandena i den egna lägenheten. Också tillgängligheten och den yttre miljön, integreringen i bostadsbebyggelsen i övrigt, förekomsten av service, möjligheten till grannkontakt och fritidsverksamhet har stor betydelse.

Fortfarande återstår det mycket att göra innan målet om självständighet i boendet och rätten till ett eget boende är uppfyllt. Och det ställer stora krav på kommuner och landsting som har ansvar för detta. Men målsättningen är klar – omsorgen om äldre skall utformas utifrån principerna om normalisering och självbestämmande. Normalisering innebär att insatserna skall underlätta för den enskilde att bo och verka i sin vanliga miljö under så normala förhållanden som möjligt. Självbestämmande förutsätter ett varierat utbud av stöd och service som individen kan välja av samtidigt som den personliga integriteten respekteras. Självbestämmande innebär också möjlighet att välja boendeform – vanlig bostad, servicehus, ålderdomshem – som även kallas servicehus med helinackordering, gruppboende och sjukhem.

Det är ett omfattande förändringsarbete som pågår och som skall göras inom flera sektorer och med olika lösningar beroende på de förutsättningar som finns i skilda delar av landet.

Vi får inte heller glömma bort att även om de allra flesta äldre kan och vill bo hemma finns det äldre som vill bo i någon form av kollektivt boende därför att de behöver mycket vård, service och tillsyn eller av andra skäl. Framför allt är det viktigt att förändringen görs med största varsamhet och med hänsyn till de enskilda människor som är berörda för att inte någon onödigtvis skall komma i kläm. Detta ställer stora krav på samordning och samarbete mellan olika verksamheter och på kommunen som ansvarar för att tillgodose behovet av bostäder och service samt på landstingen som ansvarar för sjukvården.

Herr talman! Eftersom de önskemål som förs fram i reservationen väl sammanfaller med tidigare antagna målsättningar finns det ingen anledning till någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Jag yrkar avslag på reservation 14 och bifall till utskottets hemställan i motsvarande del.

Anf. 27 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 28 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Britta Sundin tog upp centerreservationen nr 14 om de äldres och handikappades boende och yrkade avslag på den. Hennes huvudmotive-ring var att det inte finns några motsättningar eller skillnader i uppfattningar mellan oss och inte heller några skillnader när det gäller de mål som vi satt upp tillsammans. Då kan man fråga sig varför inte vi har fått gehör för vår motion och varför denna reservation har behövt komma till. Om det inte finns, som Britta Sundin här sade, några skillnader i uppfattningar, varför har då inte vår motion tillstyrkts?

Jag skall inte närmare utveckla motiven för vår reservation igen utan hänvisar till vad jag sade i mitt första anförande, där jag tog upp dessa motiv. Vi tycker från centerpartiets sida att socialdemokraterna alltmer fjärrar sig från en bostadspolitik med sociala inslag. Det tar sig t. ex. uttryck i förslagen om att förändra bostadsanpassningsbidraget så att det drabbar de äldre som bor i glesbygdskommuner där antalet åldringar är särskilt stort. Försöken att komma fram till en vettig lösning när det gäller ålderdomshemmen, som Britta Sundin också berörde, har varit knaggliga. Det är ett annat exempel. Till slut har vi nått enighet, något som är positivt för ålderdomshemmen. En debatt återstår även där när det gäller driftbidragen. Det vore bra om socialdemokraterna kunde återgå till en bostadspolitik med större mått av socialt inslag. Det skulle gagna boendet för de äldre och handikappade. Det är det vi vill åstadkomma med vår reservation.

Anf. 29 BRITTA SUNDIN (s) replik:

Herr talman! Agne Hansson frågar sig vad det finns för anledning till reservationen. Jag kan faktiskt ställa samma fråga. Jag frågar mig verkligen vad det fanns för anledning för centerpartiet att reservera sig i denna fråga. Vi har bl. a. i utskottsbetänkandet skrivit in att vi vill att regeringen skall följa de mål och riktlinjer som vi antagit och se hur man skall kunna konkretisera och förverkliga målen. Motionen går ju ut på att man skall konkretisera målen. Då förstår jag inte vad centerpartiet hade för anledning att avge en reservation.

Anf. 30 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Anledningen till reservationen, Britta Sundin, är helt enkelt den att vi från centern anser att regeringen hittills ännu inte konkretiserat målen.

Anf. 31 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Mitt anförande med anledning av detta betänkande kommer huvudsakligen att behandla sex reservationer där vi från vpk har en helt annan uppfattning än utskottet. Det gäller reservation 18 om inrättande av en samhällelig bostadsbank, reservation 33 om ett riktat stöd till de allmännytti-ga bostadsföretagen, reservation 47 om stöd till allmännyttiga bostadsföretag

för fastighetsförvärv, reservation 69 om ett utvidgat ROT-program och program för VA-nätets restaurering, reservation 99 om riktade energibidrag och reservation 101 om stödet till den kommunala energirådgivningen.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att underskottsavdragen vid inkomsttaxeringen helt skall slopas. Det är stötande ur rättvisesynpunkt att de skattebetalare som har låga inkomster skall behöva stå reellt för en så stor andel av statens och kommunernas skatteintäkter. En viktig förklaring till varför det blivit så är den snabba ökningen av underskottsavdragen. Under åren 1973–1982 nära sjudubblades de totala underskottsavdragen. Det är framför allt under 1970- och 1980-talen som den markanta ökningen ägt rum.

Det huvudsakliga i underskotten är räntor på egna hem. Ett förhållandevis högt ränteläge sedan slutet av 1960-talet och starkt stigande villapriser har medverkat till ökningen av avdragen, men detta utgör endast en del av sanningen. Främst höginkomsttagare och kapitalstarka individer har systematiskt utnyttjat systemet till skatteplanering för att minimera de egna skatterna. Detta har i sin tur medverkat till att driva upp priserna. Ur skattemoralisk och fördelningspolitisk synpunkt är detta oacceptabelt. Sedan 1983 har värdet av underskottsavdragen begränsats. Detta är dock otillräckligt.

Slopade underskottsavdrag skulle kunna höja boendekostnaderna. Därför föreslår vänsterpartiet kommunisterna att en samhällelig bostadsbank inrättas. Utlåningen från en sådan bank skulle ske till låg och fast ränta. Med en halvering av räntan skulle kostnaden för fritidshus och egna hem bli i huvudsak densamma som i dag för byggnader av normal standard.

Villor och fritidshus av lyxkaraktär skulle inte subventioneras genom lån i bostadsbanken. Där kunde i stort sett samma begränsningar gälla som i dag finns vid den statliga belåningen. Lyxkonsumtion och spekulation skulle inte som i dag premieras genom underskottsavdragen.

Slopandet av underskottsavdragen och en statlig bostadsbank skulle fylla två syften: skatt efter bärkraft och ett samhälleligt stöd för bostadsfinansieringen som svarar mot grundläggande sociala behov. Bostädernas roll som spekulations- och placeringsobjekt skulle minskas.

Vänsterpartiet kommunisterna vill också ge ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen. Vi anser att en frysning av den garanterade räntan på den nivå den hade vid utgången av 1986 skulle vara lämplig. Dessutom bör räntan sänkas med en halv procent för de hus som byggs under 1987. Vårt förslag grundas på statistik över hur hyreskostnaderna rusar i höjden jämfört med andra konsumentpriser. Statens insatser för bostadsstöd minskar ju också i realiteten.

Ett annat område där det behövs riktade statliga insatser gäller allmännyttiga bostadsföretags möjligheter att köpa bostadsfastigheter. Vårt parti anser att allmännyttiga bostadsföretag representerar omistliga värden för en framtidsinriktad, socialt acceptabel bostadspolitik. Det är mot den bakgrunden vårt förslag om räntestöd till allmännyttan för fastighetsförvärv skall bedömas. Vänsterpartiet kommunisterna vill därför ge ett räntestöd till de allmännyttiga bostadsföretagen för att möjliggöra förvärv av hyresfastigheter och egna hem som kan upplåtas med hyresrätt.

För att göra det möjligt att genomföra absolut nödvändiga insatser inom

det VA-nät som finns runt om i Sverige anser vänsterpartiet kommunisterna att det behövs ett utvidgat ROT-program för detta nät. Vi menar att detta är en så stor uppgift att kommunerna knappast kommer att orka med den utan statligt stöd. Vårt parti vill därför att staten tar en del av det ekonomiska ansvaret genom att utvidga det tioåriga bostadsförbättringsprogrammet till att även omfatta åtgärder i offentliga byggnader och anläggningar. Samma villkor bör gälla för lån och bidrag till detta som för ombyggnad av bostäder och vissa lokaler. Rängebidraget till kommunerna bör dock begränsas till hälften av vad som nu utgår.

Det finns också, som Kjell A. Mattsson sade, en mycket intressant teknikutveckling kring reparation av ledningar, som skulle kunna få en kick framåt om ökade underhålls- och förbättringsinsatser initierades. Ett Västerbottensföretag har fått stöd från SIND för produktion av en speciell plaststrumpa som trycks in i det trasiga ledningsnätet och armeras.

Flera goda skäl talar således för bifall till vpk-reservation 69. De riktade energibidragen har säkerligen haft stor betydelse för energihushållningen i vårt land. Vpk menar att fortsatta intensiva insatser behövs inom detta område. Reservation 99 tar upp detta behov och bör bifallas av riksdagen.

Även reservation 101 behandlar energihushållningsfrågan. Vpk tycker att det är viktigt att den kommunala energirådgivningen kan fortsätta i minst samma omfattning som hittills. Betydelsen av denna rådgivning torde snarast öka i framtiden. Dagens låga oljepris innebär att intresset för energihushållning kan minska. En fortsatt hög kommunal aktivitet inom detta område är önskvärd ur många synpunkter.

Herr talman! Vi ser nu fram emot att man skall börja avveckla kärnkraften. För bara några dagar sedan kom besked om att de tropiska urskogarna kommer att vara totalt uthuggna inom blott 80 år om skövlingen fortsätter i samma omfattning som hittills. Hushållning med energi och annat, samhällsplanering och stora sparåtgärder är de viktigaste insatserna som kan göras. Att i detta läge föreslå att man skall slopa energibidragen och inte ge kommunerna bidrag till fortsatta energihushållningsåtgärder är varken långsiktigt eller klokt – det är inte ens förnuftigt.

Jag vill också något kommentera vad bl. a. Maj-Lis Landberg sade om att regionalpolitiken är en viktig del när det gäller att klara bostadspolitiken. Det är närmast en självklarhet att det skapas vissa lokala bristområden om stora folkomflyttningar äger rum. Vilka stora regionalpolitiska insatser är det då som Maj-Lis Landberg och hennes partikamrater står för?

Man har faktiskt sagt nej till att använda löntagarfonderna som investeringsfonder i samhällsplanering. Fonderna har blivit ett spekulationsmedel. Man har av samma skäl sagt nej till vattenkraftsavgifter. Man avstår från att utveckla de statliga företagen. De läggs i stället ned och man privatiserar och börsintroducerar. Är detta en regionalpolitik som kan underlätta lösningen av problemen i vår bostadspolitik?

Anf. 32 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Bostadsbidragen är viktiga medel för att komma vidare på vägen mot målet att alla skall kunna få möjlighet att efterfråga en bostad som tillgodoser rimliga behov.

De förändringar som riksdagen nu skall besluta om innebär:

För det första att bostadsbidragen i högre utsträckning än i dag direkt täcker bostadskostnader. Den del av bidraget som ibland betraktas som inkomstprövat konsumtionsstöd minskas. Det innebär att bidragen blir ett mer uttalat bostadspolitiskt instrument än de är för närvarande.

För det andra kommer en större andel av höga bostadskostnader att kunna täckas av bidrag.

För det tredje återinförs bostadsbidrag till hushåll utan barn för ungdomar.

För det fjärde kommer inte någon del av studielån att jämnställas med inkomster.

För det femte förenklas bidragsprövningen.

I bostadsutskottets betänkande nr 20 redovisas olika meningar om bostadsbidragen. Jag skall kommentera några av de många reservationerna och därmed också motivera varför jag yrkar avslag på reservationerna nr 48, 49, 51, 53, 55, 56, 57 och 59–66 och bifall till reservationerna 50, 54 och 58.

Moderaterna vill avveckla bostadsbidragen och ersätta dem med grundavdrag. Detta kräver ändringar i nuvarande skattesystem. Det har riksdagen redan avvisat. Den moderata modellen med avdrag i stället för bidrag kan väntas gynna höginkomsttagare och bli mindre värd för den som har låga inkomster. Moderaterna anser att de ändrade reglerna för bostadsbidragen, som vi nu skall ta ställning till, kommer att ge mindre valfrihet i fråga om boendet.

I själva verket är det precis tvärtom. Flera hushåll kommer att få möjlighet att efterfråga bättre och rymligare bostäder med de nya reglerna. Det innebär givetvis ökad och inte minskad valfrihet.

Moderaterna, centerpartiet och folkpartiet vill inte införa några bostadsbidrag för ungdomar. Därför säger de att det inte blir en enda bostad till med hjälp av bostadsbidragen. Självfallet blir det inte det, men ungdomar som av ekonomiska skäl inte kan få en egen bostad får nu förbättrade möjligheter att söka en egen bostad. Bostadsbidragen är ett bland de övriga förslag som finns i proposition 93, som vi skall behandla i nästa vecka, om åtgärder för att åstadkomma bostäder åt unga.

Bostadskommittén föreslog i sitt betänkande att bostadsbidrag till hushåll utan barn skall återinföras. I bostadsutskottets betänkande nr 12 förra året förutsätts att förslag skall föreläggas riksdagen.

Nu föreligger det alltså ett förslag om bostadsbidrag till hushåll utan barn för ungdomar mellan 18 och 28 år. Därmed är bostadsutskottets tidigare framförda krav delvis tillgodosett. Vi erinrar om detta i reservation nr 50 och förutsätter att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Vi vet att det finns fler hushåll utan barn som behöver bostadsbidrag. Det är angeläget att de också kan få bostadsbidrag, så snart som det ges ekonomiskt utrymme för det i statens budget. Vi är alltså beredda att arbeta för att det skall bli ett sådant utrymme för att också de här hushållen skall komma att få bostadsbidrag. Det är mitt svar på Tore Claesons direkta fråga.

Det förslag som nu föreligger är avsett att underlätta för ungdomar utan barn att klara kostnaderna för en bostad även om inkomsterna är låga. Det måste vara värdefullt att få detta stöd just under ungdomsåren, då många ännu inte kommit in på arbetsmarknaden. Därför hälsar vi socialdemokrater

med tillfredsställelse att bostadsbidrag till hushåll utan barn kan återinföras och att de ges till en grupp som har mycket stort behov av dem.

Av dessa skäl yrkar jag avslag på reservationerna 49 och 51 och tillstyrker reservationerna 50 och 54.

I fem reservationer behandlas hyresgränserna. Moderaternas och folkpartiets förslag syftar till att så småningom avveckla bostadsbidragen, medan vpk föreslår höjda övre hyresgränser och oförändrade undre gränser, dvs. totalt högre bostadsbidrag.

Folkpartiet vill minska anslaget till bostadsbidragen genom höjda nedre hyresgränser och viss höjning av de övre hyresgränserna. Höjningen blir dock mindre än enligt regeringens förslag. Detta är första steget mot en avveckling av bostadsbidragen. Folkpartiet vill i stället höja barnbidragen.

Alla barnfamiljer behöver en ändamålsenlig, tillräckligt rymlig bostad till en kostnad som är möjlig att bära. Skall även familjer med små eller måttliga inkomster räknas som målgrupp, måste vi ha kvar riktade bidrag som kan täcka en rejäl andel av bostadskostnaden. Med regeringens förslag ökar barnfamiljernas möjligheter att efterfråga även nybyggda bostäder på ett sätt som skulle bli mycket dyrt att åstadkomma genom enbart höjda barnbidrag.

Vpk:s förslag leder till så starkt ökade kostnader att det inte ryms inom det anslag som propositionen anger. Därför yrkar vi avslag på det.

Vi accepterar att regeringsförslaget är vad som nu är samhällsekonomiskt möjligt. Dessutom anser vi att det är nödvändigt att höja de övre hyresgränserna även om det i någon mån sker på bekostnad av höjda undre gränser. För många barnfamiljer är detta en förutsättning för att kunna efterfråga en rymlig nyproducerad eller nyrenoverad bostad.

Jag yrkar avslag på reservationerna 56, 57, 59 och 122 och tillstyrker reservation 58.

Inkomstprövningsreglerna behandlas i två reservationer. Moderaterna vill att bidragen skall prövas mot disponibel inkomst efter skatt, medan centerpartiet nöjer sig med att vilja dra av det allmänna avdraget från den sammanräknade bidragsgrundande inkomsten. I båda fallen torde högre inkomsttagare gynnas. Vi socialdemokrater föredrar regeringens förslag, som mer gynnar låginkomsttagare. Bostadsbidragen är framför allt avsedda att underlätta för dessa. Därmed yrkar jag avslag på reservationerna 52 och 53.

Samtliga borgerliga partier vill att hälften av räntekostnaden för lån som avser förvärv av bostadsrättslägenhet skall vara bidragsgrundande bostadskostnad. Dessutom vill centerpartiet och folkpartiet att ett belopp som motsvarar en normal avskrivning på egnahem också skall vara bidragsgrundande kostnad.

Enligt propositionen uppgår avgifterna för bostadsrättslägenheter till ungefär samma belopp som hyrorna för motsvarande lägenheter.

Därmed blir den bidragsgrundande bostadskostnaden likartad. Om räntekostnaderna skulle läggas till, skulle detta innebära stora skillnader mellan olika bostadsrätter. Men den kanske väsentligaste invändningen är att dessa räntekostnader är svåra att skilja från andra räntekostnader.

Med hänsyn till dessa förhållanden vill vi inte medverka till en ändring av gällande regler. Vi avstyrker därför reservationerna i detta avseende.

De tre borgerliga partierna avstyrker förslaget om förenklade regler för prövning och omprövning av bostadsbidragen.

Propositionsförslaget innebär att de allra flesta bidragstagarna slipper omprövning mer än en gång om året. Ingenting parten – vare sig den som får bidrag eller den som har att pröva detsamma – kommer att vara skyldig att kontrollera bidraget under pågående bidragsår. Vi slipper ifrån den närgångna kontroll som har kritiserats och som med fog har upplevts som obehaglig och integritetskränkande.

Utskottet föreslår att den som får högre inkomst under bidragsåret slipper göra en anmälan. Men den som får lägre inkomst under bidragsåret får rätt att själv begära en justering. Den minskade kontrollen – och därmed mindre risk för att integritetskränkande åtgärder vidtas – bibehålls, precis som det föreslås i propositionen. Bidragsberättigade däremot får genom utskottets förslag till en ändring på denna punkt rätt att själva aktualisera ändringar som är positiva för dem.

Vidare vill centern också ha ett utökat skattejämningsystem i stället för bostadsbidrag. Det är svårt att bedöma vilka effekter ett sådant system skulle få för de enskilda hushållen. Jag avser då t. ex. den eftersläpning av slutlig uppgift om den egna bostadskostnaden som skulle bli följden, om ett sådant system infördes.

Visserligen skulle ett sådant system innebära en hög grad av rättvisa och måttliga kontrollåtgärder. Men den väsentliga invändningen är olägenheterna för de hushåll som året efter drabbas av återbetalningsskyldighet. De som får ett extra tillägg tvingas vänta på bidrag till en utgift som de har haft flera månader tidigare. Därför anser utskottsmajoriteten att det är olämpligt att lägga dessa uppgifter på skattemyndigheterna.

Således yrkar jag avslag på reservation 64. I övrigt tillstyrker jag hemställan i bostadsutskottets betänkande 10 avseende bostadsbidragen.

Anf. 33 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Margareta Palmqvist säger beträffande de olika förslag till förbättringar avseende bostadsbidragen som vpk har lagt fram att det inte är möjligt att inom den ram som budgeten nu medger gå med på de i och för sig motiverade förbättringar som vpk föreslår. Detta är naturligtvis en discussionsfråga. Det är alltså fråga om vad man prioriterar och vad man är beredd att satsa på.

Mot bakgrund av gårdagens händelser och den socialdemokratiska regeringens och riksdagsgruppens ställningstagande – dels hoppar man ju av från ett förslag som skulle ge 2,7 miljarder kronor, dels gör man upp med folkpartiet om ett förslag som innebär att kommunerna förlorar 1,6 miljarder utan att de får några förbättringar i stället – ter det sig litet konstigt att man skall behöva föra en diskussion om 100 milj. kr. hit eller dit. Det gäller ju en förbättring av bostadsbidragen, och frågan är då hur låst man skall vara av ett budgetförslag från regeringens sida.

För drygt ett år sedan förutsatte utskottet – och riksdagen hade ingenting att crinra – att riksdagen skulle föreläggas ett förslag om att möjligheten för hushåll utan barn att få bostadsbidrag skulle återinföras. Det var bakgrunden till min kritik i mitt tidigare anförande och den fråga som jag ställde. Nu har

jag fått ett svar av Margareta Palmqvist på den punkten, och jag tolkar svaret så att socialdemokraterna kommer att medverka till att det så snabbt som möjligt fattas ett beslut som innebär att möjligheten för alla hushåll utan barn att få bostadsbidrag återinförs. Jag kan godta ett sådant besked, som jag uppfattar som ganska rakt och bestämt, och i förlängningen av det ser jag att denna möjlighet snarast återinförs.

Anf. 34 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Om det blir så som Margareta Palmqvist eventuellt utlovade till Tore Claesson, är det ett ytterligare exempel på ryckigheten i den socialdemokratiska bostadspolitiken. Det är inte alls länge sedan bostadsbidragen togs bort för denna kategori, och nu skall de alltså strax efteråt införas fullt ut igen.

Anledningen till att jag begärde ordet var Margareta Palmqvists motiv för att avvisa centerns förslag att inte införa bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn, dvs. ungdomar. Motivet var att ungdomarna genom regeringens förslag skulle få bättre möjligheter att skaffa sig bostäder: Det är alltså helt felaktigt, och det är därför som centerpartiet har reagerat. Ungdomarnas bostadssituation förbättras inte genom regeringens förslag.

Det är inte så att ungdomarna först får pengar i handen och sedan kan skaffa sig en bostad, utan det är först när ungdomarna har fått en bostad som de får bostadsbidrag. Därför hjälper regeringens förslag inte ungdomar som i dag står utan bostad, men det gynnar dem som redan har en bostad. Det är således en uppenbar skillnad även på den punkten mellan regeringens och centerpartiets förslag när det gäller att behandla alla lika. Regeringen gör inte det, och därför reagerar vi.

Det blir precis samma effekter när omprövningen nu tas bort, dvs. de som redan har det bra tjänar på det medan de som har det sämre förlorar. Ingen kan bestrida att det är så.

Jag vill hänvisa till de beräkningar som har gjorts i utskottet och som bevisar att borttagandet av omprövningen får sådana effekter. Dessa beräkningar har också gjorts i bostadsdepartementet, som t. ex. visar att det bland 1 772 bidragstagare i Örnsköldsviks kommun gjordes 417 omprövningar, just på grund av att inkomsterna hade ökat i förhållande till gällande gränser. Om hälften av fallen hade gått åt motsatt håll hade det varit illa nog med det förslag som nu läggs fram – de skulle ha drabbats mycket hårt om en omprövning inte gjordes när inkomsten minskade. Detta är en felaktig fördelningspolitik. Det borde socialdemokraterna inse.

Anf. 35 KARI-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Margareta Palmqvist är kritisk mot att folkpartiet vill göra vissa justeringar av bostadsbidragen och säger att vi då slår in på en väg som innebär att vi så småningom vill avskaffa bostadsbidragen. Ja, detta är folkpartiets inriktning när det gäller bostadsbidragen. Vi föreslår nu en liten justering, och samtidigt för vi fram förslag om kraftigt höjda barnbidrag. Vi menar att det är en riktig politik att familjerna får en större nettoinkomst att använda och att de kan göra de prioriteringar de själva önskar, utan knytning till bostaden.

Margareta Palmqvist tar själv upp de bekymmer som uppkommer genom kontrollen och menar att den kan bli integritetskränkande. Det är riktigt att kontrolluppgifterna kan bli det. Det är också en av anledningarna till att folkpartiet vill minska bostadsbidragen och i stället höja barnbidragen. På det sättet kan man friare disponera de medel som man har till förfogande.

Anf. 36 MARGARETA PALMQVIST (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Tore Claeson. Även om vi ibland tycker att vi har fått för litet pengar, tycker jag ändå att vi måste respektera de ramar som är angivna för bestridande av kostnaderna för bostadsbidragen. Vi kan inte gång på gång spränga ramarna, om vi skall få ett budgetutfall som totalt är rimligt för statens del. Vi måste alltså vid varje tillfälle ta hänsyn till de ekonomiska förutsättningar som finns. Jag avstår för min del från att i dag blanda in diskussionen om fastighetsskatten. Vi har nu att ta ställning till den ram som är given i budgetpropositionen från januari.

Jag tycker att det är viktigt att man även i det fortsatta arbetet med förbättringar av bostadsbidragen till ensamstående har klart för sig att dessa bidrag skall rymmas inom de ramar som vi har att arbeta med.

Agne Hansson pekar på att det inte blir några bostäder av bostadsbidragen. Men de ger ändå möjligheter för ungdomar som har mycket låga inkomster att efterfråga de bostäder som vi hoppas skall kunna bli resultatet av de åtgärder som föreslås i propositionen om bostäder åt unga, vilken kommer upp till behandling nästa vecka. Att bostadsbidragen är av väsentlig betydelse för åstadkommande av förbättringar för ungdomar är det alltså inget tvivel om.

Agne Hansson vill också påstå att omprövningsreglerna är orimliga. Jag tycker dock att utskottet avsevärt har förbättrat dem. Redan i propositionen ges möjligheter till omprövning i vissa bestämda angivna hänseenden. Förbättringen innebär att om man får en 25-procentig minskning av sina arbetsinkomster under bidragsåret, skall man kunna begära en höjning av bostadsbidraget. Därmed är mångas önskemål tillgodosett, utan att man behöver koppla in kontrollåtgärder som på ett olyckligt sätt kränker bidragstagares integritet.

Anf. 37 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet framhåller i sin motion Bo258 att lägre räntebidrag för lån till ombyggnader skulle innebära en ökning av nyproduktionen. Visserligen beslöt riksdagen i december 1986 ett antal åtgärder för att öka nyproduktionen, men folkpartiet anser inte detta vara tillräckligt och vidhåller sitt motionsyrkande.

År 1986 beslöt riksdagen att helt räntebidrag skall lämnas för produktionskostnader upp till 110 % av det schablonberäknade pantvärdet. För hyres- och bostadsrättsbostäder lämnas räntebidrag motsvarande halva räntekostnaden för återstående del av produktionskostnaderna, dock högst 15 % av det schablonberäknade pantvärdet. För produktionskostnader därutöver, dvs. kostnader som överstiger 125 % av detta pantvärde, lämnas inget räntebidrag.

Enligt folkpartiet talar mycket för att räntebidrag inte skall utgå för

kostnader över pantvärdet. Folkpartiet anser att ytterligare åtgärder bör vidtas i avsikt att pressa byggkostnaderna.

Vad det gäller aktieutdelning i allmännyttiga bostadsföretag vill folkpartiet anföra följande.

De allmännyttiga bostadsföretagen är organiserade antingen som aktiebolag eller som självständiga stiftelser. I de fall de allmännyttiga företagen är organiserade som stiftelser bör det ankomma på kommunen som ägare att bestämma vilken avkastning det i företaget insatta kapitalet bör ge. I den mån de allmännyttiga bostadsföretagens verksamhet är organiserad som aktiebolag styrs ju denna av aktiebolagens regler. Att på det sätt som föreslås i den socialdemokratiska motionen Bo248 härutöver reglera dessa företags verksamhet är enligt folkpartiets mening varken nödvändigt eller önskvärt.

Rambegränsningarna, dvs. ombyggnadsvolymen i de tre storstadsområdena, skall numera begränsas till 30 % av 1986 års volym, och länsbostadsnämnderna har möjlighet att höja ramarna med motsvarande 20 % av 1986 års ombyggnadsvolym, om det behövs av sysselsättningsskäl. Folkpartiet anser att detta sannolikt inte har någon inverkan på nybyggnadsverksamheten. Folkpartiet föreslår att riksdagen återkallar sitt bemyndigande till regeringen att införa rambegränsningar för ombyggnadsverksamheten, då långt framskridna ombyggnadsprojekt stoppats och stor osäkerhet nu råder beträffande möjligheterna att planenligt genomföra angelägna ombyggnader i bostadsbeståndet.

Många smålägenheter har försvunnit genom lägenhetssammanslagningar i samband med ombyggnader. Samtidigt har insikten vuxit om vikten att behålla en viss andel smålägenheter när ett bostadsområde byggs om. Dessutom har efterfrågan på små lägenheter ökat, inte minst därför att många ungdomar gärna vill ha mindre lägenheter. Därför är det nödvändigt att vid saneringar noga överväga hur många smålägenheter som bör sparas. I enskilda fall, exempelvis i bostadsområden med helt övervägande andel smålägenheter, kan motiv finnas att lägga samman lägenheter. Men i normalfallet bör lägenhetssammanslagningar inte subventioneras med statliga medel.

I folkpartiets motion Bo258 hävdar vi, när det gäller den av riksdagen beslutade ordningen för hyresgästernas yttrande vid ombyggnadslån, att hyresgästyttrandet bör lämnas av de hyresgäster som berörs av ombyggnaden och inte av en central hyresgästorganisation. Folkpartiet menar att kravet på att hyresgästinflytandet skall utövas av hyresgästerna själva är en förutsättning för att de boende skall kunna ta ansvar för den egna bostaden.

När det gäller ombyggnaden inne i lägenheten anser folkpartiet att det normalt skall vara så att lägenhetsinnehavarens tillstyrkan skall krävas. Vi tror att en sådan ordning skulle kunna medverka till att ombyggnader sker med större varsamhet. Vi vill dock betona, att nödvändiga reparationsåtgärder på olika tekniska system, exempelvis byte av rörstammar, måste kunna utföras utan att varje enskild lägenhetsinnehavare tar ställning till frågan.

Genom att folkpartiet yrkar på att tilläggsloan för ändrad lägenhetssammansättning inte längre bör beviljas, kan beslutsramen för tilläggsloan minskas. Folkpartiet yrkar på att tilläggsloan för ändrad lägenhetssammansättning skall avskaffas vid utgången av innevarande budgetår.

Den del av beslutsramen för tilläggsån som på detta sätt frigörs bör i stället delvis användas för utökat stöd till ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det behövs pengar till åtgärder för att avhjälpa byggskador och byggfel eller till grundförstärkning.

Till sist, herr talman, yrkar folkpartiet i sin motion Bo258 att räntebidragen för budgetåret 1987/88 skall vara 11 940 milj. kr., dvs. en minskning i förhållande till regeringens förslag med 460 milj. kr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 24, 25, 38, 72, 75, 76, 84, 87 och 112.

Anf. 38 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag skall kommentera några av reservationerna i bostadsutskottets betänkande.

En del är litet märkliga. Ibland hör man inte minst från de borgerliga partierna att staten styr för mycket och lägger sig i och att man skall låta människor själva bestämma eller lokala organ ta hand om verksamheter. Men i det här sammanhanget är det precis tvärtom – här litar man inte på kommunalfolket eller på människorna ute i landet och anser därför att staten skall gå in. Det är någonting som inte stämmer. Man borde väl ändå vara konsekvent i sin politik.

I en reservation tar man exempelvis upp frågan om en utvidgning av VA-nätet. Det är naturligtvis alldeles riktigt att många kommuner runt om i landet har ett bristfälligt VA-nät som behöver förstärkas och rustas upp. Men det bör ju ligga i kommunernas intresse att göra det. Om man reparerar vattenläckor och byter ut ledningar har man igen det i form av besparingar i framtiden.

När det gäller ombyggnadslån för lägenhetssammanslagningar är man emot subventionerna för denna verksamhet. Det är också ganska märkligt, eftersom det är kommunerna som har ansvaret för bostadsförsörjningen. De kommunalmän som arbetar med de här frågorna i våra kommuner vet naturligtvis bäst hur lägenhetssammansättningen i kommunen bör vara. Vi anser att det finns skäl att behålla dessa subventioner.

Vidare tar man upp någonting som man brukar ta upp i dessa sammanhang, nämligen att man inte tycker om hyresgästerna samlade i organisationer. När Siw Persson berörde frågan om hyresgästinflytande vid ombyggnad lät det precis som om det vore Lars Anderstig i Stockholm som yttrade sig över hur det skall se ut vid ombyggnad nere i Skåne eller uppe i Norrbotten eller var det nu är. Det är ju inte på det sättet. Verkligheten är den att hyresgästerna tillsammans i kontaktkommittéer där de bor följer verksamheten och är mycket intresserade av de här frågorna. I praktiken är det de människor som bor där, samlade i organisationen, som har ett inflytande.

Jag tycker det är angeläget att slå fast att organisationslivet i vårt samhälle, inte minst hyresgästernas organisation, spelar en mycket viktig roll, inte minst därför att man också tar ansvar för den verksamhet man bedriver. Det vill jag påstå att Hyresgästernas riksförbund gör på ett seriöst sätt.

När det gäller den kommunala delfinansieringen i samband med bostadsanpassningsbidrag hörde jag Agne Hansson säga att om nu kommunerna får gå in med en insats i de här sammanhangen drabbar det glesbygden. På vilket

sätt drabbar det glesbygden? Om bostadsanpassningsbidraget höjs, och staten svarar för 60 % av den kostnaden, och kommunen går in med 40 %, kan man ju fundera över om det inte kan vara rimligt att de kommunalmän som styr ute i kommunerna är med och hjälper till att förbättra lägenheterna för att människor skall kunna bo bra i landets olika delar. Om man nu inte tycker att detta är rimligt, får man välja nya kommunalmän som kanske mera bryr sig om människor som har bekymmer med rörelsehandikapp och annat.

De borgerliga vill heller inte subventionera ändrad lägenhetssammansättning genom tillägglån. Vi tycker att det är angeläget. Det kan ju uppstå situationer där tillägglånen behövs. Lägenhetssammansättningen kan vara av den arten att man vill ha ett mera blandat lägenhetsbestånd.

Herr talman! Till sist vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till bostadsutskottets hemställan.

Anf. 39 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Lennart Nilsson säger att jag talar precis som om det vore Lars Anderstig, Hyresgästernas riksförbunds ordförande, som styrde hela Sverige. Det var en fantastisk feltolkning. Det är de lokala hyresgästföreningarna som bestämmer, och det är ingen som ifrågasätter att de gör så gott de kan. Men det är inte tillräckligt, tycker vi i folkpartiet.

Vi är övertygade om att det är bäst att de som är berörda själva får bestämma. Då känner de delaktighet, då tar de större ansvar för sina lägenheter. Dessutom blir det en större varsamhet vid ombyggnaderna. Vi i folkpartiet tror faktiskt att varje enskild hyresgäst är kapabel att själv bestämma över sin lägenhet.

Anf. 40 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag känner mig verkligen inte träffad av Lennart Nilssons allmänna omdöme om dem som saknar förtroende för människor i allmänhet. Det är ett så pass luddigt och lösligt påstående att det över huvud taget inte går att bemöta.

När det gäller frågan om kommunerna och ROT-programmet för de gamla avlopps- och vattennäten är det allmänt bekant att den socialdemokratiska ekonomiska politiken har inneburit omfattande nedskärningar inom den kommunala sektorn. Kommunerna har svagare ekonomi. Dessutom flyttar människor från många kommuner som har omfattande avloppsnät med en ganska betydande ålder. Det finns alltså väsentliga sociala skäl för att ge ett sådant här bidrag. Det är inte fråga om något allmänt dåligt förtroende för kommunalmän och deras eventuella kompetens. De politiska maktskiftena, som säkerligen är nödvändiga på en del håll, får man ta ställning till ute i kommunerna.

Anf. 41 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Lennart Nilsson tyckte att det var mycket i reservationerna som var märkligt och att det är en märklig politik som vi som står bakom reservationerna för i vissa avseenden. Jag tyckte att det var ett märkligt inlägg som Lennart Nilsson gjorde.

Vi kräver inte mer av regleringar. Vi kräver i stället mindre av detaljregle-

ringar. Vi lutar verkligen på kommunalpolitikerna och vill ge dem större ansvar. Det är därför vi vill förenkla bostadspolitiken. Det är vad många av våra reservationer går ut på.

Egentligen begärde jag ordet när Lennart Nilsson angrep mig och centern för att vi skulle ha hamnat snett när det gäller bostadsanpassningsbidragen. Han förstod inte hur regeringens förslag kunde drabba äldre i glesbygd. Det är klart, begriper man inte det, då har jag full förståelse för att man lägger fram ett så fullständigt tokigt förslag.

Det är ju så enkelt, Lennart Nilsson, att det inte finns lika många äldre i alla kommuner här i landet. Självfallet krävs det betydligt mer av anpassningsåtgärder i kommuner med många äldre, och till dessa kommuner hör framför allt utflyttningskommuner och kommuner i glesbygden. Skall då, som regeringen föreslår, kommunerna vara med och dela finansieringen av anpassningsåtgärderna, då måste rimligen glesbygdskommunerna med en stor andel äldre drabbas ekonomiskt mer än kommuner som har ett mindre antal äldre.

Det är den orättvisan som vi vänder oss emot. Vi menar att äldre, oavsett var de bor i landet, skall ha möjlighet att få sin bostad anpassad på ett sådant sätt att de kan bo kvar så länge som möjligt. Om vissa kommuner av ekonomiska skäl inte kan vidta sådana åtgärder, kommer det att drabba äldre som bor i de kommunerna.

Av sociala skäl och av rättviseskäl bör bostadsanpassningsbidragen därför vara en statlig angelägenhet. Det är motivet för att vi vänder oss mot regeringens förslag.

Anf. 42 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Om vi nu skall ta upp en diskussion kring hyresgästerna och deras organisationer, vill jag säga att Siw Persson och jag naturligtvis är överens om att hyresgästerna vet bäst själva. Men det är ju då märkligt att i synnerhet moderaterna men även i viss mån folkpartiet i det här sammanhanget underförstått misstänkliggör människorna när dessa sluter sig samman i en organisation. Är de enskilda ensamma, så är det bra, men om tio hyresgäster tillsammans är medlemmar i Hyresgästernas riksförbund, då är det någonting fult, då vet de inte sitt eget bästa.

Jag skall inte säga så mycket till Paul Lestander annat än att vi är överens om att VA-näten runt omkring i landet behöver byggas ut och förbättras. Det är naturligtvis önskvärt att kunna ösa ut mer och mer pengar för det ändamålet. Jag tror dock att man kan bedöma sådana här saker ute i kommunerna, och det är egentligen detta det handlar om. Om man i kommunerna finner att det är lämpligt att rusta upp VA-näten, anser vi att det är så pass lönsamt att kommunerna kan klara upprustningen och på sikt spara pengar på detta.

Sedan några ord till Agne Hansson om bostadsanpassningsbidragen. Jag skall ta ett litet exempel. Om man behöver vidta en åtgärd för att anpassa en lägenhet åt en äldre människa och det kostar 30 000 kr. svarar staten för 18 000, medan kommunen som är berörd i sammanhanget får svara för 12 000 kr.

Det märkliga är att centern säger i sin reservation att detta skulle drabba

glesbygden. Jag tror nog att kommunalmännen är så förnuftiga och har så pass mycket pengar till sitt förfogande till förbättringar för de gamla att de klarar att få fram de 12 000 kronorna.

När man talar om att drabba glesbygden borde man fundera också över på vilket sätt borgerlighetens olika förslag i regionalpolitiken drabbar glesbygdskommunerna.

Detta steg när det gäller bostadsanpassningsbidragen innebär förbättringar för de boende, större bidrag, men vi tycker att även kommunerna skall kunna svara för en liten del av dessa bidrag.

Anf. 43 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Ja, Lennart Nilsson, vi är överens om att det behövs vissa upprustningar på de kommunala VA-näten. Vi är överens om att detta skall finansieras och att kommunerna själva skall ta initiativ.

Men när det gäller att ösa ut pengar borde vi väl också vara överens om att vare sig det gäller kommunala eller statliga medel så handlar det om samhällseliga medel. Det är folkets pengar, och vi bör vara ense om fördelningen. Jag menar fortfarande att med de skatteändringar många kommuner måste vidta för att klara de allra mest nödvändiga utgifterna, är det faktiskt nödvändigt att ge ett sådant bidrag.

Anf. 44 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Misstänkliggörandet får Lennart Nilsson stå för. Vi i folkpartiet har aldrig undervärderat hyresgäströrelsen, men vi tror på den enskilde individen och är övertygade om att man inte behöver ingå i någon organisation för att göra sin stämma hörd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (bostadspolitikens utformning och inriktning)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 36 för hemställan i reservation 2 av Agne Hansson och Rune Thorén. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 209 röster mot 69 för den i reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen. 26 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (den framtida bostadspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 16 för reservation 4 av Tore Claeson.

Mom. 3 (bostadsbyggandets omfattning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (bostadsbyggandets regionala fördelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Rolf Dahlberg m. fl., *dels* reservation 8 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (åtgärder för att motverka ombildning från hyresrätt till bostadsrätt)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 17 för hemställan i reservation 10 av Tore Claeson.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 9 av Agne Hansson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (åtgärder för att underlätta omvandling från hyresrätt till bostadsrätt m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 145 för reservation 11 av Agne Hansson m. fl.

Mom. 7 (prioritering av byggandet av flerbostadshus i vissa kommuner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (neutralitet mellan olika upplåtelseformer m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 110 för reservation 13 av Rolf Dahlberg m. fl.

Hadar Cars (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 9 (äldres och handikappades boende)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (bostadsplanering för en mer allsidig hushållssammansättning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 15 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (ett nytt system för finansieringen av bostadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (inrättande av en samhällelig bostadsbank)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för hemställan i reservation 18 av Tore Claeson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 17 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 156 röster mot 147 för utskottets motivering.

Mom. 13 (förtida inlösen av bostadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ett nytt räntebidragssystem)

Utskottets hemställan – som ställde mot reservation 20 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (bostadssubventionernas roll i ett nytt skattesystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (räntebidragens anknytning till upplånat kapital m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (storleken av räntebidragen vid ombyggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (räntebidrag och produktionskostnadsanpassad belåning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (de garanterade räntorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 26 av Rolf Dahlberg m. fl., dels reservation 27 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (eftergift av räntelån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (räntebidrag för äldre låneformer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (avskaffande av räntelånen)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 45 för reservation 31 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 23 (ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för reservation 33 av Tore Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 25–27 (införande av ett statligt bidrag för konstnärlig utsmyckning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28–30 (avveckling av markvillkoret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (konkurrensvillkoret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (kostnaden för alternativ/extra värmeproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (aktieutdelning i allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (priskontroll av byggnadsmaterial m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 17 för reservation 39 av Tore Claeson.

Ylva Annerstedt (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 42 och 43 (införande av ett behovsprövat stöd till barnfamiljer för köp av äldre egnahem m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (förvärvslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (lån till äldre småhus)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (stöd till allmännyttiga bostadsföretag för fastighetsförvärv)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 47 av Tore Claeson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 46 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 49 (grundavdrag m. m. i stället för bostadsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50, 51, 56 och 57 (bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (bostadsbidrag till hushåll utan barn utöver regeringens förslag)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för hemställan i reservation 51 av Tore Claeson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 50 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 153 röster mot 149 för utskottets motivering. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 53 (inkomstprövningsbegreppet avseende bostadsbidrag till barnfamiljer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 52 av Rolf Dahlberg m. fl., *dels* reservation 53 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 59 (inkomstprövningsreglerna för år 1988 avseende bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn)

Först biträdde reservation 54 av Oskar Lindkvist m. fl. med 142 röster mot 18 för reservation 55 av Tore Claeson. 144 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 54 av Oskar Lindkvist m. fl. med 156 röster mot 147 för utskottets hemställan.

Mom. 60 (hyresgränserna för år 1988 avseende bostadsbidrag till barnfamiljerna)

Först biträdde reservation 122 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall med 47 röster mot 16 för reservation 57 av Tore Claeson. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 56 av Rolf Dahlberg m. fl. med 67 röster mot 45 för reservation 122 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall. 190 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 56 av Rolf Dahlberg m. fl. – genom uppresning.

Mom. 61 (hyresgränserna för år 1988 avseende bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn)

Först biträdde reservation 58 av Oskar Lindkvist m. fl. med 145 röster mot 17 för reservation 59 av Tore Claeson. 141 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 58 av Oskar Lindkvist m. fl. med 155 röster mot 148 för utskottets hemställan.

Mom. 64 (bidragsgrundande bostadskostnad avseende bostadsrättslägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 60 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (bidragsgrundande bostadskostnad avseende egnahem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 61 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 66 (reglerna för omprövning av bostadsbidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 62 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 67 (administrationen av bostadsbidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 63 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 68 (ett utökat skattejämningsystem i stället för bostadsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 64 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 69 (det minsta bidragsbelopp som betalas ut)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 16 för reservation 65 av Tore Claeson.

Mom. 72 (avveckling av ROT-programmet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 67 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 73 (ett utvidgat ROT-program)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 69 av Tore Claeson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 74 (program för VA-nätets restaurering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 70 av Agne Hansson och Rune Thorén, *dels* reservation 69 av Tore Claeson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 75 (rambegränsningar för bostadsförbättringsverksamheten på vissa orter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 72 av Karl-Göran Björnsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 76 (lån för upprustning av fritidshus)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 73 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 78 (ombyggnadslån vid lägenhetssammanslagningar)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 75 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 74 av Agne Hansson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 79 (hyresgästinflytandet vid ombyggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 76 av Agne Hansson m. fl., *dels* reservation 77 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 80 (bidragsformer för bostadsförbättring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 82 (information om bidrag för ökad tillgänglighet)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 44 för reservation 80 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall.

Mom. 84 (kommunal delfinansiering av bostadsanpassningsbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 81 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 86 (ramen för bidrag för tillgänglighetsfrämjande åtgärder)

Utskottet hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 88 (kostnader för arkeologiska undersökningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 83 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 89 (tillägglån för ändrad lägenhetssammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 84 av Agne Hansson m. fl., *dels* reservation 85 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 90 (beslutsramen för tillägglån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 86 av Rolf Dahlberg m. fl., *dels* reservation 87 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall, *dels* reservation 88 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 91 (överskridande av ramarna för tillägglån m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 89 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 92 (ramar för tilläggsån till miljonprogrammets bostäder)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 90 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 93 (ramen för beslut om förnyelsebidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 91 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 94 (förnyelsebidragens begränsning till allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 93 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 95 (avveckling av de särskilda lokallånen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 94 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 96 (hyresförlustgarantilån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 95 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 97 (eftergift av hyresförlustlån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 96 av Karl-Göran Biörsmark och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 98 (avveckling av de temporära hyresrabatterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 97 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 99 (avveckling av kvarboendegarantier och hyresrabatter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 98 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 100 (riktade energibidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 99 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 101 (reservationen på anslaget för energibesparande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 100 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 102 (stödet till den kommunala energirådgivningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 101 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 105 och 106 (avveckling av stödet till allmänna samlingslokaler, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 102 av Rolf Dahlberg m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 109 (åvveckling av energisparbidragen till vissa lokaler m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 103 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 111 (verksamhetsbidraget till riksorganisationerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 104 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 113 (ramarna för samlingslokalsstödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 105 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 114 (ram för beslut om energisparbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 106 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 115 (bemyndigande att få överskrida ramarna av sysselsättningsskäl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 107 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 122 (anslag till information och utbildning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 119 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

6 § Kammaren belöt kl. 17.58 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

7 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av förste vice talmannen.

8 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1986/87:13 om ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen m. m. (prop. 1986/87:37 delvis).

Anf. 45 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Som ersättare och på mer tillfälligt besök här i riksdagen vill jag ändå ta tillfället i akt att dokumentera min närvaro i kammaren genom att i anledning av bostadsutskottets betänkande 13 yrka bifall dels till de reservationer som gemensamt har avgivits av moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet, nämligen reservationerna 1, 5, 6, 12, 14, 15, 18, 19 och 20 av Agne Hansson m. fl., dels till de av moderaterna och folkpartiet gemensamt avgivna reservationerna 10 och 11 av Erling Bager m. fl. samt dels till de moderata reservationerna 8 och 13 av Knut Billing m. fl.

Det utskottsbetänkande som kammaren nu har att behandla rör i huvudsak bostadsrättslagstiftningen. Min avsikt är inte att göra någon konsekvent genomgång av alla de reservationer jag nu har yrkat bifall till, utan jag tänkte i huvudsak upphålla mig vid några principiella frågor med anknytning just till bostadsrättslagstiftningen.

Låt mig dock först kort beröra en av de två förändringar som föreslås i proposition 37 från i höstas och i utskottsbetänkandet när det gäller hyreslagstiftningen, nämligen sloandet av möjligheten att anställa fastighetsskötare med tjänstebostad i fastigheten. Det är nämligen detta som är konsekvensen av regeringens och utskottets förslag, eftersom det i praktiken införs ett fullständigt besittningsskydd för den fastighetsskötare som innehaft sin tjänst och sin tjänstebostad i mer än tre år.

Av förarbetena till propositionen och motivtexten framgår det att regeringen har tagit intryck av fackliga synpunkter från Fastighetsanställdas förbund, och det må vara hänt. Å andra sidan har de förordade förändringarna avstyrkts av fastighetsägareorganisationerna, dvs. SABO på den allmännyttiga sidan, Fastighetsägareförbundet på den privata sidan och Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation, som organiserar ett icke föraktligt antal bostadsrättsföreningar.

Denna förändring är beklaglig, så till vida att den innebär, om det blir kammarens beslut, att riksdagen aktivt tar ställning för att fastighetsskötseln skall bedrivas på entreprenad. Det är naturligtvis ingen omöjlighet – det är t. o. m. vanligt förekommande – men ett sådant beslut, som påverkar fastighetsägare med ett litet fastighetsbestånd, torde mer vara ägnat att glädja entreprenadbranschen än de hyresgäster och bostadsrättshavare som bor i dessa fastigheter.

Det borde fästas litet större vikt vid det samband som möjligen kan urskiljas mellan å ena sidan en ökande vandalisering, förstörelse och förslitning i många bostadsområden och å andra sidan det förhållandet att man i dessa bostadsområden konsekvent har organiserat fastighetsskötseln på stort avstånd från de boende, med ett ganska stort mått av anonymitet, och därmed har fått vad man skulle kunna kalla en mindre grad av social kontroll och framför allt en sämre service för dem som bor i fastigheten.

Det är därför tråkigt att detta förslag till lagändring innebär att det läggs hinder i vägen för ägare av mindre fastigheter, hyresgäster och bostadsrättshavare som önskar hålla en högre servicenivå genom att ha en fastighetsskötare bosatt i fastigheten. Denna fråga berörs i reservation 1 av Agne Hansson m. fl.

Ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen m. m.

Låt mig så, fru talman, övergå till bostadsrättslagstiftningen. Jag har förstått att det inte är första gången som denna diskuteras i kammaren. Å andra sidan behöver inte jag känna mig så belastad av det förhållandet. Det kan möjligen intressera någon ledamot hur den icke insuttne parlamentarikern upplever ett betänkande från bostadsutskottet - jag brukar inte läsa sådana så ofta.

Vad man slås av är den oerhört kluvna inställning som socialdemokraterna uppvisar till bostadsrätten såsom upplåtelseform. Jag skall ge några exempel på detta.

År 1981/82 införde den dåvarande riksdagsmajoriteten lagen om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt, den s. k. ombildningslagstiftningen, som ger hyresgäster möjlighet att sluta sig samman i bostadsrättsförening och genom en intresseanmälan till inskrivningsmyndigheten få en sorts förköpsrätt för det fall att deras fastighet utbjuds för försäljning på den allmänna marknaden. Samtidigt gjordes några förändringar i bostadsrättslagen, som reglerar hur beslut om förvärv av sådana här ombildningsfastigheter skall gå till. Man satte också stopp för den möjlighet till spekulation som tidigare fanns och som bestod i att fastighetsägare bildade bostadsrättsförening utan hyresgästernas hörande och sedan sålde ut bostadsrätterna en och en.

Redan när dessa förändringar genomfördes och statsmakten alltså signalerade en positiv syn på ombildning från hyresrätt till bostadsrätt var socialdemokraterna djupt kluvna. Denna kluvenhet har sedan dess tilltagit. Så tidigt som 1983 genomfördes den första urholkningen av lagstiftningen. Vi har i dag den situationen att hyresgäster som bor i fastigheter ägda av staten, landsting eller kommuner eller av allmännyttiga bostadsföretag behandlas i denna lagstiftning som någon sorts andra klassens hyresgäster. De har inte samma rättigheter eller möjligheter som andra hyresgäster.

Det är just här som den socialdemokratiska kluvenheten kommer till uttryck. Å ena sidan har man velat behålla ombildningslagen och fortfarande ge hyresgästerna i vårt land signalen att man tycker att det är bra om de engagerar sig mer i sitt boende, om de vill ta ett ökat ansvar och bilda bostadsrätt. Å andra sidan ger man en annan signal till de ganska många hyresgäster som är bosatta inom de allmännyttiga bostadsföretagens bestånd. Till dem säger man: Ni skall inte bry er om denna lagstiftning, för den är inte avsedd för er. Om ni vill ombilda er fastighet beror det på att ni inte riktigt förstår ert eget bästa och inte inser vilken social grundsyn er fastighetsägare har. Ni förstår inte att er fastighetsägare är ovanligt demokratisk, eftersom den har en styrelse innehållande valda politiker.

På samma sätt satsar man å ena sidan på ett utökat boendeinflytande inom allmännyttan, kanaliserat via hyresgästföreningen med dess nära kopplingar till socialdemokratin, och vägrar å andra sidan inflytande på den allra mest centrala punkten, nämligen i fråga om ägandet och det fulla ekonomiska ansvarstagandet.

Socialdemokraterna har å ena sidan av historiska skäl en djup förankring i bostadskooperationen genom HSB och Riksbyggen. Å andra sidan för man - vilket syns i betänkandet - ånyo fram tankarna på hembud och priskontroll, som ju är det verkliga grundskottet mot hela den bostadskooperativa tanken.

Paradoxalt nog utgör socialdemokraterna i dag det främsta hotet mot bostadskooperationen. Å ena sidan är man beredd att bibehålla en lag som syftar till ökade möjligheter för ombildning till bostadsrätt. Å andra sidan envisas man med att bibehålla det litet hårdare kvalifikationskravet om två tredjedels majoritet, vilket går ut på att det skall vara svårt för hyresgästerna att klara av genomförandet av en ombildning enligt denna lag. Därför säger man nej till den gemensamma borgerliga reservation där det förordas att samma kvalifikationsgräns skall införas i bostadsrättsföreningar som de som normalt gäller för beslut i denna sal, nämligen enkel majoritet.

Man säger å ena sidan att det är bra med inflytande, å andra sidan att det inte är bra om det inflytandet blir för stort. Därför lanserar man nya mellanformer mellan bostadsrätt och hyresrätt. Jag tänker på den kooperativa hyresrätten, som vi kommer att få diskutera med anledning av bostadsutskottets betänkande nr 14. Man prioriterar allmännyttan framför bostadsrätten, men inom bostadsrättsens ram prioriterar man även HSB och Riksbyggen framför den tredje organisationen för bostadsrättsföreningar, nämligen Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation, SBC.

Jag skulle, fru talman, vilja säga några ord om denna särbehandling. Bostadsministern svingade sig år 1983 upp till oanade stilistiska höjder genom att i bostadsrättslagen, tillståndslagen, den lag som skall förhindra att oseriösa fastighetsköpare kommer in på marknaden, och i fastighetsmäklarlagen införa begreppet folkrörelsekooperativ. Det framgår mycket klart av motivtexten att syftet den gången var att åstadkomma en särbehandling av HSB och Riksbyggen och därigenom en åtskillnad gentemot den tredje riksorganisationen för bostadsrättsföreningar, nämligen Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation, SBC. Att man införde begreppet folkrörelsekooperativ och med hjälp av det särbehandlade HSB och Riksbyggen innebär att de organisationerna tillhöriga bostadsrättsföreningarna utsätts för en litet förmånligare behandling när det gäller prövning enligt tillståndslagen, som skall förhindra att oseriösa köpare kommer in på marknaden, men det innebär också ett undantag från de regler som den borgerliga riksdagsmajoriteten på sin tid införde när det gällde beslut om förvärv av fastigheter.

Denna särbehandling har mött våldsam kritik sedan beslutet fattades av riksdagen. Uppenbarligen har det också blivit litet pinsamt för regeringen, möjligen mot bakgrund av att det finns de i vårt land som ser en koppling mellan de särbehandlade organisationerna och det regeringsbärande partiet.

Nu har bostadsministern i proposition 37, som behandlas i det betänkande vi nu diskuterar, samlat sig till vad jag skulle vilja kalla för en verbal reträtt. Den är verbal så till vida att man vill byta ut begreppet folkrörelsekooperativ mot en beskrivning som innebär att undantagen – särbehandlingen – skall göras för "riksorganisation eller regional organisation för bostadsrättsföreningar, som är representerad i föreningarna och skall godkänna föreningarnas stadgar".

Det innebär inte någon som helst skillnad i sak – det är bara HSB och Riksbyggen som uppfyller de kraven. Det intressanta är att bostadsutskottets socialistiska majoritet förmenar bostadsministern t. o. m. denna kosmetiska förändring av lagtexten och avstyrker propositionen i den delen. Det framstår som närmast oförsynt.

Även de borgerliga partierna avstyrker det förslaget – det sker i reservation nr 5. Men det gör man inte därför att man förmenar bostadsministern att språkligt förbättra lagstiftningen, utan det beror på att man vill ha till stånd en förändring också i sak – inte bara en språklig förändring. Man vill i sak ha bort särbehandlingen och behandla alla riksorganisationer av bostadsrättsföreningar på ett likvärdigt sätt.

Det finns skäl för det – det är ingen skillnad mellan SBC å ena sidan och HSB och Riksbyggen å andra sidan, eftersom alla dessa tre organisationer är riksorganisationer, organisationer som skall medverka till en rationell förvaltning i sina medlemsföreningar och uppfyller alla de kooperativa krav som ställs i lagen om ekonomiska föreningar. Alla tre organisationerna fungerar också som intresseorganisationer för sina medlemsföreningar.

Därutöver finns det också vissa olikheter. Bostadsutskottet har pekat på två. Den ena är i och för sig oantastlig men i sammanhanget skäligen ointressant. Det är det förhållandet att HSB och Riksbyggen uppträder som byggherrar, vilket inte SBC gör. Därutöver är den egentliga motiveringen för att särbehandla HSB och Riksbyggen i förhållande till SBC att HSB och Riksbyggen skulle representera en mer utvecklad bostadssocial grundsyn. Det är en mer tveksam motivering.

Det finns två skillnader mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och SBC å andra som inte omnämns i utskottsbetänkandet och som jag menar är anledningen till att man har denna särbehandling.

Det ena skälet är att det finns kopplingar mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och socialdemokratin å den andra sidan. De kopplingarna finns inte när det gäller SBC. Det har också tagit sig vissa konkreta uttryck – HSB och Riksbyggen har visserligen inte kritiklöst anammat regeringens bostadspolitik men har ändå i den allmänna debatten uppträtt på ett något mer lojalt sätt.

Ett exempel på det är att HSB, med instämmande av Riksbyggen och uppenbarligen i strid med medlemmarnas intressen, i december förra året krävde en skärpt reavinstantbeskattning på bostadsrätter. Det är litet svårt att se hur det rimmar med det övergripande målet för en bostadsrättsförening eller en organisation av bostadsrättsföreningar, nämligen att tillvarata medlemmarnas ekonomiska intressen. Däremot var det lojalt mot de socialdemokratiska bostadspolitikerna, som efter vad jag förstått har den uppfattningen att högre skatter är bättre än lägre skatter.

SBC däremot har agerat med ett ganska stort mått av integritet och inte låtit något i den här salen representerat parti undgå kritik. Man har kraftfullt agerat emot de tankar på hembud och priskontroll som återkommande dykt upp i den allmänna debatten.

En annan skillnad som inte heller omnämns i betänkandet, i vart fall inte med den formuleringen, är det förhållandet att SBC de facto är en mer demokratiskt uppbyggd organisation än HSB och Riksbyggen. HSB och Riksbyggen låter anställda och funktionärer bilda bostadsrättsföreningarna, anta stadgar och införa bestämmelser som gör att stadgarna inte kan ändras utan tillstånd från HSB eller Riksbyggen centralt. Först därefter tar man in fysiska personer som medlemmar. De påtvingas alltså stadgar vars utformning de inte kan påverka. De påtvingas förvaltningen av fastigheten. Det sker

också en kontroll av styrelsen från de centrala organen. Inom Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation är det ingen annan än medlemmarna själva som påverkar föreningens stadgar, fastighetsförvaltningen och alla andra angelägenheter som har med bostadsrättsföreningen att göra. Det råder inget tvivel om att gräsrotsinflytandet är mycket mer genuint i de föreningarna än i HSB:s och Riksbyggens föreningar. Därför är denna särbehandling förkastlig. Det är anmärkningsvärt att man i lagstiftningen premierar vissa organisationer – låt vara regeringspartiet närstående – när det inte finns någon som helst saklig grund för särbehandling.

Den sista punkten som är av stort principiellt intresse och som rör det kanske allvarligaste hotet mot bostadsrätten som upplåtelseform rör frågorna om hembud och priskontroll som änyo kommer upp, om än på ett ganska vagt sätt. De omnämns på ett så vagt sätt att jag förstår att det, i vart fall på det här stadiet, inte är Sveriges riksdag som har beslutet om hembud och priskontroll på bostadsrätter i sin hand. Det är i stället höstens socialdemokratiska partikongress. Det är inte någon hemlighet att det på kongressens bord väntar ett stort antal motioner i denna fråga och framstötter från socialdemokratiska bostadspolitiker ute i kommunerna, bl. a. här i Stockholm.

I dag har HSB och Riksbyggen möjlighet att, efter särbehandling, införa hembud och priskontroll under en treårsperiod. Bostadsutskottets majoritet vill nu genom ett tillkännagivande till regeringen få ytterligare utredningar gjorda i denna fråga, utöver de utredningar som redan vidtagits och som inte har lett fram till någon regeringens proposition eller något riksdagens beslut.

Det är svårt, fru talman, att undgå att få intrycket att ett slopande av den fria överlåtelseätten för bostadsrätter rycker allt närmare. Det finns anledning att ta mycket allvarligt på det. Dessa tankar är de för närvarande mest långtgående förslagen i socialistisk riktning i hela bostadsdebatten.

Låt mig, fru talman, slå fast att alla partier är oroade över prisutvecklingen på bostadsrätter här i Stockholm och i andra citykärnor och överhettade områden. Men det är viktigt att slå fast att det inte beror på något slags kapitalistiskt hokusfokus att denna situation uppstått. Det är inte brist på priskontroll som gör att överlåtelsepriserna på bostadsrätter ökar i exempelvis Stockholms innerstad. Det är samma förhållande här som på alla andra samhällsområden. Har man en stor efterfrågan och ett dåligt utbud stiger priserna. Då blir prisutvecklingen i den här staden och andra städer en dom över de politiker som med alla maktinstrument i sin hand har lyckats planera bostadsmarknaden så illa att man i så ringa utsträckning kunnat möta de krav som finns ute bland folk. Detta har då lett fram till denna snabba prisutveckling. Samtidigt tar man den till intäkt för att införa hembud och priskontroll.

Hembud innebär att en bostadsrättshavare inte får sälja sin bostadsrätt till vem han vill. Priskontrollen innebär att man i nästa led inte får sälja sin bostadsrätt till det pris som säljare och köpare själva kan komma överens om.

Jag sade förut – och det vill jag upprepa – att planerna på hembud och priskontroll, och det beslut i den frågan som ligger i förlängningen av tillkännagivandet till regeringen, är ett grundskott mot den bostadskooperativa tanken. Vitsen med bostadsrättsföreningar, det som ger medlemmarna

det unika boinflytandet, är att medlemmarna själva gemensamt beslutar om sina egna angelägenheter och tar det fulla ekonomiska ansvaret för de beslut som fattas. Den kopplingen bryts alltså om man skulle införa hembud och priskontroll. Föreningens beslut om hur ett hus skall underhållas och förvaltats påverkar i princip direkt värdet på varje medlemslägenhet.

Med hembud och priskontroll bryter man sambandet mellan beslut och ansvar. Om föreningen struntar i underhållet av sitt hus, påverkas inte lägenhetspriset, för det bestämmer ju någon annan. Det är mot den bakgrunden som jag ånyo vill hävda att förslaget om hembud och priskontroll sannolikt är det mest långtgående förslaget i socialistisk riktning som i vart fall för närvarande presenteras av socialdemokratiska bostadspolitiker. Det är ett ingrepp i den privata äganderätten, och det är därför angeläget att på alla sätt slå vakt om bostadsrättshavarnas fria överlåtelse rätt.

Med bifall till de avgivna borgerliga reservationerna i utskottet – jag vill då understryka att de i alla väsentliga delar i detta betänkande är gemensamma från de tre partierna – inför man en likabehandling av Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation, HSB och Riksbyggen, man inför en likabehandling av hyresgäster, oavsett de bor i fastigheter ägda av stat, kommun, landsting, allmännyttan eller privata fastighetsägare, man inför enkel majoritet vid beslut om ombildning från hyresrätt till bostadsrätt, man gör ombildningslagen tillämplig också för fastigheter med färre än fem lägenheter – fastigheter som innehåller tre-fyra lägenheter –, man inför ett ovillkorligt förbud mot hembud i bostadsrättslagstiftningen och man tillsätter inga ytterligare utredningar om hembud och priskontroll.

I övriga delar, utöver de inledningsvis nämnda reservationerna, ber jag att få yrka bifall till bostadsutskottets hemställan, vilket sålunda innebär avslag på den socialdemokratiska reservationen nr 16 och samtliga till betänkandet fogade vpk-reservationer.

Anf. 46 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Att många hyreshus i dag utsätts för vandalisering och sabotage är ett väl känt faktum. Orsakerna därtill är många och varierande. En av orsakerna kan säkert spåras i dag som den var förr. Anonymiteten har brett ut sig i samhället, så även i bostadsområdena.

Av erfarenhet har jag sett detta från skolans värld också, där en viss anonymitet breder ut sig och därmed också vandalisering och förstörelse. I skolans värld fanns förr en vaktmästare, ofta en vaktmästare som bodde i närheten av eller i direkt anslutning till skolan. Han hade uppsikt, kan man säga, både dag och natt.

En viktig roll för att minska vandaliseringen ute i bostadsområden spelar onekligen fastighetsskötaren. Det finns ett värde i att en fastighetsskötare bor i den fastighet han har att sköta. Dels kan det kännas tryggare för vissa hyresgäster att ha det på det viset, dels blir det möjligt att bättre hålla ordning och undvika skadegörelse.

Det gäller därför att underlätta i stället för att, som nu blir fallet, försvåra för fastighetsägare att ordna med bostad åt sina fastighetsskötare, även om det i och för sig kan finnas goda motiv för uppfattningen att en hyresgäst efter

låt oss säga tre år skall ha rätt till ett hyresavtal som inte är kopplat till anställningen, t. ex. som fastighetsskötare.

Värdet, som onekligen ligger i att fastighetsskötaren bor i den fastighet han är satt att sköta, måste framhållas. Vi föreslår därför att riksdagen inte antar den ändring i jordabalken som föreslås i proposition 1986/87:37.

En annan synpunkt på det här, som jag har hört talas om, är att detta skulle kunna vara ett sätt att skaffa sig en lägenhet. Man söker ett arbete som fastighetsskötare och får lägenheten. Så arbetar man där i de stipulerade tre åren. Sedan slutar man kanske. Men man har besittningsskydd och uppehåller lägenheten, varför fastighetsägaren kan ha svårt att ordna bostad åt en ny fastighetsskötare.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Efter en lagändring för några år sedan undantogs s. k. folkrörelsekooperativ från kravet att söka förvärvstillstånd vid köp av fastighet. Med detta begrepp skulle förstås att endast HSB och Riksbyggen, men inte Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation var befriade från kravet att söka tillstånd.

Den kritik som riktades mot begreppet folkrörelsekooperativ i det sammanhanget föranledde dock regeringen att föreslå en skrivning i lagtexten som inte innehåller begreppet folkrörelsekooperativ. Den i höstas beslutade lagstiftningen diskriminerar dock SBC på exakt samma sätt.

Folkpartiet motsätter sig denna särbehandling av SBC av flera skäl. SBC är inte mindre folkrörelse än de två andra organisationerna. Det finns ingen anledning att i lagstiftning lägga sig i organisationernas uppbyggnad.

Folkpartiet anser att lagstiftningen bör ändras så att undantaget från kravet på förvärvstillstånd gäller för rikskooperativ organisation, regional organisation och bostadsrättsföreningar som är anslutna till en rikskooperativ organisation.

Detta får konsekvenser för bostadsrättslagstiftningen, lagen om förvärv av hyresfastighet m. m. och lagen om fastighetsmäklare.

Med det vill jag yrka bifall till reservation 5.

Många människor önskar bo med bostadsrätt. Många uppskattar den förening av enskilt ägande och gemensamt ansvarstagande i demokratiska former för fastigheten som bostadsrättsboendet erbjuder. Detta medför många gånger också lägre boendekostnader.

Nära förknippat med det enskilda ägandet är den fria överlåtelseätten av bostadsrättslägenheter. Det finns i dag ungefär 600 000 bostadsrättslägenheter. Antalet har ökat kraftigt under efterkrigstiden. Det är dock enbart en mindre del av alla bostadslägenheter som upplåts med bostadsrätt, ca 14 % i dag.

Beskattning av reavinsten vid försäljning av bostadsrätt bör utformas efter samma principer som gäller för egnahem, dvs. med en indexuppräknings. Även i övrigt bör beskattning av bostadsrättslägenheter och egnahem ske efter samma principer. Förutom skillnader i reavinstbeskattning är det skillnad i de ekonomiska villkoren för innehav genom att villaägaren måste ta upp en schablonintäkt, medan motsvarande beskattning inte sker för bostadsrätter.

Även om det kan finnas tekniska svårigheter att utforma en enhetlig

beskattning, är dessa skillnader inte försvarbara.

Det har blivit lättare att använda bostadsrätten som säkerhet för lån. Det är dock angeläget att se över möjligheterna att låna pengar genom att ge möjlighet att ställa säkerhet vid lån för köp av bostadsrättslägenhet.

Detta tas upp i reservation 14 som jag härmed yrkar bifall till.

För övrigt yrkar jag bifall till de reservationer som folkpartiet står bakom.

Anf. 47 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Centern anser att det är bra när fastighetsägare upplåter lägenhet till fastighetsskötaren i den fastighet han eller hon ansvarar för. Hyresgästerna kan lära känna den som har hand om skötseln, och gemenskapen underlättas.

Vi går alltså emot regeringens förslag att en fastighetsskötare som slutar sin anställning skall ha rätt att bo kvar i sin tjänstebostad.

Centern anser att bostadsrätten är en utmärkt form för människor som vill ta ansvar för sitt boende och gemensamt med grannarna besluta över fastigheten. Det är därför viktigt att det blir lättare att låna till bostadsrättsköp. Eftersom bokostnaden ofta blir lägre i en bostadsrättsförening, måste människor utan eget kapital få bättre lånemöjligheter för att kunna förvärva ett sådant eget hem. Lånet kan betalas av med de minskade bokostnaderna i jämförelse med bokostnaderna i hyreslägenheten.

Om en majoritet av hyresgästerna önskar förvandla en hyresfastighet till bostadsrättsförening i samband med att fastigheten säljs, bör detta tillåtas, även när det gäller allmännyttans fastigheter. Centern vill inte byråkratisera försäljning av bostäder av egna hem. Vi önskar också ta bort rätten att införa hembud i HSB:s och Riksbyggens stadgar. Vi inser naturligtvis att det är ett problem i vissa överhettade områden, såsom Stockholmstrakten och andra storstäder, att bostadsrätter kommit upp i mycket höga priser. Men det problemet bör lösas genom att minska överhettningen och genom att omvandla fler hus till bostadsrättshus, inte genom hembudsskyldighet och priskontroll.

Centern stöder tanken på att låta färre än fem lägenheter bilda underlag för bostadsrättsförening. Lägst tre lägenheter bör kunna utgöra en bostadsrättsförening. Vi föreslår ändring i ombildningslagen i detta syfte.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där centern medverkar.

Anf. 48 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Vi har hört olika invändningar mot det som föreslås i bostadsutskottets betänkande, bl. a. mot att fastighetsskötaren skall få samma besittningsskydd som andra hyresgäster, om han slutar eller av olika skäl tvingas sluta sin anställning. Man är från borgerligt håll tydligen upprörd över att den som arbetar som fastighetsskötare skall få denna, som jag tycker, självklara rättighet.

Det finns en annan fråga där de borgerliga har en gemensam syn. De anser sig utan vidare kunna slå fast att problemet då det gäller vad man kallar den överhettade bostadsmarknaden med våldsamma överlåtelsepriser på bostadsrätter, med svart handel av lägenheter och annan spekulation, inte har något att göra med att kontrollen av priser är bristande i samband med

försäljning av bostadsrätter. Det har enligt de borgerligas uppfattning bara att göra med att man har byggt för litet bostadsrättslägenheter. I Stockholm har det faktiskt under 1980-talet gjorts om ungefär 2 000 lägenheter per år från hyresrätt till bostadsrätt. Det har byggts mycket bostadsrättslägenheter. Det har på intet sätt bidragit till att minska vad jag skulle vilja kalla den våldsamma spekulativen i bostadsrätter. Svaret är naturligtvis att det har byggts för litet hyreslägenheter, som skulle ha gett folk möjlighet att välja en sådan boendeform. Det gäller framför allt låginkomsttagare, ungdomar, invandrare och över huvud taget dem som har små ekonomiska medel för att klara sitt boende.

I det betänkande som vi nu behandlar tas upp flera frågor som är viktiga för många hyresgäster och bostadsrättsinnehavare. De särskilda bestämmelserna i hyreslagen om bostadsrätten för fastighetsskötare ändras, som jag nysst var inne på, så att den hyresgäst som varit fastighetsskötare får möjlighet att bo kvar om anställningen upphör. Den förändringen – som nu äntligen kommer till stånd – ligger i linje med vad vpk sedan många år har förespråkats, och vi kan därför självfallet ge vår anslutning till den.

Däremot kan vi inte ge vår anslutning till förslaget om ändring av 67 § hyreslagen, som innebär att även hyresgäster som inte är medlemmar i avtalslutande facklig organisation skall omfattas av inskränkningar bl. a. av kvarboende och av bytes- och överlåtelse rättigheter som följer av lagen. Vi har ifrån vpk tidigare i olika sammanhang – senast i motion 1985/86:Bo415 och nu i anslutning till proposition 37 – föreslagit ett slopande av 67 §. Motivet för detta – som fortfarande kvarstår och har förstärkts – är bl. a. att vi anser det obilligt att sjukvårdsanställda kommunalanställda och andra inte skall ha samma rättigheter som andra hyresgäster att kunna byta arbetsgivare och anställning utan att tvingas ur bostaden. Undantagsbestämmelserna i 67 § strider enligt vår mening mot den grundläggande tanken i hyreslagstiftningen, och ett borttagande av denna paragraf är en förutsättning för större rättvisa och trygghet åt tiotusentals hyresgäster.

Det har ifrån regeringsföreträdare och andra under många år framhållits att alla tjänstebostadsförhållanden egentligen är otidsenliga och snarast borde avvecklas. Det är verkligen dags nu att komma till skott och göra något åt detta i praktiken – inte bara tala om det.

Det har också från dem som vill behålla möjligheten att genom kollektivavtal sätta hyreslagens tvingande regler ur spel framhållits att sambandet mellan anställning och bostad inte har samma betydelse som det haft tidigare, dvs. det är inte lika nödvändigt längre att ha tillgång till bostad för att kunna rekrytera arbetskraft till sitt företag eller den institution som det kan handla om.

Från den här utgångspunkten har vi upprepat vårt förslag och reserverat oss för ett slopande av 67 §. Det skulle vara till stor fördel för många landstingsanställda och anställda inom primärkommuner, jord- och skogsbruk. Ingen har väl kunnat undgå att se i pressen att man under våren redovisat några fall där det inträffat tragedier på grund av att exempelvis landstingsanställda har måst sluta sin anställning och då inte har någonstans att bo. Det är också tragedier där personer som faktiskt är sjuka anser sig tvingade att vara kvar i jobbet och släpa sig fram där bara för att inte missa

familiens bostadsmöjlighet. Det är faktiskt dags att slopa sådana bestämmelser.

Vi har också tagit upp en fråga som handlar om rätt till förlängning av hyresavtal i samband med olika ombyggnadsåtgärder. Det gäller 46 § fjärde stycket. Där föreslår vi en lydelse som innebär att man vänder på frågan om när det kan vara skäligt att få bo kvar eller inte:

4. "huset skall undergå större ombyggnad och det är uppenbart att ombyggnaden inte kan genomföras utan stor olägenhet för hyresgäster samt det ej är oskäligt mot hyresgästen att hyresförhållandet upphör."

För närvarande befinner sig hyresgäster i ett underläge i sådana här fall. Vi vill rätta till detta och vända på förhållandet till hyresgästernas fördel i sådana situationer.

Fru talman! Så till den fråga som har visats stor uppmärksamhet, nämligen frågan om bostadsrättsorganisationernas och bostadsrättsföreningarnas ställning i lagstiftningen. I propositionen föreslås att privata bostadsrättsföreningar fr. o. m. den 1 januari 1987 skall jämföras med folkrörelsekooperativen, dvs. HSB och Riksbyggen. Det förslaget har vpk avstyrkt i en motion, liksom förslaget till ändringar och utvidgningar i lagen om förvärv av hyresfastighet m. m. och som en följd av detta även lagen om fastighetsmäklare.

De förslag till förändringar som nu har framförts, kort tid efter det att liknande förslag har avvisats av utskottet och riksdagen, förefaller innebära en något förhastad åsikts- och attitydförändring hos bostadsministern. Den åsikts- och attitydförändringen gick tydligen mycket snabbt.

Skillnaden mellan folkrörelsekooperationen och de privata bostadsrättsföreningarna är, trots tillkomsten och uppbyggnaden av ett slags riksorganisation för de senare, betydande bl. a. beträffande organisatorisk uppbyggnad och samverkan mellan olika organisationsled. Vidare finns det betydande olikheter till folkrörelsekooperationens fördel, t. ex. verksamhetens inriktning och målsättning då det gäller att främja en socialt inriktad bostadspolitik utan spekulativa inslag samt produktion av bostäder.

Vi menar att samma möjligheter nu inte skall öppnas för privata bostadsrättsföreningar, varken för s. k. byggmästarbildade eller ombildade bostadsrätter anslutna till SBC. Enligt vår uppfattning kan de för närvarande inte jämföras med folkrörelsekooperativ. Uttrycket folkrörelsekooperativ bör enligt vår mening bibehållas i lagstiftningen och inte ersättas av någon neutral beteckning.

Fru talman! Till sist bara några ord angående ombildningen från hyresrätt till bostadsrätt av lägenheter som tillhör de allmännyttiga bostadsföretagen. Utskottet har tidigare uttalat att i en bostadspolitik som bygger på bostadssociala värderingar har de allmännyttiga bostadsföretagen en central roll. Men för att de allmännyttiga företagen skall kunna leva upp till sitt ansvar måste bl. a. ombildningen av hyresrätter till bostadsrätter hos dessa företag stoppas. Det är viktigt inte minst i centrala och attraktiva lägen.

Vi har från dessa utgångspunkter och i avsikt att markera att man måste slå vakt om och bevara, bygga ut och utveckla allmännyttan i stället för att plocka bort delar av dess bestånd, ställt detta förslag. Förslaget sammanfaller

för övrigt med flera s-motioner som har väckts i samma anda och med i stort sett samma förslag.

Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Anf. 49 BRITTA SUNDIN (s):

Fru talman! I bostadsutskottets betänkande nr 13 om ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen behandlas regeringens proposition 1986/87:37 samt ett antal motioner. I betänkandet finns 20 reservationer, och jag skall i mitt inlägg beröra reservationerna 1–12 och Nils Nordh de återstående åtta.

Förhållandet mellan hyresgäst och hyresvärd finns reglerat i en rad lagar. När det gäller tjänste- och personalbostäder finns bestämmelserna bl. a. i 12 kap. 46 § jordabalken, den s. k. hyreslagen.

Med anledning av motioner har riksdagen tidigare uttalat att sambandet mellan anställning och bostad inte längre har samma betydelse och att det finns anledning överväga om bestämmelserna är lämpligt utformade. På bostadsdepartementet har en arbetsgrupp haft i uppdrag att i samarbete med parterna på arbetsmarknaden se över bestämmelserna om tjänste- och personalbostäder. Den kartläggning som arbetsgruppen gjort visar att antalet bostadsupplåtelser som är kopplade till anställning har minskat kraftigt, särskilt inom industrin och den statliga sektorn.

I reservation 1 av moderater, centerpartister och folkpartister behandlas hyresförhållandet för fastighetsskötare. Reservanterna menar att det inte finns anledning att göra den ändring i hyreslagen som innebär att fastighetsskötaren, om hyresförhållandet varat längre än tre år och om inte synnerliga skäl föreligger, har rätt att bo kvar även om anställningen upphört.

Utskottets majoritet delar den uppfattning som arbetsgruppen har redovisat och som framförs i propositionen, dvs. att fastighetsskötare skall ha rätt att bo kvar efter tre år.

I motion Bo401 av Barbro Evermo m. fl. föreslås att det inte skall vara möjligt att med hänvisning till synnerliga skäl häva ett hyreskontrakt i dessa fall. Vi anser att det kan finnas skäl för att relativt snart titta på erfarenheterna av den föreslagna lagstiftningen. Om det visar sig att de problem som befaras i propositionen inte uppstår, anser vi att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med motionen.

Jag yrkar avslag på reservation 1.

Reservation 2 är en vpk-reservation, där man föreslår avslag på propositionen när det gäller möjligheten att i kollektivavtal reglera hyresvillkor. Utskottets majoritet anser att de erfarenheter man har i dag inte pekar på att det är några problem med de kollektivavtal som har tecknats. Jag yrkar alltså avslag på reservation 2.

I reservation 3 har folkpartiet anslutit sig till förslaget i propositionen, att hyresvillkor enligt kollektivavtal även skall gälla för hyresgäst som inte är medlem i den organisation som har tecknat avtalet. Däremot kan man inte acceptera att avtalet skall gälla för redan boende. Utskottets majoritet anser att det är viktigt att hyresvillkoren på en arbetsplats är enhetliga. Jag yrkar avslag på reservation 3.

Reservation 5 är en gemensam borgerlig reservation, och i den behandlas bostadsrättsorganisationernas ställning i lagstiftningen. Reservanterna anser

Prot. 1986/87:123
14 maj 1987

*Ändringar i hyres- och
bostadsrättslagstift-
ningen m. m.*

att HSB och Riksbyggen inte skall ha någon särställning gentemot SBC när det gäller tillståndslagen, bostadsrättslagen och fastighetsmäklarlagen. Vidare anser reservanterna att bostadsrättslagen bör ändras så att det inte går att införa regler om hembud.

Utskottets majoritet anser, till skillnad från reservanterna, att det finns en klar skillnad mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och SBC å andra sidan och att någon ändring i lagstiftningen på detta område inte är nödvändig. Det finns inte heller anledning att ta bort den lagregel som ger bostadsrättsföreningarna möjlighet att besluta om hembud. Jag yrkar avslag på reservation 5.

Reservation 9 från vpk behandlar hyresgästernas ställning vid ombyggnad. Ändringar i hyreslagen föreslås, så att de boendes inflytande förstärks. Under senare år har emellertid en rad åtgärder vidtagits för att stärka hyresgästernas ställning. Jag kan t. ex. nämna det beslut riksdagen tog i december 1986 om lån till ombyggnad, enligt vilket hyresgästerna ges möjlighet att yttra sig. Vi anser inte att det finns anledning att nu ändra hyreslagen på denna punkt. Jag yrkar avslag till reservation 9.

Reservationerna 10 och 11 från folkpartiet och moderata samlingspartiet behandlar tillståndslagen. I reservation 10 yrkas att riksdagens beslut 1983 om förvärv av aktier och andelar i fastighetsbolag, som skall prövas enligt tillståndslagen, upphävs. I reservation 11 yrkas på en utvärdering av tillståndslagen. Motiven för de ställningstaganden som tidigare gjorts har inte ändrats, och jag yrkar avslag på reservationerna 10 och 11.

I reservation 12 avvisas tanken att ta ut förvärvsavgift. Reservationen är gemensam för borgarna. Utskottets majoritet har i sak inte tagit ställning till förvärvsavgift, men vi anser att en översyn bör göras, som syftar till att undanröja den osäkerhet om vem som är den rätta ägaren till fastigheten som enligt motionären kan uppstå när någon underlåter att söka förvärvstillstånd. Den översynen får ge besked om vilka åtgärder som är nödvändiga. Jag yrkar avslag på reservation 12.

Avslutningsvis yrkar jag än en gång avslag på reservationerna 1–12 och bifall till utskottets hemställan i motsvarande delar.

Anf. 50 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Först vill jag bara lugna Britta Sundin på den första punkten. Det kommer inte att bli nödvändigt för regeringen att återkomma med förslag om ytterligare skärpningar av den nämnda hyreslagstiftningen för fastighetsskötare, för om tre och ett halvt år kommer det inte att finnas några sådana fastighetsskötare kvar. Därmed behövs inte heller några ytterligare skärpningar av lagstiftningen i enlighet med Barbro Evermos motion.

Anledningen till att jag begärde replik var framför allt att Britta Sundin i argumentationen kring särbehandlingen av HSB och Riksbyggen inte sade någonting utöver det som står i betänkandet. Jag skulle vilja få klarlagt vad det är för gemensam bostadssocial grundsyn hos HSB och Riksbyggen som motiverar särbehandlingen. Vilka yttringar tar sig denna gemensamma bostadssociala grundsyn, som skiljer HSB och Riksbyggen från SBC? Detta framgick dess värre inte av Britta Sundins inlägg.

Anf. 51 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Britta Sundin tyckte inte att de skäl som enligt vårt sätt att se finns att ha kvar möjligheten för fastighetsägare till disposition över fastighetsskötarlägenheter är bra.

Jag tog upp några sådana synpunkter – de gällde anonymiteten och förstörelsen – och jag skulle vilja höra från Britta Sundin om hon möjligtvis delar min uppfattning om vikten av denna personkontakt och vikten av att det finns en fastighetsskötare som bor i området. Jag kan förstå argumentationen om Britta Sundin tycker att detta inte har någon större betydelse – då har det naturligtvis heller inte någon större betydelse om möjligheten till fastighetsskötarlägenheter finns. Men om Britta Sundin anser att denna vuxenkontakt och den roll fastighetsskötaren kan spela är viktig, då borde det också finnas skäl att ompröva den inställning som Britta Sundin och socialdemokraterna har när det gäller fastighetsskötarbostäder.

Anf. 52 BRITTA SUNDIN (s) replik:

Fru talman! Det finns en avgrund mellan moderaternas och socialdemokraternas syn på bostadspolitiken. Det står alldeles klart för mig nu när jag har lyssnat på Mikael Odenberg. Han tycks anse att alla de problem som det här talas om kommer att lösas, om de fria marknadskrafterna får råda i full utsträckning. Men vi behöver inte gå så långt för att se hur det i så fall blir för de svaga grupper som jag företräder.

Mikael Odenberg frågade vad det är för skillnad mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och SBC å andra sidan. Jag vill påstå att det finns en grundläggande skillnad. De kooperativa organisationerna, de kooperativa idéerna, är ju gemensamma för dessa organisationer. De har en gemensam bostadssocial grundsyn, och därför är de speciella. De har enskilt anslutna medlemmar som styr organisationen på ett demokratiskt sätt. De har en bostadssocial grundsyn som bygger på en samverkan, som i sin tur grundar sig på det folkrörelsekooperativa synsättet.

För oss socialdemokrater är det viktigt att man i de här organisationerna får möjlighet att utveckla sina idéer.

Till Karl-Göran Biörsmark vill jag säga följande när det gäller fastighets-skötarna. Det låter på Karl-Göran Biörsmark som om fastighetsskötarna i dag i stor utsträckning bor i de fastigheter som de sköter. Men så är inte fallet – och ändå rör det sig om en mycket stor mängd fastighetsskötare. Jag tror att det är viktigt att det finns en personlig kontakt och en väl utvecklad organisation när det gäller fastighetsskötseln. Däremot tror jag inte att det behöver kopplas ihop med bostaden på det sätt som här görs – den fastighetsskötare som byter anställning skulle också fräntas sin bostad.

Ofta när de borgerliga talar tar de ställning för de besuttna – i det här fallet för fastighetsägarna, gentemot fastighetsskötarna. Men vi anser, som sagt, att den fastighetsskötare som har arbetat i tre år skall ha rätt att ha kvar sin bostad.

Anf. 53 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Vi tar inte ställning för de besuttna. Det var inte fastighets-ägarna som vi försökte slå vakt om här, utan det var de hyresgäster och de

bostadsrättshavare som bor i fastigheter där man har kunnat behålla systemet med en fastighetsskötare som har tjänstebostad. Det är synd att socialdemokraterna nu vill avskaffa den möjligheten, för det system som här nämns är ju till stor glädje för de människor som bor i husen i fråga.

Britta Sundin började tala om en avgrund mellan socialdemokrater och moderater. Ja, det må vara hänt att man kan utskilja en och annan avgrund. Men det jag frågade om gällde avgrunden mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och SBC å andra sidan. Då började Britta Sundin att föra ett resonemang om att HSB bygger på föreningar. Jag förstår inte hennes resonemang.

Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation organiserar bostadsrättsföreningar, som i sin tur styrs av människor av kött och blod – utan några representanter på högre nivå, utan några ombudsmän. Vad är det som är mer bostadssocialt i ombudsmannastyret, i överhetens inblandning i stadge- och förvaltningsfrågor? Vad är det som är så förtvivlat bostadssocialt? Det är självklart att det finns en gemensam grundsyn inom HSB, eftersom föreningarna inte tillåts ha någon egen grundsyn. Men vad är det som är bostadssocialt?

Anf. 54 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Det finns fastighetsskötare som bor i direkt anslutning till de fastigheter de har att sköta och det finns sådana som inte gör det. Jag har haft tillfälle att se resultatet av båda delarna – dels av egen erfarenhet, dels genom studier. Det råder inget tvivel om att det finns ett värde i att fastighetsskötaren finns i närheten även under de timmar av dygnet då han inte tjänstgör. Det finns ändå ett intresse av en viss ögonkontakt och övervakning över området.

Britta Sundin säger att vi tar ställning för de besuttna med detta resonemang. Det är inte fråga om det. Vi tar ställning för hyresgästerna. Jag kan dock erkänna att det finns ett dilemma. Men i valet mellan att värna om hyresgästernas trivsel och trygghet och att försöka ordna med bostad till fastighetsskötaren – en bostad som han eventuellt måste lämna när han lämnar anställningen – väljer jag hyresgästernas trivsel och trygghet. Jag tror att det är de som kommer att vinna på detta arrangemang som vi vill slå vakt om.

Anf. 55 BRITTA SUNDIN (s) replik:

Fru talman! I förslaget om fastighetsskötare finns en skrivning som säger att fastighetsägaren får ta lägenheten i anspråk om han kan anföra synnerliga skäl, dvs. om han kan styrka att det annars kommer att medföra men för fastighetens skötsel. Om det verkligen visar sig vara problem, t. ex. för ägare till mindre fastigheter, finns det således en sådan möjlighet.

Mikael Odenberg nämner SBC. Det är bara att konstatera att vi har olika åsikter när det gäller HSB, Riksbyggen och SBC. Jag anser att SBC är en intresseorganisation. Den gör naturligtvis ett mycket bra arbete, och jag har ingenting emot den. Men när vi tittar på de folkrörelsekooperativa företagen, tycker jag att det finns en mycket grundläggande skillnad.

Anf. 56 NILS NORDH (s):

Fru talman! I BoU:s betänkande 1986/87:13 finns, utöver de reservationer Britta Sundin har kommenterat, ytterligare åtta som jag skall beröra.

I reservation 13 föreslår moderaterna att förbudet mot dubbel upplåtelse upphävs då det gäller de kommunalägda bostadsföretagen. Redan i bostadsrättslagen 2 § anges att en lägenhet inte får upplåtas med bostadsrätt så länge ett hyresförhållande består. Från utskottsmajoritetens sida anser vi att dessa regler är till gagn för de hyresgäster som inte är beredda och inte vill delta i en utbildning till bostadsrätter. Jag yrkar avslag på reservation 13.

I reservation 14 föreslår en samlad borgerlighet att åtgärder skall vidtas för att underlätta långivning, vid köp av bostadsrätt. De borgerliga vill att regeringen skall förelägga riksdagen ett förslag härom.

Inteckning som säkerhet i bostadsrätt behandlade vi här i kammaren så sent som i mars i år med anledning av lagutskottets betänkande 17. Lagutskottet anförde då att utvecklingen under senare år visar att bostadsrätten nu anses som en tämlig god säkerhet för lån. Till denna uppfattning ansluter sig bostadsutskottets majoritet. Jag yrkar avslag på reservation 14.

1982 tillkom, som Mikael Odenberg sade, lag om rätt till fastighetsförvärf för utbildning till bostadsrätt, den s. k. utbildningslagen. Lagens andra paragraf ändrades 1983. Då undantogs fastigheter som ägs av staten, kommunerna och allmännyttan. Detta gjordes naturligtvis med hänsyn till det ägarförhållande som det då var fråga om. Lagens andra paragraf ändrades också i fråga om fastigheter som har färre lägenheter än fem.

I det betänkande som vi nu debatterar behandlas tre motioner från moderaterna, centern och folkpartiet med yrkanden om en förändring av lagens andra paragraf, så att förvärvsrätten skall omfatta alla fastigheter oavsett ägare samt att antalet lägenheter för undantag skall minska från fem till tre.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att huvudprincipen bör vara att boinflytandet inom de allmännyttiga bostadsföretagen skall utvecklas utan anknytning till ett direkt eller indirekt ägande. Undantagen i lagens andra paragraf bör inte som motionärerna vill avskaffas vad det gäller de allmännyttiga bostadsföretagen, och inte heller bör undantaget i utbildningslagen förändras då det gäller antalet lägenheter. Jag yrkar avslag på reservationerna 15 och 18.

Ombildning från hyresrätt till bostadsrätt skall inte ske med lägenheter som tillhör de allmännyttiga bostadsföretagen. Detta krav finns i tre socialdemokratiska motioner och i en vpk-motion. Motionärerna vill att utskottet skall ge regeringen detta till känna. Utskottsmajoriteten anser att det inte finns tillräckliga skäl för ett tillkännagivande på den här punkten utan anser att även dessa företag bör medverka till att andelen bostadsrätter ökar. Utskottets socialdemokratiska ledamöter kan inte biträda majoritetens motivering för att inte ge regeringen till känna de ställda kraven.

Vi har ju tidigare i dag behandlat det återförvisade ärendet, bostadsutskottets betänkande 10, som i dag kallades 20. I detta betänkande har utskottet uttalat att det bör föras en bostadspolitik som syftar till att ge de allmännyttiga företagen möjligheter att utvecklas inom ramen för de bostadspolitiska beslut som statsmakterna fattat. Riksdagen har ju tidigare

uttalat sig för en bostadspolitik vars förverkligande bäst gagnas inom ramen för kommunernas verksamhet. Jag yrkar bifall till reservation 16 och avslag på reservation 17.

Fru talman! Utskottet behandlar till sist frågan om prisutvecklingen när det gäller småhus och bostadsrätter. Denna fråga tas också upp i två s-motioner och en vpk-motion, där förslag framförs om att priskontroll och hembud skall prövas resp. att regeringen ges till känna att priskontroll bör återinföras. Utskottsmajoriteten delar motionärernas uppfattning om att överlåtelsepriserna på dessa objekt speciellt i storstadsområdena nu är sådana att betydande svårigheter har uppstått att förverkliga målsättningen om en social bostadspolitik i dessa områden.

På längre sikt skulle ett ökat utbud av sådana bostäder kanske kunna innebära en prispress. Men i ett kortare perspektiv – och det är de akuta problemen, fru talman, som vi nu måste behandla – torde andra lösningar vara aktuella. Utskottet uttalar uppfattningen att en översyn av frågan bör göras och att åtgärder bör övervägas samt föreslår riksdagen att som sin mening ge regeringen detta till känna.

I reservation 20 motsätter sig utskottets borgerliga ledamöter en sådan översyn och ett tillkännagivande. Enligt deras mening skulle problemen lösas om utbudet ökade och bostadssektorn avreglerades. Vi tror inte på så enkla lösningar, och därför yrkar jag avslag på reservation 20.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag än en gång bifall till reservationen 16 och till utskottets hemställan i betänkandet i övrigt samt avslag på reservationerna 13, 14, 15, 17, 18, 19 och 20.

Anf. 57 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara fästa uppmärksamheten på det förhållandet att de höga överlåtelsepriserna på bostadsrätter och det alltför dåliga utbudet delvis är en följd av det motstånd mot en utveckling av bostadsrätter som både Britta Sundin och Nils Nordh har dokumenterat här i kammaren. Just att blockera den utveckling mot ökade möjligheter till ombildningar som de borgerliga partierna i bostadsutskottet har föreslagit är ett sätt att hålla tillbaka utbudet på bostadsrätter och därigenom underblåsa en fortsatt snabb prisutveckling. Det är ytterligt beklagligt att det förhåller sig så. Ett första steg mot den långsiktiga lösning som Nils Nordh själv efterlyste är att bifalla reservation 5. Därmed skulle man måhända få till stånd en ökad ombildningsverksamhet också inom det allmännyttiga fastighetsbeståndet.

Anf. 58 NILS NORDH (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det är så enkelt, Mikael Odenberg, att det är vårt s. k. motstånd mot bostadsrätter som gör att priserna har rusat i höjden. Det är ett kapitalinfluerande instrument som har åstadkommit detta. Vi kunde ju höra Tore Claeson berätta om hur svarta pengar florerade här i Stockholm – Tore Claeson känner till den här staden mycket bättre än jag.

Det är klart att om vi på längre sikt kan få ett ökat utbud, då finns det kanske en möjlighet att dämpa prisökningarna något. Men rent allmänt vill jag nog ändå påstå att det skall till någonting annat, speciellt i storstadsområdena, för att man skall kunna komma till rätta med det här problemet.

Anf. 59 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Nils Nordh säger att det inte är så enkelt som att öka utbudet av bostadsrätter och att möta människors efterfrågan. Jag vill vända på steken och säga att det inte är så enkelt som att införa priskontroll. Det är just genom instrument av typen priskontroll och regleringar som de svarta marknaderna skapas, som alla kammarens ledamöter är oroliga för. Det finns inga genvägar. Om genvägarna fanns skulle inte Kjell-Olof Feldt ha så stora problem som han nu har med rikets finanser, och då skulle den beramade inflationsbekämpningen snabbt kunna klaras med priskontroll. Det går som bekant inte – inte heller i detta fall.

Det är nödvändigt att också riksdagens socialistiska hälft är beredd att visa ett ökat gehör för de krav på fler bostadsrätter som ställs av människorna i detta samhälle. Det är bara den lyhördsen som behövs. En bostadspolitik utformad med ett partiprogram under ena armen och ett huvud under den andra blir nämligen aldrig bra.

Anf. 60 NILS NORDH (s) replik:

Fru talman! Utan priskontroll. Mikael Odenberg, förekommer det ändå mycket svarta pengar på fastighetsmarknaden i Stockholm, i Göteborg och praktiskt taget överallt i detta land. Det har t. o. m. spridit sig ner till Jönköping, varifrån jag kommer. Det är en olycklig utveckling. Det sker emellertid ingen priskontroll eller prisprövning på detta område, som Mikael Odenberg talar om, och därför kanske vi måste ta till sådana åtgärder i ett kortare perspektiv för att dämpa prisökningarna på bostadsrätterna.

Förste vice talmannen anmälde att Mikael Odenberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 61 BARBRO EVERMO (s):

Fru talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i detta ärende, även om jag haft skäl till det tidigare. De borgerliga partierna har emellertid lyckats göra mig något upprörd, och jag måste därför gå upp i talarstolen.

Om man läser reservation 1 och lyssnar till de borgerliga partiernas försvar för ett bibehållande av tjänstebostadsförhållandena blir man litet mörkrädd. Det är nämligen flera tital år sedan det gamla portvaktssystemet avskaffades, och det verkar som om tiden har gått de tre borgerliga talarna förbi.

I dag finns det en modern, flexibel fastighetsförvaltning, med en väl utbildad yrkeskår. Det är 20 000 människor i landet som sysslar med detta i bostadsområdena. Det har inte ställts några krav på att fastighetsskötaren måste bo i huset för att boendeservicen skall fungera bra.

De borgerliga säger i reservationen att det finns stora fördelar med att fastighetsskötaren bor i huset. Det väsentliga är alltså att han bor i huset. Vad innebar det på den gamla portvaktstiden? Jo, det innebar att han var i tjänst dygnet om. I dag finns det fastighetsskötare som bor i tjänstebostad och som tvingas fly från området när de har gjort sitt arbete för att få vara i fred.

Om man läser mellan raderna i reservationen kan man utläsa att fastighetsskötaren ges en lön för själva arbetsuppgifterna – jag vet hur den beräknas, eftersom jag kommer från Fastighetsanställdas förbund – medan

tillsyn och den ständiga beredskapen att ta emot hyresgäster räknas som obetald arbetstid. De borgerliga är alltså ute efter att fastighetsskötaren skall vara tillgänglig dygnet runt – det finns nämligen inget annat värde i att han bör i huset. Jag tycker att det är ytterligt skrämmande.

Denna debatt är ett mycket bra dokument för de 20 000 människor som arbetar ute i bostadsområdena, därför att både Odenberg och Biörsmark har sagt att de värnar om hyresgästen. Vi socialdemokrater värnar både om hyresgästen och om den anställda.

Anf. 62 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Om jag uppfattade Barbro Evermo rätt sade hon sig här närmast företräda fackliga intressen, och jag kan förstå att de utfaller på det sätt som hon angav. Men jag tycker ändå att man måste acceptera att andra från andra utgångspunkter kan komma fram till en annan slutsats. Ingen av oss eftersträvar en återgång till ett allomfattande portvaktssystem i det svenska samhället. Vad det handlar om är att trots allt ge hyresgäster och bostadsrättshavare i mindre fastighetsbestånd möjlighet att även framgent behålla en fastighetsskötare bosatt i fastigheten.

Jag tycker att det är fel att riksdagen med lagstiftning skall lägga hinder i vägen för en sådan lösning, som faktiskt betyder oerhört mycket för närservice och kontakter. Därvidlag måste jag säga att den omfattande entreprenadfastighetsskötseln lämnat en del mindre lyckade spår efter sig i många svenska bostadsområden.

Anf. 63 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Tiden har gått förbi oss, säger Barbro Evermo, och menar att vi har suttit och sovit och inte sett vad som är på gång. Men jag skulle vilja påstå att det är Barbro Evermo som inte är riktigt i pakt med tiden. Som jag sade när jag tidigare berörde den här punkten i mitt inledningsanförande är det ett faktum att det förekommer en omfattande sabotageverksamhet och en stor förstörelse ute i våra bostadsområden. Ett av skälen härtill tror jag är att den sociala kontrollen inte alls fungerar på samma sätt i dag som tidigare. Den lagregel som nu föreslås på detta område försvårar upprätthållandet av denna.

Men skall då fastighetsskötare arbeta på obetald arbetstid? Nej, naturligtvis inte, men den arbetstid som det här gäller behöver inte kopplas ihop med användningen av fastigheten.

Vi värnar både om hyresgästen och om fastighetsskötaren, säger Barbro Evermo: Ja, det låter riktigt, men vi står här i en konfliktsituation. Vad är det då som skall få väga över? Enligt mitt sätt att se är det hyresgästernas trygghet och behov av service som skall vara bestämmande.

Anf. 64 BARBRO EVERMO (s) replik:

Fru talman! Jo, det är riktigt att det skall vara servicen till de boende som skall bestämma, men hur man organiserar den skall också de anställda få påverka. På de flesta håll har man i dag lyckats ordna förvaltningen med en inriktning på att lösa de problem som Biörsmark här har pekat på. Man har också lyckats mycket väl med detta. Låt mig peka på de allmännyttiga

bostadsföretagen, HSB, Riksbyggen och de större privata bostadsfastighetsförvaltningarna, som har klarat denna uppgift mycket bra.

Jag känner mycket väl till detta område. Jag kan inte när jag sitter här som ledamot av Sveriges riksdag på något sätt sudda ut min fackliga bakgrund. Det är bara återigen att konstatera att verkligheten inte har nått fram till vare sig Biörsmark eller Odenberg.

Anf. 65 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Barbro Evermo säger att hon kan detta område mycket väl, och det betvivlar jag inte alls. Jag skulle kunna tänka mig att Barbro Evermo är expert på området. Det låter åtminstone så. Men det kommer fram signaler också till oss som inte direkt är experter. Jag tänker på människor som hör av sig och som har synpunkter på det här utan att för den skull kalla sig för experter på området. Sådana signaler har jag fått i olika sammanhang. Människor uppskattar möjligheten att ha en fastighetsskötare i närheten.

Som jag tidigare berörde tangerar detta vaktmästeriverksamheten på skolans område. Där förekommer i dag en enorm förstörelse. Det gemensamma för dessa båda områden är den övervakande verksamheten, närkontakten, den sociala kontakten, den vuxnes närvaro. Det är av den anledningen som jag anser att den lösning vi nu går in för är sämre än att behålla möjligheten att ha kvar fastighetsskötarbostäderna.

Anf. 66 BARBRO EVERMO (s) replik:

Fru talman! Men visst är väl detta litet underligt, Biörsmark, när andra fastighetsförvaltningar har kunnat klara det med en yrkesutbildad, heltidsanställd yrkeskår. Det här är inte ett alternativ. Vi är överens om att vi måste göra någonting åt boendeservicen, tryggheten, men låt oss återkomma och resonera om den saken i ett annat sammanhang – på den punkten är vi kanske mer överens om vilket problem det är vi bör komma åt. Men det här är inget medel. Det här är en täckmantel för att få en service utan att betala för den – det är ett medel att se till att människor som är anställda som fastighetsskötare blir mer eller mindre livegna; det är vad det handlar om. Låt oss diskutera boendeservicen i ett annat sammanhang.

Förste vice talmannen anmälde att Karl-Göran Biörsmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 67 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Enligt Mikael Odenbergs synsätt borde jag naturligtvis inte yttra mig om folkrörelsekooperativa organisationer – jag har i dagarna varit anställd i HSB i 30 år och jag inbillar mig att jag under den tiden lärt mig något litet om folkrörelsekooperativa organisationer. Med den bakgrunden kan jag säga att den beskrivning som bostadsministern gör i propositionen, där han gör vissa jämförelser mellan HSB, Riksbyggen och SBC, har kommit att framhålla det intressebetonade hos dessa tre organisationer. Jag håller med honom om att man kan beteckna dessa tre riksorganisationer för bostadsrättsföreningar som intresseorganisationer – så långt finns det mycket klara likheter men knappast längre.

SBC är i allt väsentligt en intresseorganisation, medan HSB och Riksbyggen utöver detta är folkrörelsekooperativa organisationer, ett begrepp som infördes i lagstiftningen 1983 och som bostadsministern nu vill peta ur lagstiftningen. Majoriteten i bostadsutskottet och förhoppningsvis också i kammaren menar att det uttrycket skall stå i lagstiftningen.

Både HSB och Riksbyggen bygger i klar motsats till SBC verksamheten på Kooperationens alla kända egenskaper:

- medlemskapet: en medlem - en röst
- sparande till bostad
- bostadsrätt - en av demokratins allra högsta valörer: En medlem i bostadsrättsföreningen har en röst när det gäller bostadsrättsföreningens verksamhet.

Detta inflytande vilar inte på något slags äganderätt, som jag har förstått att någon har sagt i debatten, utan det vilar på nyttjanderätten till bostadsrättslägenheten. Ingenting av denna kooperativa utbyggnad finns hos SBC.

Jag vill gärna säga - eftersom Mikael Odenberg är ny besökare i riksdagen - att under gångna tider har först civilutskottet och sedan bostadsutskottet tagit en rad initiativ för att främja verksamheten inom dåvarande Stockholms bostadsrättsföreningars centralförening, som då hade fördel av att få sin del i lagstiftningen som vi hade ansvaret för att diskutera i civilutskottet resp. bostadsutskottet. Under den tiden - och jag hoppas att det alltjämt är så - har vi haft anledning att säga att SBC är en bra organisation som gör ett fint jobb och som mycket väl hanterar de bostadsrättsföreningar i bl. a. Stockholm som har behov av en centralorganisation. Vi vänder oss inte till någon del mot organisationen, men vi anser att det är felaktigt att den skall jämföras med folkrörelsekooperativa organisationer.

Odenberg har sedan, i sitt nit att argumentera, kommit fram till att priskontroll och hembud är de största hoten mot bostadsrätten. Enligt min uppfattning är spekulativen det största hotet mot bostadsrätten. Spekulationen i bostadsrätter i Stockholm är det största hotet mot en fördelning bland hushållen där både hyresrätt, bostadsrätt och andra boendeformer kommer till sin rätt. Vi har inte bara en svart hyresmarknad. Vi har också våldsamma överpriser på bostadsrätterna.

Det gavs i Odenbergs inlägg intryck av att priskontroll och hembud skulle vara något som riksdagen har rekommenderat. Han kunde dessutom berätta vilka beslut som skulle fattas på den socialdemokratiska partikongressen. Jag tror att vi är många socialdemokrater som är intresserade, om Odenberg skulle kunna ge oss andra uppgifter om vad som skall ske på den socialdemokratiska partikongressen. Jag tror inte att vi har den information som Odenberg har.

Det intressanta är emellertid att det beslut som riksdagen har fattat om hembud tidigare gäller möjligheterna för HSB och Riksbyggen att i sina stadgar ta in en bestämmelse om hembud under en treårsperiod, för att hindra att man under tiden efter inflyttningen använder lägenheten som spekulationsobjekt på en marknad där det finns ett alldeles för litet antal bostadsrätter.

Anf. 68 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Jag skall inte avslöja något ytterligare om höstens socialdemokratiska partikongress. Det måste ju finnas några överraskningar kvar.

Jag vill understryka att jag naturligtvis har den största respekt för de kunskaper och erfarenheter som Oskar Lindkvist representerar efter att – om jag har uppfattat det rätt – ha fungerat som ombudsman under 30 år i HSB. Det vill jag ärligt säga. Å andra sidan imponerar inte just detta förhållande på mig i en argumentation som handlar om varför man skall särskilja HSB från SBC. Då hade Oskar Lindkvist haft större tyngd i sin argumentation om han arbetat 15 år som ombudsman i HSB och 15 år på SBC:s kansli.

Problemet som har kommit till uttryck i denna debatt är att ingen socialdemokratisk företrädare egentligen kan tala om vad man menar med begreppet folkrörelsekooperativ. Bostadsministern har försökt ända sedan 1983 att tala om vad detta innebär. Han har inte heller lyckats. Det är vad man utanför detta hus brukar kalla för ett flumbegrepp. Nu har Oskar Lindkvist här försökt att fylla det begreppet med innehåll.

Om jag förstod det rätt, var det avgörande att i HSB – tydligen till skillnad från SBC – betyder en medlem en röst. Det är nog så även i SBC. Syftet med en bostadsrättsförenings verksamhet är ytterst reglerat i lagen om ekonomiska föreningar och bostadsrättslagen och därför detsamma för SBC och HSB.

Jag skulle faktiskt vilja ge en litet utförligare förklaring än Oskar Lindkvist och lägga till: I HSB är det en medlem en röst, utom i vissa viktiga frågor såsom stadgar, fastighetsförvaltning och annat, därför att där är det Oskar Lindkvist som har inflytandet. Där är det de centrala organen inom HSB och ombudsmannakåren som har ett inflytande.

ISBC är det medlemmarna av kött och blod som har det inflytandet. Det är en betydande skillnad – och dess värre inte till HSB:s och Riksbyggens fördel. Framför allt är den inget argument för att i lagstiftningen särbehandla de två mer toppstyrda organisationerna och förfördela den organisation som har ett mer genuint gräsrotsinflytande.

Låt mig också säga att ingen kan, i vart fall inte efter den här debatten, ta ifrån mig intrycket att särbehandlingen av HSB och Riksbyggen sammanhänger med att HSB och Riksbyggen i förhållande till regeringen och socialdemokratiska bostadspolitiker intar en något mer hovsam inställning än vad Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation gör. Det går inte att bortse ifrån denna koppling, som Oskar Lindkvist ju faktiskt själv är ett levande exempel på såsom socialdemokratisk riksdagsman och HSB-ombudsman.

Ingen förvägrar HSB rätten och möjligheten att utforma sin inriktning så som HSB självt önskar, men det ser inte särskilt bra ut om man utifrån den grundvalen skall ge denna organisation särskilda fördelar i lagstiftningen.

Sedan vidhåller jag att hembud och priskontroll är den helt avgörande, centrala frågan. När jag spekulerar om den socialdemokratiska partikongressen i höst, gör jag det därför att jag i likhet med många andra icke-socialistiska politiker och i likhet med väldigt många bostadsrättshavare i det här landet är allvarligt oroad över vad vi upplever vara anslag mot bostadsrätten som upplåtelseform.

Om man inskränker den fria överlåtelseätten, hindrar en bostadsrättsha-

vare från att överlåta sin bostadsrätt till vem han vill och till det pris som man kan komma överens om, genom att uppifrån lägga på en priskontroll och införa hembud, då har vi inte kvar bostadsrätt, utan då har vi fått en sorts devalverad bostadsrätt, som i väldigt hög grad påminner om den kooperativa hyresrätt vi skall diskutera i nästa ärende och som jag noterar att Vår bostad i sin ledare i aprilnumret dömer ut som en ren dimridå.

Det är alltså av omsorg om bostadskooperationen, även den litet mer toppstyrda bostadskooperationen i form av HSB och Riksbyggen, som vi envetet kommer att föra kampen mot varje försök att inskränka den fria överlåtelsen genom regler om hembud och priskontroll.

Därför vill vi redan på det här stadiet klart säga ifrån: Vi vill inte ha några utredningar om det här. Vi vill bara en sak, nämligen slå vakt om bostadsrätten som upplåtelseform. Låt den leva vidare, och försök inte att tafsa på den fria överlåtelseätten!

Anf. 69 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag har inte begärt ordet i den här frågan för att imponera på Mikael Odenberg. Jag har inte ens gjort mig föreställningen att jag kan påverka honom, för han tillhör de borgerliga politiker som är programmerade för att ha en uppfattning om folkrörelserna som någon sorts andra klassens inslag i det svenska samhället.

Det kommer till uttryck när han pratar om toppstyrning, och när han talar om ombudsmännen använder han ett särskilt tonfall för att markera att det är de som styr och ställer över huvudet på medlemmarna, osv. osv. Allt detta har jag blivit så otroligt van vid under årens lopp, och jag gör mig inte någon föreställning om att kunna rubba Mikael Odenberg. Jag vill ändock i sakfrågan göra några tillägg.

Den lagstiftning som riksdagen nu skall ta ställning till särbehandlar inte SBC och inte heller HSB och Riksbyggen, för dessa har redan på folkkooperativ grund del i svensk lagstiftning.

Bostadsministern var ute efter att öppna en möjlighet för SBC att komma in, om organisationen fyllde vissa fordringar, men inte heller bostadsministern, som i nuläget uppenbarligen är accepterad, har utan vidare öppnat en dörr på vid gavel för SBC att vara med i lagstiftningen.

Folkrörelsekooperativ innebär, sett ur en socialdemokratisk riksdagsmans synvinkel, att vi har ett inslag på bostadsmarknaden som inte drivs av enskilda vinstintressen, som inte är spekulativ, som är bärare av självkostnadsidéen. Allt detta är inslag som inte till någon del kännetecknar SBC:s verksamhet. Men jag tror inte att Mikael Odenberg har intresse av att bli mera kunnig om de rörelser som har den uppbyggnad som jag berättat om.

Han sade vidare att han fann det märkligt att det fanns ett sådant starkt motstånd mot en utbyggnad av bostadsrätten. Då gör jag samma reflexion som jag har gjort många gånger, vid alla de tillfällen jag har åkt runt i Sverige och arbetat för bostadskooperationen. Jag kan inte påminna mig något enda tillfälle då jag inom arbetarrörelsen har hört någon säga att vi skall motarbeta bostadsrätten. Icke vid något enda tillfälle har jag upplevat att någon enda enskild medlem eller organisation inom arbetarrörelsen har varit motståndare till eller motarbetat bostadsrätten, framför allt då inte bostadsrätten i folkrörelsekooperativ regi.

Men i bostadsutskottet får jag höra några av de djärvaste från de borgerliga partierna säga, att socialdemokraterna är motståndare till bostadsrätten. Så sägs även pliktskyldigast i ett och annat inlägg i kammaren.

Detta är alltså inte sant. För Kooperationen är ju framväxt i det svenska samhället samtidigt med arbetarrörelsen. Det är alldeles självklart att det finns nära samband mellan denna arbetarrörelse och den bostadskooperation på folkrorelsenivå som jag och många andra ledamöter av denna kammare företräder.

Jag har förstätt att Mikael Odenberg i sak är intresserad av två saker.

Han tycker att det är fel att man har stadgar i HSB och Riksbyggen. Det skall man inte ha. Var och en skall göra som han vill. Det är toppstyrning att man har stadgar i en rörelse.

Jag frågar: Vilket riksförbund i detta land har inte stadgar som är gemensamma för alla de anslutna organisationerna? Det kanske Mikael Odenberg kan svara på, även om det är någon liten utvidgning av debatten.

Om vi skulle följa moderaternas bostadspolitik skulle det inte heller finnas några bostadsrätter, för ni vill inte medverka till en subventionerad bostadspolitik. Då skulle Stockholms innerstad, allt i enlighet med Mikael Odens önskan och starka politiska begär, bli ett tillhåll enbart för dem som har det gott ställt och kan bjuda över varandra när det gäller att komma åt de åtråvärda lägenheterna. Redan i dag är det näst intill omöjligt att hitta något större antal vanliga löntagare som har råd att i andra eller tredje hand köpa en bostadsrätt i Stockholms innerstad.

Anf. 70 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet ytterligare, men jag känner mig tvungen att göra några små tillrättlägganden. Jag är nämligen inte programmerad till att tala nedlåtande om HSB eller ombudsmännen. När jag talar om toppstyrning beror det inte på någon programmering från moderat sida utan på att jag har läst propositionen. Där utvecklar ju bostadsministern över en halv sida på ett vältaligt sätt hur toppstyrningen fungerar – medlemmarna tas in först när stadgarna är antagna och inte längre är möjliga att påverka. Detta försökte jag återge, möjligen med ett annat ordval än bostadsministrarnas.

Jag vill också understryka att det inte finns någon anledning att försöka skapa några andra skillnader mellan HSB och Riksbyggen å ena sidan och Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation å den andra än den skillnad som just ligger i kopplingen mellan HSB och Riksbyggen och det socialdemokratiska partiet. I övrigt är inte Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation spekulationsinriktad. Föreningarna bedriver inte sin verksamhet med något profitintresse som skulle saknas hos HSB. Det ligger i hela den bostadskooperativa tanken att man bedriver sin fastighetsförvaltning efter självkostnadsprincipen. Det är idén med bostadsrätter. Oskar Lindkvist kan väl inte leva i tron att detta skulle vara begränsat till HSB. Hela den lagstiftning vi diskuterar här i kväll går ju ut på det.

Jag bryr mig naturligtvis inte om hur HSB utformar sina stadgar. Det är mig fullständigt egalt. Eftersom jag själv inte är medlem i HSB, skall jag inte kunna påverka det. Men jag vänder mig mot att man från en politisk

majoritets sida har mage att på ett så ohämmat sätt faktiskt särbehandla närstående organisationer utan att det finns någon som helst objektiv grund för denna särbehandling. Det finner jag anmärkningsvärt. Jag förstår då att bostadsministern i propositionen ville göra denna verbala reträtt, som Oskar Lindkvist och de övriga socialisterna i bostadsutskottet förmenar bostadsministern. Det är kanske bara rätt åt honom.

Stockholms innerstad riskerar att bli ett reservat för höginkomsttagare, säger Oskar Lindkvist. Ja, det finns naturligtvis en sådan risk i en situation när man under en följd av år hållit tillbaka utbudet på bostadsrätter och fått ett väldigt tryck i priserna. Här spelar naturligtvis den allmänna bostadsbristen i Stockholms innerstad också in. Men till detta medverkar också det förhållandet att socialdemokraterna och kommunisterna här i Stockholms kommun aktivt försöker motverka ombildningarna utanför innerstaden. I innerstaden har vi få allmännyttiga fastigheter. Där är det mest privata hyresfastigheter, och där sker ombildningarna. Det vill inte socialdemokraterna här i riksdagen hindra. Däremot vill de hindra den stora andelen allmännyttiga fastigheter i ytterstaden från ombildning. Detta har kommit till klart uttryck. Socialdemokraternas politik medverkar alltså i hög grad till den snabba prisutvecklingen.

Det vore tacknämligt om socialdemokraterna i riksdagen insåg det samband som i varje fall ledarskribenten i aprilnumret av Vår Bostad insåg, nämligen det starka sambandet mellan prisutveckling och balans mellan tillgång och efterfrågan. Jag kan inte se svarthandeln med hyresrätter och de stigande priserna på bostadsrätter i Stockholms innerstad, som är ytterligt beklagligt, som annat än ett totalhaveri för 50 år av socialdemokratiskt regleringstänkande på bostadsmarknaden. Prisutvecklingen ger mer skäl för Oskar Lindkvist än för mig att besinna hur bostadsmarknaden i dag ser ut och fungerar.

Anf. 71 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag tycker det är intressant ur en och annan synvinkel att riksdagens ledamöter får reda på ungefär hur den politiska tonen uppenbarligen är i Stockholms kommunfullmäktige. Ungefär som Mikael Odenberg talar går debatten fram och tillbaka som ett slags pingpong-spel från borgerligheten riktat mot socialdemokraterna.

Odenberg säger i början av sitt inlägg att självaste bostadsministern har skrivit i propositionen att medlemmarna tas in när stadgarna är klara och de inte har möjlighet att påverka dessa. Men det står inte i propositionen att de inte har möjligheter att påverka. Kooperation betyder samverkan, kooperation är demokrati, och demokrati betyder inflytande på medlemsnivå. Den som vill ändra stadgarna i HSB eller Riksbbyggen t. ex. har möjlighet att göra det – inte genom att stå och prata illa i riksdagen, Stockholms kommunfullmäktige eller någon annanstans om rörelsen, utan genom att arbeta aktivt i organisationen, delta i arbetet, engagera sig och försöka ändra det som man inte tycker är helt acceptabelt. Därför skall inte Mikael Odenberg inbilla riksdagen att bostadsministern har gett utrymme för att det inte finns möjlighet att påverka stadgarna. Det är ju skillnaden – i en folkrörelsekooperativ organisation kan man påverka inte bara verksamheten.

Sedan vill jag säga att man inte för ett ögonblick skall glömma bort sambandet. SBC är en organisation som organiserar bostadsrätter och bostadsföreningar i Stockholm och på några platser till. Där har man ingen kontinuerlig verksamhet, och man fyller inte på med någon Kooperation. Man har över huvud taget ingen elasticitet i verksamheten, något som en folkrörelsekooperativ organisation på medlemsbasis har. Man har ingen målsättning om en bostadssocial verksamhet, som Kooperationen. Man har ett utpräglat vinstintresse – ett rent företagsintresse – i verksamheten. Man har ingen självkostnadsprincip i företaget.

Jag kan för den som är intresserad på punkt efter punkt räkna upp de väldiga skilljaktigheter som finns mellan SBC å ena sidan och HSB och Riksbyggen å andra sidan. Samtidigt har jag redan sagt att jag har den största respekt för SBC, därför att man framför allt i Stockholm har en mycket framgångsrik verksamhet. Men det har inte med den aktuella frågan att göra, för här handlar det om att skapa litet mer klarhet i vad det är som skiljer folkrörelsekooperationen och SBC.

Mikael Odenberg säger att vi inte skall skapa skillnader mellan dessa organisationer. Men det behöver vi inte göra, för skillnaden finns redan. Då kommer jag bara till slutresultatet att Mikael Odenberg för tredje gången i den här debatten lyckades få in något om sambandet mellan folkrörelsekooperationen och socialdemokraterna och att det skulle vara utgångspunkten för att vi skapade en särskild lagstiftning som gav en förmån, som han tidigare uttryckte det, till HSB och Riksbyggen. Jag tror att många i HSB och Riksbyggen känner mycket stor samhörighet med arbetarrörelsen, men jag är inte säker på om man tycker det är särskilt lyckat att en borgerlig politiker, känd för sin negativa inställning till folkrörelser, i Sveriges riksdag tar detta som utgångspunkt för att pådyvla dem en uppfattning som de ändå kanske inte har i det långa loppet. Jag tycker att även de medlemmarna skall ha sin fulla rätt att själva bestämma var de vill stå någonstans när det gäller det politiska intresset.

Anf. 72 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Låt mig som en avslutande kommentar säga att jag verkligen inte förmenar medlemmarna i HSB rätten att tycka vad de vill och att ha samröre med vilket parti de vill.

Jag tycker inte ätt det är konstigt om Oskar Lindkvist uppträder som en HSB-ombudsman i Sveriges riksdag, han är ju en HSB-ombudsman. Jag tycker mig ha anledning, som tillfällig riksdagsman, att reagera när regeringen och den lagstiftande församlingen i sin helhet vid utövandet av lagstiftningsmakten agerar som en HSB-ombudsman.

Anf. 73 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag vet inte i vilken egenskap Mikael Odenberg framträder i Sveriges riksdag. Att han är – med sitt eget verbala uttryck – ”ombudsman” för något är lätt att räkna ut. Om vi skulle göra en handuppräkning tror jag resultatet skulle bli ganska entydigt. Mikael Odenberg företräder alla de intressen som i detta fall står emot folkrörelsekooperationen och även mot socialdemokraterna.

Jag företräder de erfarenheter jag har från min verksamhet i arbetarrörelsen, inkl. HSB. Jag är mycket stolt över mitt ursprung, mitt arbete, min erfarenhet och kanske också mitt lilla kunnande när det gäller bostadskooperationen. Dessa saker har jag haft mycket nytta av när jag ibland har försökt delta i debatten om bostadspolitik i kammaren. Jag tar inte illa upp när Mikael Odenberg, i en helt annan avsikt, tillvitar mig att vara HSB-ombudsman. Jag känner mig otroligt stolt över att ha arbetat i en sådan rörelse som ändå vilar – i motsats till SBC – på rent folkrörelsekooperativ grund.

Anf. 74 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Jag konstaterar att det inte var någon kritik, det var just ett konstaterande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

9 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1986/87:14 om vissa fastighetsrättsliga frågor.

Vissa fastighetsrättsliga frågor

Anf. 75 KNUT BILLING (m):

Fru talman! I bostadsutskottets betänkande nr 14 återfinns 19 moderata reservationer, och jag vill yrka bifall till samtliga dessa.

I betänkandet behandlas inledningsvis expropriation och ersättningsfrågor m. m. Vi har under flera år kritiserat gällande lagstiftning. För att få utnyttja expropriation måste det enligt vår uppfattning finnas ett klart och påvisbart behov av marken. Dessutom skall i dessa fall ersättning till den skadelidande betalas med fulla marknadsvärdet.

Den kommunala förköpsrätten har vidgats undan för undan. Vi moderater har motsatt oss alla dessa utökningar. I reservation nr 3 framhåller vi att förköpslagen bör avskaffas i sin helhet. Expropriationslagen räcker fuller väl för att en kommun skall kunna komma i besittning av mark som bevisligen behövs för allmänna ändamål.

Folkpartiet anser att förköpslagen behöver ses över. Vi delar inte den uppfattningen. Förköpslagen är en socialiseringslagstiftning. Sådan lagstiftning skall inte ses över – den skall avskaffas.

Tillsammans med centern och folkpartiet föreslår vi att bostadssaneringslagen och hyresförhandlingslagen ändras så att de enskilda hyresgästerna eller en majoritet av dem får det inflytandet över det egna boendet som lagarna i dag i praktiken tilldelar hyresgästorganisation ansluten till Hyresgästernas riksförbund.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att civilutskottet och bostadsutskottet tidigare framhållit att gällande ordning är *avsedd* att vara neutral till hyresgästernas val av intresseorganisation. Man säger således inte, vilket jag

har all förståelse för, att den *är* neutral. Eftersom ingen av bostadsutskottets ledamöter således är okunnig om hur verkligheten ser ut på detta område är det förvånande att utskottsmajoriteten inte har accepterat våra yrkanden.

Förklaringen återfinner man dock när man studerar majoritetens skrivning angående hyresbetalning av förhandlingsersättning och ersättning för boinflytande och fritidsverksamhet. Här framgår nämligen mycket klart att de socialistiska partierna är mer intresserade av Hyresgästernas riksförbunds kassakista än av de enskilda hyresgästernas önskemål och ekonomi. För oss moderater är det en självklarhet att hyresgäst som väljer att inte vara medlem i hyresgästorganisation inte heller skall tvingas betala för en verksamhet som han eller hon inte är intresserad av. Principen om uttaxering via hyresavin är dessutom i sig helt förkastlig. Eventuell verksamhet skall naturligtvis finansieras med medlemsavgifter av dem som valt att ingå i en förening.

Fru talman! I reservation 18 upprepar vi tillsammans med centern och folkpartiet att bostadsanvisningslagen bör avskaffas. Detta avvisas av utskottsmajoriteten med motivering att ett förslag som är mer långtgående än gällande lag är under remissbehandling.

Åter illustreras en klar ideologisk skiljelinje mellan den socialistiska utskottsmajoriteten och de borgerliga partierna. Medan vi anser att frivilliga avtal mellan fastighetsägare och kommuner i kombination med konsumenternas fria val skall gälla, förordar de socialistiska partierna att medborgarna anvisas bostäder via politisk styrning.

Vi moderater framför åter kravet att medborgarna skall kunna äga den lägenhet de bor i på samma sätt som småhusägare kan. Den möjligheten är självklar i större delen av världen, t. o. m. i flera östeuropeiska länder. Vi har svårt att förstå att de hundratusentals hushåll som vill bo i flerfamiljshus inte skall kunna ha samma valfrihet som de som föredrar småhus har. De socialistiska partiernas motstånd mot ägarlägenheter beror naturligtvis på att systemet innebär ökad valfrihet och bestämmanderätt för de enskilda människorna. Centern och folkpartiet brukar ofta tala om bostadskonsumenternas valfrihet. Jag beklagar att man i detta fall inte vill ställa upp på ett förverkligande av den politiken.

Fru talman! I detta betänkande behandlas också bruksvärdesprincipen. Jag hälsar med stor tillfredsställelse att de borgerliga partierna här enats om ett tillkännagivande. Allt fler, nu senast Hyresgästernas riksförbunds ordförande Lars Anderstig, inser att bruksvärdesystemet inte fungerar bra. Konsumenternas värderingar har alltför liten påverkan på hyresnivån. Detta gäller i synnerhet den s. k. lägesfaktorn. En nyare men perifert belägen lägenhet har ofta högre hyra än en äldre, centralt belägen. Vi anser att det nu är dags att pröva ett friare hyressättningssystem i orter med balans på bostadsmarknaden. Vi är medvetna om att detta skulle leda till att vissa lägenheter skulle få en något högre hyra än i dag, medan andra skulle få lägre hyra. Det vore en sund utveckling och betydligt bättre än dagens system med orättvisor, mygel och svarta pengar.

Anf. 76 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Kommunerna har rätt till förköp enligt förköpslagen. Denna lag infördes när bostadsbyggandet var väsentligt högre än i dag. Genom

förslag i proposition 1983/84:141 har lagen även utvidgats. Folkpartiet motsätter sig denna utvidgning.

Bakgrunden till införandet av kommunernas möjlighet till förköp var bl. a. en önskan att dämpa markprisstegringen och att dra in oförtjänt värdestegring till det allmänna. Kommunernas behov av markförvärv torde nu vara markant mindre. Det finns dessutom möjlighet att tillgripa expropriation för att tillgodose behovet av mark.

Jag tycker den förändrade situationen på byggmarknaden motiverar en översyn av förköpslagstiftningen i dess helhet. Kommunernas behov av mark är inte längre så stort som tidigare. Samtidigt har deras möjligheter att förköpa mark utvidgats. En samlad översyn bör nu göras för att ge underlag för ställningstaganden om i vilken utsträckning förköpslagen verkligen behövs i nuvarande utformning och i vilken grad den bör förändras. Detta bör enligt min mening göras som ett tillkännagivande från riksdagen. Det innebär ett instämmande i folkpartimotionerna 1985/86:Bo227 och 1986/87:Bo258.

Fru talman! Den nuvarande tillämpningen av bostadssaneringslagen har visat att det är så gott som omöjligt för enskilda hyresgäster eller hyresgästorganisationer som valt att stå utanför Hyresgästernas riksförbund att göra sig gällande. Hyresgästernas riksförbund har i praktiken fått en monopolställning även i fastigheter där förbundet har få eller inga medlemmar. Lagens regler bör därför ändras så att de enskilda hyresgästerna eller en majoritet av dem i varje fastighet kan göra sitt inflytande gällande enligt lagen.

Jag vill nu helt kort kommentera bostadsanvisningslagen. Det bör vara möjligt att påverka fördelningen av hyreslägenheter genom avtal med fastighetsägarna. Vi anser därför att bostadsanvisningslagen bör avskaffas.

Fru talman! Bostadsförmedlingarna borde kunna spela en aktiv roll för att öka rörligheten på bostadsmarknaden och göra den effektivare. För att få resurser för att t. ex. jobba aktivt med byten bör bostadsförmedlingarna ha möjlighet att ta ut avgifter för sin verksamhet. Tillsammans med moderaterna har folkpartiet avgivit en gemensam reservation som kräver detta.

Folkpartiet ser det inte som något olämpligt att bostadsförmedlingarna delvis skall kunna finansiera sin verksamhet med avgifter från de bostadssökande – på en skälig nivå. En sådan ordning är tvärtom naturlig. Riksdagen bör därför, med bifall till motionen Bo258, uttala att bostadsförsörjningslagen bör omarbetas på denna punkt.

Fru talman! Jag kommer nu in på hyresbetalning för förhandlingsersättning och ersättning för boinflytande och fritidsverksamhet.

Folkpartiet kan inte finna det rimligt att även de hyresgäster som inte är medlemmar i en förhandlande hyresgästorganisation alltid skall vara tvungna att över hyran betala inte bara förhandlingsersättning utan även helt andra ersättningar till den organisation som de ändå valt att stå utanför. Det nuvarande regelsystemet bör ses över, så att en mer rimlig ordning kan åstadkommas. Här vill jag instämma i folkpartimotionerna i den delen, vilket innebär att en sådan översyn kommer till stånd, och yrka bifall till reservation 24.

Fru talman! Härfter vill jag kommentera bruksvärdessystemet. Bristerna i bruksvärdessystemet har blivit alltmer uppenbara. Utvecklingen har gått i

hyresreglerande riktning, trots att avsikten är att nå en friare hyresmarknad. Det har t. ex. träffats flera centrala överenskommelser mellan SABO och Hyresgästernas riksförbund om storleken på hyreshöjningarna.

De allmännyttiga bostadsföretagen har inte heller lyckats hålla full kostnadstäckning. Bristen på självkostnadstäckning har medfört att fastighetsunderhållet ofta eftersatts, vilket – som vi tidigare i dag har diskuterat – har lett till ytterligare subventioner.

Det är också uppenbart att hyressättningen i många fall inte motsvarar hyresgästernas värderingar. Sådana faktorer som bostadens läge påverkar hyresnivån endast marginellt. Detta har lett till en omfattande svart marknad för bl. a. attraktiva hyreslägenheter.

Det är önskvärt att de boendes önskemål bättre tillgodoses. Det är viktigt att påpeka att det nuvarande bruksvärdessystemet medger att den s. k. lägesfaktorn ges ökad vikt. Denna möjlighet bör utnyttjas i en helt annan utsträckning än som i dag är fallet. För att ytterligare understryka detta bör hyreslagen ses över, så att detta framgår tydligt.

Fru talman! Så några ord om kabel-TV. Det avgörande är enligt folkpartiets uppfattning att förhandlingssystemet bör kunna omfatta även kabel-TV-frågor och att parterna bör ges möjlighet att vidare utveckla gemensamma ståndpunkter. Folkpartiet ser följdriktigt att förhandlingarna skall kunna gälla även en för fritiden så viktig fråga som frågan om installation och drift av kabel-TV. De mellan SABO och Hyresgästernas riksförbund gällande riktlinjerna på området anser vi i folkpartiet innefatta en rimlig avvägning mellan kollektivt och individuellt ansvar för betalning av kostnaderna. Men vi i folkpartiet anser också att andra lösningar bör kunna prövas av förhandlingsparterna. Sedan kan enskilda hyresgäster ha en rimlig möjlighet att få sina intressen tillgodosedda genom prövning i hyresnämnd och bostadsdomstol när det gäller frågor om hyrans storlek och övriga hyresvillkor. Något ingripande med en ny lagstiftning på området anser vi således inte vara påkallat.

Sedan något om förhandlingsrätten enligt hyresförhandlingslagen. Enskilda hyresgäster eller hyresgästorganisationer som valt att stå utanför Hyresgästernas riksförbund har inte tillräckliga möjligheter att göra sig gällande enligt hyresförhandlingslagen. Lagens regler bör därför ändras, så att de enskilda hyresgästerna eller en majoritet av dem i varje fastighet får möjlighet till inflytande.

Fru talman! Med de här angivna motiveringarna yrkar jag bifall till samtliga reservationer i bostadsutskottets betänkande 14 som folkpartiet står bakom.

Anf. 77 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! I början när fastighetsregistret lades om till data var det svårt att få med långa ortsnamn. Nu har datatekniken kommit längre och dessa problem finns inte numera. Men fortfarande utarmas våra register genom att man utesluter ortsnamn. Vi i centern anser att en kampanj bör genomföras för att ortsnamn skall införas i samtliga offentliga register – t. ex. folkbokföringsregistren och telefonkatalogen – i enlighet med motion Bo424 av Bengt Kindbom m. fl.

I olika sammanhang tar utskottet upp frågan om de enskilda hyresgästernas förhållande till Hyresgästföreningens riksorganisation. Vi i centern anser att det är väsentligt att hyresgästerna själva får bestämma om de önskar riksorganisationens tjänster eller ej.

När en fastighet skall repareras eller byggas om, är det enligt vår mening de hyresgäster som bor i fastigheten som skall ha hyresgästinflytande. Det är ju de som direkt berörs av ombyggnaden. Bostadssaneringslagen bör ändras därefter. Detsamma gäller rätten att förhandla enligt hyresförhandlingslagen.

Kabel-TV är något som televerket och andra intressenter har beslutat skall vara vår framtid. Vi i centern anser att det är väsentligt att man har rätt att avstå från denna nya fritidsbelastning, om man så önskar. Vi vänder oss mot utskottets defaitistiska inställning, vilken framgår av utskottets skrivning på s. 25: "Kabel-TV är en nyhet och har därför ännu inte vunnit allmän anslutning, men i takt med att kabel-TV blir vanligare kommer säkert också en växande förståelse att spridas för att kostnaderna bör räknas som en kostnad för boendet på samma sätt som t. ex. kostnaden för en centralantenn."

Det finns i stället en växande opinion *mot* kabel-TV. Många anser inte att det är lämpligt att våra barn dygnet runt matas med TV-program, som oftast är dåliga. Det är närmast i uppgivenhetens tecken man så småningom anpassar sig till vad som helst som blir tillräckligt vanligt – även om det är onödigt och skadligt. Via kabel-TV får vi in TV-reklam. De stora företagens chans att ytterligare slå ut de små ökar genom reklam-TV. För mycket TV-tittande är skadligt för barns utveckling och försvårar direkta kontakter mellan människor. Dygnet timmar är ju faktiskt begränsade. Rätten att avstå från kabel-TV borde vara självklar.

Till sist, herr talman, anser centern att lagen om kooperativ hyresrätt bör permanentas. Denna form ger de boende totalt inflytande över sitt hem, utan att ge dem rätten att tjäna pengar genom att sälja våningen. En sådan form bör verkligen uppmuntras när människor vill ansluta sig till den.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer som centern står bakom.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 78 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall kommentera några av de motioner och reservationer som vpk har i anslutning till detta betänkande. Jag skall börja med att ta upp ett par saker av speciell storstadskaraktär, som är av ganska stor betydelse för de människor som berörs av dem.

Det gäller t. ex. frågan om de s. k. övernattningsbostäderna. Framför allt i storstadsområdenas centrala delar finns ett stort antal övernattningsbostäder, som inte permanent används som bostad. Detta är ett problem. Det uppfattas naturligtvis också som ett stort problem av alla de människor – framför allt ungdomar – som står utan bostad, men samtidigt kan jag konstatera att det finns en mängd sådana bostäder som i regel hyrs av företag

eller enskilda personer och används i mycket liten utsträckning. Det uppfattas naturligtvis som orättvist och oriktigt att man i ett läge när hundratusentals människor i Storstockholmsområdet står utan egen bostad, skall kunna blockera bostäder på detta sätt – trots att man vet att ingen regelmässigt bor där och att ingen är mantalsskriven på den adressen.

Vi har tagit upp denna fråga och velat aktualisera den i detta sammanhang. Vi föreslår att man skall skärpa hyreslagstiftningen för att komma åt det orättvisa resursslöseri som det stigande antalet övernattningsbostäder i storstäderna representerar, med tanke på den bostadsbrist som råder.

En annan fråga som indirekt har anknytning till detta gäller andrahandshyresgästernas ställning och deras möjlighet att överta ett hyreskontrakt. Vi har redan tidigare haft denna fråga uppe från vpk:s sida. Vi hänvisade då till vad hyresrättsutredningen på sin tid sade i sitt betänkande. Utredningen föreslog att andrahandshyresgäster skall ha rätt att överta hyresavtalet under vissa givna förutsättningar, dvs. de skall ha bott där mer än tre år och de skall ha uppträtt och skött sig på ett sätt som man kan kräva av en hyresgäst. Jag vill bara understryka att det också i detta sammanhang handlar om väldigt många människor som tvingas hyra lägenheter i andra hand. Förstahandshyresgästen har då ofta en annan bostad som han bor i. Förstahandshyresgästen utnyttjar emellertid inte sällan detta förhållande till att tjäna ganska mycket pengar på att hyra ut sin lägenhet i andra hand. Vpk vill alltså att det skall ske en ändring av de nuvarande bestämmelserna. Vi har konkret föreslagit att riksdagen skall anta det lagförslag som vi har fogat till reservation 28 på s. 46 i betänkandet. På detta sätt skulle man lösa denna fråga.

Jag vill därefter kommentera den reservation som tar upp en mer effektiv bostadsförmedling. Det har diskuterats mycket hur ineffektiv den nuvarande bostadsanvisningslagen är. De allra flesta är överens om att den inte är bra och att den inte fungerar tillfredsställande.

Vpk har – jag vet inte för vilken gång i ordningen – upprepat sina krav när det gäller bostadsanvisningslagen. Redan då lagen infördes hade vi andra förslag till lagtext på en rad punkter som skulle ha inneburit en effektivare bostadsanvisningslag. Vi har utvecklat detta i motioner och i någon mån även i reservation 19. Denna fråga är oerhört viktig, eftersom den inte enbart handlar om att man skall se till att det finns bostäder och att det byggs tillräckligt många bostäder. Hur viktigt det än är så handlar denna fråga inte heller bara om att dessa bostäder kan upplåtas till ett pris som gör det möjligt för vanliga löntagare att efterfråga och betala vad det kostar att bo, utan det handlar väldigt mycket om de villkor som gäller för att förmedla dessa lägenheter. Som bekant har vpk sedan gammalt hävdad, och hävdar fortfarande, uppfattningen att i princip alla nyproducerade och lediga lägenheter skall anmälas till bostadsförmedlingen och anvisas till de bostadsbehövande via bostadsförmedling. Man skulle komma ett steg på vägen om de andra partierna anslöt sig till vad vi föreslår i reservation 19.

Jag vill även kommentera reservation 24 som behandlar hyresgästers rätt att slippa anslutning till kabel-TV-nät. Centern och vpk står bakom denna reservation som anknyter till väckta motioner. Vpk:s motion och centerns motion väcktes redan under 1985/86. Dessa motioner har således legat ganska länge.

Vi tycker att kabel-TV-utbyggnaden skall behandlas inom ramen för förhandlingssystemet som en väsentlig boinflytande fråga. En rimlig ordning är då att alla hyresgäster som får tillgång till kabel-TV skall svara för kostnaderna för installation och drift endast i fråga om ett visst basutbud, som omfattar Sveriges Radios och TV:s ordinarie sändningar samt lokala sändningar. Så är ju ordningen i dag när motsvarande utbud distribueras genom centralantennnäten.

När det gäller kostnader för distribution av radio- och TV-sändningar utöver ett sådant basutbud bör inga förhandlingsöverenskommelser träffas som binder de hyresgäster som inte vill utnyttja dessa extra tjänster. Enbart de som väljer att abonnera på det extra utbudet bör alltså betala för detta. Den som inte vill abonnera bör både slippa kostnaderna och ha möjlighet att få signaler bortfiltrerade.

Vi har utvecklat detta resonemang ytterligare både i motioner och i reservation nr 24, som finns bifogad till betänkandet.

Jag yrkar bifall till samtliga reservationer där vpk finns med som undertecknare.

Låt mig till sist kommentera ett par frågor som tagits upp tidigare i debatten. Jag vill då börja med det som Knut Billing sade när han tog upp det gamla temat om valfrihet. Enligt hans mening är valfrihet liktydigt med ägande – det är alltså fråga om två synonyma ting.

Som jag kanske har sagt flera gånger förut ger ägandet i sig inte något större inflytande. Man garanterar inte något större inflytande genom att gå över till olika slag av ägandeformer. Däremot skapar ägandet en större åtskillnad och en ökad segregation i boendet.

Jag och den övriga utskottsmajoriteten är säkerligen inte emot ett ökat inflytande. Vi är inte emot ett ökat inflytande på något område då det gäller boendet – det tror jag att alla är medvetna om. Men ägandet som villkor begränsar inflytandet till en viss kategori människor, nämligen till dem som har råd att skaffa sig detta ägande genom köp av andelslägenheter, bostadsrätter o. d.

I diskussionen om valfrihet och ägande har man i flera omgångar tagit upp frågan om att en lägenhetsinnehavare skall kunna in-teckna sin lägenhet och på det sättet ha denna som en kapitalplacering, dvs. någonting som man kan belåna och som man kan göra pengar på. Det här resonemanget finns hela tiden med, om inte klart utsagt så åtminstone underförstått – i varje fall från moderat håll – när de här frågorna har aktualiserats.

Så till de frågor som rör lägesfaktorn och bruksvärdesbestämmelserna, som både Knut Billing och Erling Bager har varit inne på. Knut Billing åberopar på nytt – jag tror jag har hört honom göra det även tidigare – Lars Anderstig i Hyresgästernas riksförbund som en garant för att det skulle vara bra att ta större hänsyn till lägesfaktorn.

Jag vill erinra om vad jag har sagt tidigare i någon debatt och vad jag sade för åratå sedan här i kammaren, nämligen att jag för min del – och säkert också Hyresgästernas riksförbund – är öppen för att diskutera frågan om lägesfaktorn skall kunna ges större betydelse, under förutsättning att de pengar som på det sättet kommer in till fastighetsägaren får slussas över och användas till förbättringar och för att sänka kostnaderna i ytterområdena.

Det vill man från borgerligt håll inte vara med om, utan man vill i praktiken se till att fastighetsägarna kan öka sina vinster på grund av att lägenheterna är centralt belägna.

Jag måste då ställa frågan: Vad eller vem har åstadkommit de värden som ligger i den s. k. lägesfaktorn? Ja, inte är det de privata fastighetsägarna, utan det är skattebetalarna i resp. kommun, och det är samhällsinsatser som har gjort att de har fått detta mera attraktiva läge, närheten till kommunikationer, teater, affärsservice, social service och annat. De borgerliga anser alltså att fastighetsägarna skulle få tillgodogöra sig detta.

Jag upprepar: Om lägesfaktorn skall tillmätas större betydelse, ställer ni då upp för att pengarna får slussas över och användas till att förbättra förhållandena och hålla nere boendekostnaderna i ytterområdena? I så fall är ni välkomna tillbaka, och då tror jag att ni kommer att få förståelse för en sådan diskussion och kanske når vissa resultat.

Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 79 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Tore Claeson har haft en hård dag med många inlägg, och det är kanske därför förståeligt att han inte lyssnade på vad jag sade – det kan han inte ha gjort, mot bakgrund av vad han yttrade.

Valfrihet för Billing är ägande, säger Tore Claeson. Det har jag inte alls sagt. Jag sade att jag ville öppna bostadsmarknaden så att de som bor i flerfamiljshus skall kunna bo med äganderätt, med bostadsrätt eller med hyresrätt, precis som de kan som vill bo i småhus. Därmed öppnas alla möjligheter, och konsumenternas värderingar får slå igenom, Tore Claeson. Vad Tore Claeson säger är att ägande och denna valfrihet inte får förekomma.

Han sade också att mer ägande leder till mer segregation. Det skulle vara mycket intressant om Tore Claeson kunde närmare utveckla den tesen.

Tore Claeson kommenterade att jag tog Anderstig som exempel på det faktum att fler och fler inser att lägesfaktorn måste få ökad tyngd. Ja, det är ganska intressant att kunna konstatera att Hyresgästernas riksförbunds ordförande har ändrat inställning och nu inser att man inte kommer ifrån problemen, utan att de problem som finns i dag leder till svarta priser och – naturligtvis – en mycket stark önskan om övergång till bostadsrätter. Jag förstår honom.

Jag sade också, Tore Claeson, att ett sådant system, med en lägesfaktor som får en annan tyngd, leder både till hyreshöjningar i viss utsträckning och till hyressänkningar. Med ett sådant system kommer det inte att vara möjligt att ta väsentligt mycket mer betalt för en nyare, centralt belägen lägenhet än för en litet äldre, centralt belägen. Ett sådant system kommer alltså att kunna vara till nytta för många hyresgäster.

Jag vill dessutom slutligen säga till Tore Claeson att fastighetsägarna faktiskt får vara med om att betala för de ökning av fastighetsvärdena som uppstår på grund av stark efterfrågan, nämligen i form av fastighetsskatter på taxeringsvärdena, starkt har pläderat för ökade pålagor på just de privata fastighetsägarna, vara medveten om.

Anf. 80 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att ta upp det sist anförda. Tore Claeson har inte alls mycket starkt pläderat för ökade pålagor på de privata fastighetsägarna i form av fastighetsskatt. Vad Tore Claeson har sagt är att vi kan diskutera frågan om en viss ökning av fastighetsskatten under förutsättning att de pengarna används för att hjälpa dem som bäst behöver det och för att bromsa hyrorna och boendekostnaderna i nyproduktionen. Det är en viss skillnad. Det är detta som vi är villiga att diskutera och som jag pläderat och pläderar för.

Det hjälper vidare inte, Knut Billing, att tala sig varm för konsumenternas önskemål när en majoritet av konsumenterna inte har möjligheten att köpa den äganderätt, den bostadsrätt osv. som det handlar om. Detta tal bidrar därför till att öka segregationen. Också att låta lägesfaktorn slå igenom för centralt belägna hyreslägenheter och fördyra dessa bidrar till att de mindre bemedlade knuffas ut. De som har låga inkomster får då flytta någon annanstans. Den utveckling som pågår och har pågått i många är exempelvis i Stockholms innerstad, där det snart bara bor s. k. bättre bemedlade, medan allt färre vanliga inkomstagare och hyresgäster har råd att bo där, kommer då att fortsätta. Denna utveckling har ju, vilket Billing torde vara medveten om, gått allt snabbare, och problemen tilltar med oroväckande fart. Det har också den debatt som vi har fört tidigare i kväll visat.

Anf. 81 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att den debatt som har förts tidigare i kväll har visat på effekterna av den politik som Tore Claeson nu har beskrivit. Just genom att vi har haft ett så lågt utbud och genom att man inför begränsningar i olika avseenden påverkas prisbildningen. Om man fortsätter på den vägen, Tore Claeson, och ständigt inför begränsningar genom att inte öppna möjligheterna för konsumenternas preferenser att slå igenom och genom att inte tillgodose efterfrågan, får man ständigt ökade priser och ständigt fler svarta affärer.

Anf. 82 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar tas vissa fastighetsrättsliga frågor upp. Som kammarens ledamöter säkerligen har märkt har flertalet av motionskraven varit föremål för kammarens behandling vid tidigare tillfällen.

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen beträffande förköpsrätten för permanentboende. På många håll och framför allt i våra kustsamhällen har utvecklingen lett till att samhällskärnorna till stora delar närmast ligger öde under en stor del av året, eftersom fastigheterna i dessa har köpts upp av penningstarka sommargäster. De som önskar bo permanent har tvingats till nybyggnad i samhällenas utkanter.

För att söka komma till rätta med dessa problem och bidra till att permanentboende i större utsträckning skulle kunna förvärva äldre hus gjorde riksdagen ändringar i berörd lagstiftning 1984. Enligt många uppfattning har dessa ändringar inte erhållit önskad effekt utan behöver ses över.

Utskottet gör nu bedömningen att förköpsreglerna och de därtill knutna lånemöjligheterna kan behöva utvärderas av regeringen. Om utvärderingen ger vid handen att åtgärder behövs förutsätter utskottet att regeringen återkommer i ärendet.

Utskottet föreslår också en översyn av fastighetsbildningslagen för att ge möjlighet till en fastighetsbildning som tillgodoser ökade önskemål om djurhållning på bostadsfastigheter på landsbygden samt klarlägger gränsdragningen mellan deltids- och fritidsjordbruk och fastighet för bostadsändamål med önskemål om enklare djurhållning.

Ett antal reservationer har avgivits till betänkandet. Jag skall här kommentera några.

Moderaterna vill att mark tvångsmässigt får tas i bruk enligt expropriationslagen bara när det finns ett klart påvisbart behov. Såvitt jag förstår är det i stort sett den ordning som råder i dag, varför reservationen bör avslås.

Moderaterna vill också upphäva förköpslagen. Folkpartiet vill ha en översyn av den.

Jag förstår att moderaterna vill ta bort kommunernas rätt till förköp. Den är ett hot mot de fria krafterna. Får man bort kommunerna från förköpsnivån träder andra krafter in som har resurser, och då får man utrymme för den friare bostadsmarknad som moderaterna vill ha. Vi säger nej till detta. Vi vill ha kvar den kommunala förköpsrätten. Kommunernas intressen måste få försteg framför de privata krafterna på området.

Bruksvärdesprincipen vill de tre borgerliga partierna förändra. Man vill att bostadens läge i större omfattning skall få slå igenom i hyressättningen. Detta skulle i första hand gynna privata fastighetsägare som har fastigheter i centrala lägen.

Detta förslag har moderater och folkpartister tidigare framfört. Centerpartiet har nu tydligen anslutit sig, i enighetens tecken. Det skulle innebära att de som har pengar får råd att bo centralt, medan andra får bo så långt från centrum som deras ekonomi tillåter. Vi får en påtaglig segregation. Utskottet har tidigare avstyrkt liknande förslag och gör det även nu.

De borgerliga partierna vill genom olika förslag försämra hyresgästorganisationernas ställning på bostadsmarknaden. Jag tycker att ni skall sluta med ert förringande av hyresgäströrelsen. Den är värd beundran i stället för förtal. Den gör ett bra jobb på den svenska hyresmarknaden och är en utmärkt motpol till de mäktiga ekonomiska intressen som i dag härjar på fastighetsmarknaden.

Vpk tar i en reservation upp problemet med övernattningsbostäder. Problemet gäller främst Stockholm.

Som huvudstad får Stockholm räkna med denna typ av boende. Alternativet är att flytta ut verksamheter från huvudstaden. Då skulle behovet minska. År 1984 ägnades denna fråga stor uppmärksamhet i riksdagen. Frågan var ute på remiss. Remissvaren var inte positiva till att med lagstiftning lösa problemet. Innan ytterligare åtgärder vidtas bör resultatet av behandlingen av den departementspromemoria avvaktas som nu är ute på remiss.

Vpk vill också stärka andrahandshyresgästernas ställning genom att låta den som bott tre år i andra hand få rätt att överta hyreskontraktet.

Utskottet avslag 1984 ett liknande förslag med motiveringen att detta kan leda till bl. a. en olaglig handel med hyreskontrakt i andra hand och minskad benägenhet att ställa lägenheter till förfogande. Reservationen avstyrks alltså.

Slutligen vill jag ta upp en fråga som berörs i flera motioner, nämligen hyresgästers rätt att slippa anslutning till kabel-TV-nät. Detta är ett område som handlar om såväl programutbud och vådan av ungdomens flitiga tittande på skräpprogram som hyresgästens rätt att ej ansluta sig. Jag tänker bara kommentera det senare.

Utskottsmajoriteten anser att hyresgästorganisationen vid installation av kabel-TV har ett rimligt mått av inflytande. Hyrans storlek med hänsyn till kostnader för kabel-TV bestäms enligt bruksvärdesregeln och sätts till samma belopp för jämförbara lägenheter. Hyresgäster kan sedan inte få göra avdrag på hyran för de funktioner som de inte nyttjar. Det skulle bli oerhört krångligt.

Vi har ansett att de riktlinjer som SABO och Hyresgästernas riksförbund använder utgör en rimlig avvägning mellan kollektivt och individuellt ansvar. Emellertid sker utvecklingen på detta område snabbt, varför den nog bör följas. Nya överväganden kan behöva göras om utvecklingen inte blir tillfredsställande, sett från den enskilde hyresgästens synpunkt.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 83 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Rune Evensson säger att vi vill försäkra för Hyresgästernas riksförbund. Han säger att vi skall sluta med våra förslag. Men de är värda beundran i stället för förtal. Det var grova ord, Rune Evensson.

Vi har inte riktat ett ord av kritik mot Hyresgästernas riksförbund som organisation. Vi riktar kritik mot Rune Evensson och socialdemokraterna därför att de menar att lagstiftningen skall vara så utformad att Hyresgästernas riksförbund i praktiken genom sina hyresgästföreningar får monopol på att företräda de enskilda hyresgästerna. Ni erkänner ju i betänkandet – det framgår mycket klart – att lagstiftningen är *avsedd* att vara neutral. Ni erkänner alltså att den inte är neutral, men avsikten är att den skall vara neutral. Det är vad ni säger.

Hur ser då verkligheten ut? Det finns ett par föreningar i Sverige som lyckats få en egen förhandlingsordning och därmed få företräda sig själva. Lagstiftningen är systematiskt uppbyggd på att gynna en organisation. Det är inte förtal att påvisa detta faktum. Det handlar om att ge alla de hyresgäster som bor runt om i Sverige möjligheter att själva bestämma vem som skall företräda dem gentemot fastighetsägaren.

Slutligen några ord om detta med förköpsrätten. Ni säger att kommunerna måste ha detta företräde framför de privata intressena – framför många olika intressen: Framför den enskilde medborgare som vill köpa sig ett hus med en ovanligt stor tomt, framför den som vill köpa sig ett fritidshus, osv. Det finns en lång rad möjligheter att utnyttja den kommunala förköpsrätten. Ni får det alltid att framstå som om det skulle finnas någon diffus storfinans som ni vill mota från att utnyttja sin förköpsrätt.

Det handlar om att ni anser att politikerna vet bättre vem som skall äga marken än de många olika företagen och enskilda personerna i vårt land.

Anf. 84 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp två saker som kommentar till det som Rune Evensson sade.

För det första tycker jag att Rune Evensson tog litet lätt på detta med övernattningslägenheterna mot bakgrund av det faktiska förhållandet i Stockholm. I Stockholms innerstad ligger antalet övernattningslägenheter i storleksordningen mellan 10 000 och 20 000. Man kan inte avfärda detta så lättvindigt som jag tyckte att Rune Evensson gjorde. Av dessa 10 000–20 000 lägenheter utan mantalsskriven boende, s. k. umb-lägenheter, används ungefär hälften troligen inte mer än enstaka gånger per år. Undersökningar har också visat att en stor del av dessa umb-lägenheter hyrs av olika företag, aktiebolag, stiftelser, föreningar osv.

Jag tycker att det är något av en skandal att enskilda företag och personer kan disponera flera bostadslägenheter för egen räkning, lägenheter som inte används stadigvarande för bostadsändamål, samtidigt som tiotusentals ungdomar och andra bostadsökande saknar en egen bostad. Därför menar vi att det snarast måste genomföras förändringar av lagstiftningen som tillförsäkrar bostadsförmedlingarna tillgång till s. k. övernattningslägenheter.

Sedan till det här med kabel-TV. Rune Evensson tycker att de bestämmelser som redan finns räcker till. Vad det handlar om är sådana förhandlingsöverenskommelser som inte tillgodoser önskemål om individuell valfrihet beträffande extrautbudet, det som många absolut inte vill ha och som Birgitta Hambraeus så utmärkt beskrev.

Sådana överenskommelser kan, i den mån som kostnader läggs inom ramen för den fastställda hyran, leda till att hyresrätten förverkas för den som inte betalar vad som löper på extrautbetalningen. Här ligger problemet, och det är det man skall försöka att undanröja, tycker jag.

Anf. 85 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! De borgerliga partierna vill i princip att ersättning för boinflytande och fritidsverksamhet inte skall ingå i hyran och att den inte skall uttaxeras av dem som inte är medlemmar i hyresgästorganisationen. Att ta ut denna ersättning som en del av hyran överensstämmer med hyreslagen. SABO och Hyresgästernas riksförbund träffade 1979 en överenskommelse om detta, och den frågan har prövats av bostadsdomstolen. Därför bör förslagen i reservationen avvisas.

Sedan måste jag ställa frågan: Tror ni på fullt allvar att hyresgästkollektivet skulle tjäna på om fastighetsägarna fick möjlighet att förhandla direkt med den enskilde hyresgästen? Det framgår väldigt klart vems intressen som ni företräder i den här debatten.

När det gäller kabel-TV behandlar vi endast installation och drift. Kostnaden kan inte tas ut på samma sätt som man tar ut kostnader för t. ex. värme och el. 1986 träffade SABO och Hyresgästernas riksförbund en uppgörelse om att fastighetsägare inom hyresramen distribuerar ett basutbud

till alla lägenheter. Sedan skall det föras lokal förhandling om basutbud och tillval till detta. Den som vill ha tillval bör få möjlighet till det, och den som vill ha program bortfiltrerade skall också få det utan kostnad, men allt detta får alltså belasta hyreskostnaden för området.

Tore Claeson var inne på bostadsanvisningslagen, och han vet förmodligen om att en ny lag är på väg – förslaget är under remissbehandling för närvarande – som syftar till att ge kommunerna en mer effektiv bostadsanvisningsrätt.

Anf. 86 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om hyresbetalning för förhandlingsersättning och ersättning för boinflytande osv. säger Rune Evensson att reglerna överensstämmer med lagen och därför skall reservationen avslås. Men det är ju lagstiftningen vi vill ändra på, Rune Evensson. Om ni motiverar avslag på våra yrkanden med att de strider mot den lagstiftning som finns, kan man ju aldrig förändra några lagar över huvud taget, så det var en konstig motivering.

Sedan frågar Rune Evensson: Vem skulle tjäna på om hyresgästerna hade rätt att själva förhandla? Ja, det avgör ju de enskilda hyresgästerna. Man skulle kunna föra ett analogiskt resonemang till Rune Evenssons och fråga så här: Vem tjänar på kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet? Är det partiet eller de som kollektivansluts?

Anf. 87 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Först några ord till Rune Evensson om kabel-TV. Jag har försökt säga att problemet är att om det träffas förhandlingsöverenskommelser, kan den enskilde hyresgästen, som absolut inte har något intresse av all denna smörja som kommer utifrån rymden, ändå tvingas att betala för det eller riskera att få flytta.

Det är detta problem vi vill att man skall titta på. Det handlar alltså om en individuell valfrihet, att kunna välja bort skräpet utan att vara skyldig att betala för det.

Rune Evensson talade om att en ny anvisningslag är på remiss. Jag känner till den och har också läst förslaget som är ute på remiss. Det finns ingenting i det som ställer kravet att bostadsförmedlingarna skall få tillgång till övernattningslägenheter. Därför finns det anledning att aktualisera detta och försöka få en lösning.

Anf. 88 RUNE EVENSSON (s) replik:

Herr talman! Till Tore Claeson vill jag säga att när det gäller övernattningsbostäder i Stockholm är det som jag säger, att problemet är störst i Stockholm, och det bör alltså vara Stockholms kommun i första hand som försöker komma till rätta med detta problem.

Knut Billing tror inte att hyresgästerna skulle tjäna på den gemensamma förhandlingen. Han tror att de skulle tjäna mera på den enskilda förhandlingsrätten. Jag delar inte Knut Billings uppfattning på den punkten.

När det gäller kabel-TV, som Tore Claeson var inne på, är det alltså tekniskt möjligt att filtrera bort de kanaler man inte vill se på, men man måste

ändå betala verksamheten enligt bruksvärdesprincipen.

Till sist när det gäller bostadsanvisninglagen: Tore Claesson säger att han läst den. Jag tycker vi skall vänta tills vi allihop läst den och får den i utskottet för behandling.

Prot. 1986/87:123
14 maj 1987

*Vissa fastighetsrättsliga
frågor*

Anf. 89 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en motion från allmänna motionstiden i fjol, Bo303 av Ulla Pettersson och mig. Den har alltså legat en tid.

När riksdagen 1974 fattade beslut om fastighetsdatareformen var avsikten förmodligen att förenkla och rationalisera verksamheten med inskrivningsförfarande och registrering av alla fastigheter i riket.

Redan från början framfördes kritik bl. a. från dem som företräder kulturhistoriska synpunkter när det gäller att ortsnamn och socknar inte längre skulle vara registreringsområden. Om detta program fullföljs kommer det att innebära att endast en fastighet i ett område kan registreras med ett visst gårdsnamn.

För Gotlands del är reformen kanske mer orimlig än någon annanstans i Sverige. Det finns ett kompakt motstånd från hembygdsrörelsen, bildningsorganisationerna och kulturbärare i övrigt. Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun har tidigare hos regeringen agerat kraftigt och uttryckt stor oro för det resultat som blir följderna om reformen genomförs på Gotland utan hänsynstagande till de särskilda omständigheter som vi pekat på i motionen. Gotland är ett län och en kommun med 92 socknar och församlingar, där ca 50 % av gårdsnamnen förekommer i mer än en socken och där det alltså kommer att bli uppenbara svårigheter att lokalisera gården utan tillägg av sockennamnet.

Det tidigare framförda skälet, att datatekniken inte tillät både gårds- och sockennamnet, kan rimligen inte gälla i dag.

Vid tidigare behandling i riksdagen av motioner från oss gotländska riksdagsledamöter i denna fråga har utskottet gjort välvilliga uttalanden och förutsatt att lantmäteriverket kommer att överväga en annorlunda utformning av systemet för Gotlands del. Något sådant förslag har hittills inte redovisats. Därför kan vi inte vara nöjda med den skrivning som utskottet har gjort i betänkandet, nämligen att det ännu är god tid att överväga en särlösning av beteckningsreformen för Gotland. Vi har i motionen hemställt om en justering av riktlinjerna, och jag yrkar härmed bifall till motion 1985/86:Bo303.

Anf. 90 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Det ADB-förda fastighetsregistrets utbyggnad pågår. När Gotland skall behandlas är inte fastlagt. Gotland finns inte med i den planering som sträcker sig fram till år 1992. Det finns gott om tid, som Gunhild Bolander påpekade, att överväga den särlösning för Gotland som utskottet tidigare välvilligt uttalat sig för.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

Bostadslån till ombyggnad av ålderdomshem

Anf. 91 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag har i dag på riksdagsbiblioteket lånat en bok som jag tycker på ett väldigt fint sätt belyser litet av de problem som vi diskuterat under senare år då det gäller den fråga som vi behandlar i detta betänkande. Det är Ivar Lo-Johanssons bok *Ålderdoms-Sverige* från 1952. Ivar Lo-Johansson satte våren 1949 i gång en debatt som lät mycket tala om sig. Sällan har en social diskussion förts på en så bred bas. Det gällde *Ålderdomssverige*, ett stort nationellt problem som under de närmaste decennierna, med ett stort åldringsövertal, kom att leda till en för landet kritisk situation.

Ivar Lo-Johansson anlade dokumentariskt grundade men också personliga synpunkter på åldringsvården. Han väckte därmed nationens samvete. Det förhärskande anstaltstänkandet utdömdes, och särskilt angreps ålderdomshemssystemet. Ivar Lo-Johansson förordade i stället öppen åldringsvård, men framför allt en ny psykologisk grundinställning till de gamla och en revision av förhållandet mellan generationer.

Jag skall bara anföra något citat ur *Ålderdoms-Sverige* av Ivar Lo-Johansson från 1952. Han skriver så här:

”Det är en gåta att samma folk som ryser inför det kollektiva barnhemmet som för ett slags kommunism – inrättat för de unga individerna under deras utveckling – utan att blinka anammar ålderdomshemskollektivet för sina åldringar – för de individuellt redan helt utvecklade.”

Den debatt om ålderdomshemmen som Ivar Lo-Johansson satte i gång ledde bl. a. till att den samlade arbetarrörelsen bestämde sig för att reformera de gamlas och de handikappades boendemiljöer. Ålderdomshemmen skulle bort. De skulle ersättas av öppna vård- och omsorgsformer i de miljöer de gamla kom ifrån. Pensionärlägenheter med modern standard började byggas. Vi fick vad som i dag kallas hemtjänst. Dessutom fick hela den vanliga bostadssektorn ett rejält uppsving. I Sverige började det byggas moderna lägenheter och småhus, vilket medförde att fler kunde klara sig själva i sina lägenheter.

Detta är den tekniska delen av frågan. Beträffande den mänskliga sidan av frågan gick det sämre. Urbaniseringen medförde att familjer, släkter och grannar splittrades i skilda landsändar. Bygder och regioner utarmades, och de gamla och arbetslösa blev ofta ensamma kvar. Vad vi i dag kallar det sociala nätverket bröts, och det har haft förödande sociala konsekvenser inte bara för de gamla utan också för alla andra. Vi människor behöver mänskliga och sociala relationer och kontakter för att överleva, inte bara teknik.

Herr talman! Jag har velat ta fram detta som litet grand av en bakgrund, även om jag är väl medveten om och gärna vill medverka till att vi nu diskuterar vad vi egentligen har att diskutera, nämligen frågan om bostadslån för ombyggnad av ålderdomshem.

Jag har till det aktuella betänkandet skrivit en reservation som är mycket

omfattande. Jag tror t. o. m. att den är något längre än själva utskottstexten. Den har blivit det därför att jag i mångt och mycket delar utskottets uppfattningar, och de återfinns också i reservationen. Men jag har på några punkter velat göra en del markeringar som jag tyckte var viktiga att göra.

Vad som är bra med förslaget är att handikappanpassningen har lyfts fram, genom att man skrivit in att de lägenheter som tillkommer skall kunna användas av en rullstolsbunden. Bostadsutskottet vill att ombyggnaderna skall landa på rum, kokvrå, entré och dusch samt att allt skall vara handikappanpassat. Det tycker jag är bra. Men det innebär att dagens ålderdomshem i stor utsträckning måste byggas om, och en sådan ombyggnad klaras inte inom befintliga väggar. Två befintliga rumsenheter och ibland också tre måste slås ihop, för att man skall kunna uppnå den standard som bostadsutskottet har beskrivit. En sådan ombyggnad blir inte billigare än en mer genomgripande ombyggnad. Det kostar mer per kvadratmeter med en mindre ombyggnad än en större, och det är som bekant hygienutrymmena som verkligen kostar att bygga. Att lägga till några kvadratmeter extra på exempelvis ett kök innebär en obetydlig kostnad i det sammanhanget.

Bostadsutskottets förslag innebär att många platser försvinner på de nuvarande ålderdomshemmen genom dessa ombyggnader. Hur skall de ersättas? Bostadsutskottets förslag innebär en stor investering för en lösning som leder till en återgång till gamla sorters spisrum, om jag får använda det uttrycket. Då måste man fråga sig: Vilka skall bo i de spisrummen? Är det pensionerade riksdagsledamöter, unga handikappade eller de pensionärer som har slitit och släpat hela sitt liv men trots det har låg pension och ATP? Det blir ju så att de handikappade och gamla som vi har i samhället kan efterfråga bostad och service beroende på vilken privatekonomi som de har. Den ekonomiska politik som regeringen driver bäddar för privata lösningar inom hela den gemensamma sektorn men framför allt inom vård och omsorg.

Jag har velat ta fram de här frågorna och peka litet grand på dem. Jag känner i och för sig ett behov av att säga väldigt mycket kring detta, mot bakgrund av den oro som jag känner. Att man nu har minskat minimikraven för erhållande av bostadslån för ombyggnad av ålderdomshem kan öppna vägen för att man går vidare då det gäller handikappanpassning av lägenheter och över huvud taget vara en inkörsport till att vi slår in på en väg som leder till en sämre bostadsstandard. Det vore mycket olyckligt om så skulle vara fallet.

Vpk:s bestämda mening är att frågan om vård och omsorg om de gamla och handikappade människorna löses bäst genom integration i samhället. Integration kan ha olika utseende. För en del, t. ex. unga handikappade människor, är det tillräckligt med en rymlig och väl fungerande lägenhet. För andra är det bäst med någon form av gruppboende, t. ex. kollektivvillor eller några lägenheter runt gemensamma lokaler med personal m. m. Det finns oändliga möjligheter till utveckling om viljan finns.

Från vpk:s sida hävdar vi mycket bestämt, och kommer att fortsätta att hävda, att institutioner inte är den lämpliga lösningen när det gäller levnadsmiljö både för de gamla och för de handikappade. Mot denna bakgrund har jag sökt formulera i yttrandet vad jag tycker är viktigt att understryka utöver det som bostadsutskottet har fört fram.

Jag yrkar bifall till reservationen i betänkandet.

Anf. 92 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi skall nu diskutera statliga lån för ombyggnad av ålderdomshem. Debatten om ålderdomshem har varit intensiv vissa perioder, även i den allmänna diskussionen. Det har därvid inte saknats övertoner, och de tycks inte saknas i kväll heller. Mycket av det Tore Claeson sade tycker jag bar den prägeln.

För oss som slår vakt om ålderdomshemmen gäller det inte att föra tillbaka frågan om ålderdomshem till 40-talet, 50-talet, 1800-talet eller början av 1900-talet, som det fanns en antydning om i Tore Claesons anförande. Det gäller att slå vakt om en bra och ändamålsenlig vårdform och att vidareutveckla men inte avveckla den.

Tore Claeson antyder att många platser kommer att försvinna med den ordning som majoriteten i bostadsutskottet har tänkt sig. Det kommer säkert inte att bli så. Vi kommer säkert att ha kvar många ålderdomshem. Med Tore Claesons förslag är risken att alla ålderdomshem kommer att försvinna, och det är naturligtvis ännu allvarligare.

Centern har alltid sett ålderdomshem som en viktig boendeform för äldre, en boendeform som bör finnas kvar och som bör förbättras. Om riksdagen fattar beslut enligt bostadsutskottets betänkande nr 15 är ålderdomshemmen räddade. Det är glädjande. Betänkandet innebär att statliga lån skall utgå till kommunerna för ombyggnad av ålderdomshem. Det är också glädjande att förslaget samlat en så bred majoritet. Endast vpk tycks vända ålderdomshemmen ryggen.

När vi från centern i en kommittémotion som första och enda parti väckte frågan om att ålderdomshemmen skulle bevaras och att statliga lån borde utgå till ombyggnad av hemmen, hade vi ingen aning om att denna fråga skulle bli så kontroversiell. Vissa partier som då var tveksamma har senare angett detta att slå vakt om ålderdomshemmen som en hjärtefråga. Det är bra. Det stödet tackar vi från centern för.

När vi tog upp den här frågan fanns det tydligen inte bara ett politiskt motstånd. Även hos bostadsstyrelsen och andra myndigheter fanns det ett motstånd, och därför utfärdades tillämpningsföreskrifter som inte var ägnade att gagna ålderdomshemmen. Vad vi skall fatta beslut om nu är en förändring och en bättre anpassning till vad vi i centern redan 1985 menade borde gälla. Det här varit en lång och knagglig väg fram till målet, men nu är vi där. Det är bra.

Det förslag som vi nu skall fatta beslut om bygger i allt väsentligt på vad socialutskottet enligt har uttalat i sitt yttrande till bostadsutskottet. Det är därför förvånande att vpk nu har mälat ut sig.

Vad som har diskuterats under ärendets beredning är vilka standardkrav som skall gälla och graden av detaljerade regler. Vill man ålderdomshemmen illa skall man naturligtvis sätta upp höga krav med mycket detaljerade regler. Då försvarar man lätt en praktisk och väl avpassad utrustning. Vi i centern har fullt förtroende för kommunalpolitikerna i detta sammanhang. Vi tror inte att de lokala kommunala politikerna av ekonomiska skäl eller på grund av någon form av illvilja avstår från att bygga om och upprusta ålderdomshemmen, så att de blir trivsamma för våra äldre. Men vad vi är rädda för är risken för att dessa regler blir så pass detaljerade att praktiska och vettiga

lösningar förhindras när det gäller ombyggnader. Förslaget i bostadsutskottets betänkande rymmer möjligheter till stor flexibilitet och lokala variationer. Det är bra.

Det är därför viktigt att framhålla att riktlinjerna från bostadsstyrelsen också följer den anda som nu finns i riksdagens beslut enligt bostadsutskottets skrivning. För att vara på den säkra sidan har vi begärt att få ärendet tillbaka till riksdagen från regeringen före verkställigheten, när föreskrifterna är utformade. Därmed finns det tryck på myndigheterna att verkligen följa riksdagsbeslutets anda och mening härvidlag.

I förslaget anges vidare att en specialförfattning skall tas fram som är skild från bostadslånegivningen i övrigt. I och med det gör bostadsutskottet en viktig markering till älderdomshemmens fördel.

Därmed kunde Tore Claeson vara helt lugnad. Med en sådan gardering kommer ju inte synen på ombyggnaden av älderdomshemmen att på något sätt kunna leda till en försämring av bostadsstandarden, om någon möjligen befarar det. Jag har svårt att se att någon har den avsikten. Jag hoppas att vi med detta beslut skall ta ett klart steg framåt för att bevara och förbättra tryggheten för de äldre och deras boende.

Jag finner det inte meningsfullt att närmare gå in i en diskussion med Tore Claeson och vpk med anledning av den reservation som fogats till betänkandet och med anledning av vad Tore Claeson har sagt i sitt anförande här. Det speglar i själva verket den splittring och osäkerhet som finns inom vpk i denna fråga.

Enigheten i socialutskottet när det gäller vpk:s reservation i bostadsutskottet är bevis nog.

Texten i reservationen är ett annat exempel. Jag citerar ur början av reservationen:

”Det finns inga sociala, värdmässiga, klassmässiga eller andra acceptabla skäl för så långt gående förändringar av gällande låneregler som socialutskottets yttrande skulle innebära.”

I slutet av reservationen sägs:

”Vad bostadsutskottet nu anfört om utformningen av lånereglerna för finansiering vid ombyggnad av älderdomshem samt om gemensamma utrymmen och samlokalisering ligger i allt väsentligt i linje med vad i socialutskottets yttrande förordats.” Detta vill man ge regeringen till känna.

Tore Claeson, antingen ligger förändringarna i linje med socialutskottets syn, eller också inte. Det kan inte vara både – och.

Jag konstaterar att Tore Claesons vpk. Han vill inte ha några älderdomshem kvar, och det respekterar jag.

Bostadsutskottets betänkande innebär ett klart steg framåt för att bevara älderdomshemmen. Vad som nu återstår är att också socialdemokraterna erkänner denna form av boende, för vilken även driftbidrag skall kunna utgå. Det finns nu inte någon anledning att i detta avseende längre diskriminera älderdomshemmen. Jag ser därför dagens beslut som en viktig förutsättning för att få en ändring till stånd även vad gäller driftbidragen.

Herr talman! I väntan på en positiv förändring för älderdomshemmens bästa även i denna del yrkar jag bifall till bostadsutskottets hemställan i betänkandet 15.

Anf. 93 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker det är utomordentligt trist att höra Agne Hansson kommentera och försöka angripa det som jag har sagt. Det är en klar skillnad mot det sätt bostadsutskottets tidigare ordförande använde i sådana här debatter. Jag hade hoppats att jag skulle slippa invektiv av den sorten: endast vpk vänder ålderdomshemmen ryggen, vill man ålderdomshemmen illa så skall man ställa upp högre krav, som Tore Claeson gör, osv. Vad är det för slags debatt?

Ingen i den här kammaren – och inte i övrigt heller – borde behöva hysa något tvivel om att vänsterpartiet kommunisterna vill slå vakt om de mest utsatta människorna i samhället, de gamla, de handikappade osv. Och de som bor på ålderdomshem utgör i det sammanhanget inget undantag.

Låt oss hyfsa debatten litet grand, Agne Hansson! Var inte så nitisk och så benägen att absolut försöka komma åt enskilda personer eller partier, utan försök se litet mera till sak och till det som vi diskuterar!

Vad finns det i den reservation som jag har skrivit som leder Agne Hansson till slutsatsen att reservationen innebär eller att jag vill att ålderdomshemmen skall försvinna? Svara på det, Agne Hansson!

Läs innantill! Om vi säger att det inte finns några sociala, värdmässiga, klassmässiga eller andra acceptabla skäl för så långt gående förändringar av gällande låneregler som socialutskottets yttrande skulle innebära, kritiserar vi i sak det förhållandet att man kryper ned ifrån tidigare minimistandard. Man tar ett steg ifrån ett rum och kök eller ett och ett halvt rum med kokvrå till bara kokskåp i fråga om utrustning. Detta är ett konkret uttryck för vad jag lägger in i den meningen.

Det är inte så, att Tore Claesons falang har vunnit. Vad vi vill slå vakt om är ett människovärdigt boende. Även gamla människor skall ha rätt till en egen bostad. De skall således kunna stänga dörren om sig, ha en egen entré, kunna ta emot anhöriga osv. Det är vad det hela handlar om. Men med de miniminormer som nu uppställs är det omöjligt att få en bostad som är beskaffad på det sättet och som dessutom är handikappanpassad. För att kunna åstadkomma någonting sådant måste man vara något generösare.

Anf. 94 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är inte ute efter vare sig någon enskild person eller något enskilt parti, utan jag har bara försökt att se hur den här frågan har utvecklats samt vilka ställningstaganden de olika partierna har gjort och vilka motiven för dessa har varit.

Om vpk verkligen slår vakt om ålderdomshemmen, varför har man då skilt ut sig från utskottsmajoriteten och skrivit en reservation? Jag kan inte se reservationen som någonting annat än ett uttryck för att man nu vill fastställa betydligt högre krav på ombyggnadsstandarden när det gäller ålderdomshemmen. Kraven är alltså betydligt högre än vad socialutskottet – inkl. vpk-ledamoten – var överens om.

Skulle man höja kraven, vilka jag inte behöver beskriva närmare – det gäller t. ex. ytan som i dag skall vara 35 m² och kraven på att sådana här bostäder lätt skall kunna omvandlas till vanliga bostäder – ja, då kommer det att bli kritik, precis som det i dag riktas kritik mot gällande regler. Då

kommer det nämligen att heta att inga kommuner kan bygga om ålderdomshemmen och bevara dem, utan de kommer att försvinna. Det är vad jag menar när jag säger att man inte slår vakt om ålderdomshemmen, om man ställer för höga krav. Det är ju också vad debatten i utskottet hela tiden har handlat om. Det dröjde ju mellan två och fyra veckor innan vi lyckades komma fram till den aktuella lösningen, som jag ser som någonting väsentligt när det gäller att bevara ålderdomshemmen.

Jag hävdar fortfarande att vpk inte har samma samlade syn som vi har i detta sammanhang. Det – och ingenting annat – är vad jag har försökt att säga, Tore Claeson!

Anf. 95 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jo, Agne Hansson, vpk ställer visst upp på detta. Det är bara det att vi har en annan uppfattning än utskottets majoritet om vilka minimikrav som skall gälla för att statliga subventioner och ombyggnadslån skall kunna beviljas. Vi ställer andra, och något mera långtgående, krav på hur en bostad för gamla människor skall se ut. Vi vill inte att de skall behöva bo i sämre utrustade bostäder än andra människor får göra. Vi skall inte blanda ihop detta med den fråga som handlar om att på ett bra sätt ta hand om människor som behöver vård av olika slag. Den saken kan ordnas på olika sätt och i olika former, och vi skall också se till att så sker.

Men vad jag talade om och vad jag också har pläderat för är att man inte skall ligga så lågt när det gäller minimistandarden på vad man har mage att kalla för en fullvärdig bostad – för om man utgår från normerna, är det *icke* fråga om någonting sådant. Under senare år har ombyggnadslån beviljats för tusentals rum. Dessa har byggts om och uppfyller en sådan standard. Det har inte funnits något hinder mot att göra så. Jag tycker att hela den här debatten har gått litet snett.

Det grundläggande borde vara att också gamla människor skall ha rätt till en bra bostad. Självfallet skall man på bästa möjliga sätt ordna för dem som inte klarar sig själva och som behöver vård och omsorg. Frågan gäller om vi verkligen skall lägga ner pengar på att bygga om rum och göra anspråk på att kalla dem fullgoda bostäder, när vi inte utrustar lägenheterna med mer än koksåp. Jag tycker inte att det är någon bra lösning.

Agne Hansson återkom till detta och till vad vpk tycker och tänker. Jag vill än en gång säga till Agne Hansson: Peka konkret på vad jag har skrivit i reservationen som inte går att klara med litet god vilja och som inte skulle innebära att det skulle bli bättre och lättare att sköta omvårdnaden av våra gamla på ålderdomshemmen?

I ett tidigare skede fanns det i bostadsutskottet en majoritet för en skrivning där man inte gick så långt i fråga om att sänka minimikraven. Under överläggningar mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna gjordes sänkningar av minimikraven i två steg, så att man hamnade på ungefär samma nivå som socialutskottet har gjort.

Jag beklagar att det blev på det sättet. Jag hoppas att det inte innebär att detta på något sätt skulle bli prejudicerande för de ombyggnadsåtgärder som vidtas för gamla människor, för handikappade eller för Bostadssverige i övrigt. Det vore tragiskt om så skulle bli fallet.

Anf. 96 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Vad är det som gör att det inte skulle gå att förändra ålderdomshemmen enligt de regler som Tore Claeson föreslår i sin reservation? Peka på några sådana konkreta åtgärder, säger Tore Claeson.

Det är ju det jag har försökt göra. Tore Claeson går i sin reservation längre än bostadsutskottet och bostadsstyrelsens anvisningar gör när det gäller standarden på ålderdomshemmen. Vi har fått kritik för att den standardbeskrivning och de regler som nu gäller leder till att kommunerna inte kan bygga om ålderdomshemmen på ett praktiskt vettigt sätt så att de kan fungera enligt riktlinjerna. Man väljer då i stället att lägga ner dem. För att undvika detta har vi nu gjort en justering i standardkraven.

Jag måste fråga Tore Claeson: Vad är det som föranleder Tore Claeson och vpk att jämföra med Ivar Lo-Johanssons beskrivning av ålderdomshemmen i början av 1900-talet, om det inte är ett försök att förvrida debatten och misstänkliggöra oss som försöker slå vakt om ålderdomshemmen?

Varför lyssnar inte Tore Claeson till vad de gamla själva säger? De säger att de inte behöver så stora ytor och så moderna bostäder. De vill ha närhet till de människor de känner och anpassning till den miljö de är vana att bo i. Detta säger både PRO och SFP som representanter för åldringarna. Jag tycker att det hade varit klokt av Tore Claeson att lyssna till både vad de säger och vad Inga Lantz har sagt i socialutskottet då hon accepterade den standard som socialutskottet enligt yttrade sig till bostadsutskottet om, och det är detta som förslaget nu gäller.

Andre vice talmannen anmälde att Tore Claeson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 97 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Hanterandet av frågan om länreglerna för ombyggnad av ålderdomshem visar med stor tydlighet att socialdemokraterna, trots styvnackat motstånd, inte har kunnat motstå en bred opinion och en enad borgerlighet, i varje fall inte någon längre tid. Under flera veckors behandling i bostadsutskottet låtsades socialdemokraterna inte bry sig om det ökade tryck med krav på förändringar av länreglerna som alltmer har kommit till uttryck runt om i landet. Men de kunde till slut inte stå emot. Namninsamlingar, insändare, brev och telefonsamtal till oss politiker har under det senaste halvåret förekommit i riklig omfattning. Samstämt har budskapet varit: Bevara ålderdomshemmen! Lägg inte ner dem!

Varför har då denna situation uppkommit? Vi måste för att få svar på denna fråga gå tillbaka till 1985, då riksdagen angav de riktlinjer efter vilka gamla ålderdomshem skulle kunna byggas om.

När dessa riktlinjer sedan konkretiserades i länregler och anvisningar visade det sig att riktlinjernas utformning i många fall ledde till att ombyggnader omöjliggjordes. Utrymmes- och ytstandarder låg på en sådan nivå att kostnaderna för ombyggnaderna blev orimligt höga. Kommunerna hade helt enkelt inte råd att bygga om efter dessa regler. Det bästa blev det godas fiende.

I detta sammanhang måste jag också nämna den allmänt negativa attityd

som socialdemokraterna har till s. k. institutionsboende. Inom ett antal år skall helst alla ålderdomshem läggas ner, har det hetat. Boende i servicehus skall prioriteras och subventioneras. Någon lyhördhet och hänsyn till vad de äldre ansåg speglade inte socialdemokraternas inställning.

Mot denna bakgrund är det inte alls förvånande att en kraftig reaktion från de äldre, men givetvis även från andra, har uppstått. Från moderat sida har vi tagit till vara dessa synpunkter. Man måste lyssna och seriöst ompröva när oönskade effekter av politiska beslut uppstår.

I betänkandet tas de motioner upp som har föranlett behandling i bostadsutskottet, bl. a. en kommittémotion från moderata samlingspartiet.

Betydligt svårare för att tänka om har socialdemokraterna haft. Men till slut har nu bostadsutskottets socialdemokrater i princip anslutit sig till de motionskrav som har framförts bl. a. från vår sida, men även från folkpartiet och centern. Dessa motionskrav gäller ändringar av låneregler. Det är nu att hälsa med tillfredsställelse att detta har skett. Förnuftet har segrat. Resultatet av vad en bred majoritet i bostadsutskottet föreslår blir med stor sannolikhet att många ombyggnader av ålderdomshem nu kan ske.

Ännu återstår dock frågan om att statsbidrag även skall kunna utgå till driften av ålderdomshem för att fullständig framgång skall uppnås. Nu utgår driftbidrag bara till servicelägenheter och hemservice. Denna fråga behandlas ju, som vi alla vet, inte i bostadsutskottet. Men mot bakgrund av vad biträdande socialministern har sagt i kammaren förväntar jag mig att förslag i denna riktning inom kort kommer att föreläggas riksdagen.

För att friska upp minnet vill jag helt kort citera vad biträdande socialministern sade i kammaren den 8 april 1987.

”Nu har socialutskottet för andra gången beskrivit en mellanform i boendet för äldre som man anser bör vara målet för hur ett modernt ålderdomshem skall se ut. Det är bra. Detta innebär också, att när moderniseringen av ålderdomshemmen uppfyller dessa krav, utgår statsbidrag dels till ombyggnaden av ålderdomshemmen, dels till driften av dessa moderna ålderdomshem.”

Jag vill mot denna bakgrund fråga Magnus Persson huruvida han anser att det förslag vi har enats om i bostadsutskottet uppfyller de krav som biträdande socialministern hänvisade till i den av mig åberopade kammardebatten. Om dessa krav uppfylls, när kan man då förvänta sig att förslag om statsbidrag även till driften kommer att föreläggas riksdagen? Svaret på den frågan tror jag är av största intresse för kammarens ledamöter och för många människor ute i vårt land.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 98 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av frågan om ålderdomshemmen i utskottet, som blev ganska omfattande och tidsödande, framhöll jag vid ett tillfälle – jag gör det gärna även här i kammaren – att alla partier värnar om våra gamla och försöker finna bra lösningar för att skapa ett tryggt liv för dem. Därom råder inget tvivel. Men ibland kommer vi fram till olika lösningar, och det var dem diskussionen i utskottet rörde sig om.

Det beslut om bostadslån till ombyggnad av ålderdomshemmen som vi nu

skall fatta borde enligt mitt förmenande ha fattats för länge sedan. Det skulle ha besparat kommunalpolitiker ute i landet mycket av bekymmer. Många kommuner har brottats med problemen kring upprustningen av ålderdomshemmen. De har ofta stått inför tre alternativ:

1. Genomgripande ombyggnad till servicehus med statliga lån och statliga bidrag till driften.
2. Mer varsam ombyggnad, som medför att man behåller ålderdomshemmens karaktär och fördelarna därmed men får större kostnader.
3. Nedläggning av ålderdomshemmet.

Dagens beslut kommer att glädja många medborgare. Många ser ålderdomshemsboendet som en trygg och bra boendeform för äldre, som ett alternativ bland andra. Under åldrandet börjar människor ofta med att bo i eget hem med hemservice och hemsamarithjälp för att så småningom övergå till boende i servicehus. Men i ett senare skede inträder hos många en viss förvirring, senil demens, och då har ålderdomshemmen visat sig erbjuda en bra boendeform.

Det är bra att socialdemokraterna nu har ändrat uppfattning och ser värdet i ålderdomshemsboendet. Den signal som nu sänts ut till kommunerna är välkommen såväl bland medborgarna som bland deras valda kommunalpolitiker. Tore Claesons inlägg andades visserligen oro för ytterligare försämringar och standardsänkningar, men jag tror inte att den oron är befogad. Låt mig citera vad utskottet avslutningsvis anför på s. 5 i betänkandet:

”Slutligen anser bostadsutskottet att regeringen redan i 1988 års budgetproposition bör lämna en redogörelse för den närmare utformningen av de regler och tillämpningsföreskrifter som behövs för att genomföra en långivning med den inriktning utskottet ovan förordat.”

I det skedet kan vi alltså kontrollera vad regeringen har att komma med, och då får vi möjlighet att återigen debattera frågan om ålderdomshemmen.

Anf. 99 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Det har varit många turer med varierande utbud. Olika förhandlingsöverenskommelser har träffats ena kvällen, och dagen därpå har någon av partierna fått stora skälvan – någon har ångrat sig. Detta är någonting som vi i utskottet tidvis har fått vänja oss vid. Denna förhandlings-situation har varit tålamodsprövande, och det har inte minst varit svårt att veta hur länge en träffad överenskommelse skulle gälla.

Jag vill inledningsvis säga att det har varit svåra överväganden som utskottet har stått inför. Förhandlingarna har varit hårda. Alla partier har fått ge och ta utifrån sina ursprungliga positioner. Den kompromiss som har träffats och som nu finns skriftligt dokumenterad i bostadsutskottets betänkande har manglats i många rum och olika partikonstellationer.

Årligt talat tror jag att pensionärerna ändå vinner på att fyra partier har kunnat enas. Det fanns nämligen från början en rad argument som har bortfallit i den slutgiltiga versionen. När nu tekniker, konstruktörer, byggmästare och kommuner i praktisk tillämpning skall följa utskottets skrivning på s. 4 och 5 i betänkandet är nog de allra flesta överens om att det är ett hyggligt slutresultat.

Vi får inte blunda för att det i vissa fall har varit svårt att följa dagens eller tidigare utfärdade regler. Det är ej heller någon avgrund eller himmelsvid skillnad mellan utskottsmajoritetens skrivning och reservationen i denna fråga. Låt oss inte förstora frågans fortsatta vandring! Med den föreliggande majoritetsskrivningen kommer många lägenheter att hamna alldeles intill och ibland kanske över den kvadratmeteryta som nämns i vpk-reservationen.

Herr talman! Hur skall då ett acceptabelt äldreboende se ut i dagens eller morgondagens samhälle? Grundstandarderna skall vara minst ett rum och kokskåp samt wc och dusch. Bostaden skall ges en sådan storlek att den kan användas även för en rullstolsbunden eller på annat sätt handikappad person. Detta är viktigt, och det är bl. a. dessa rader som har gjort att vi socialdemokrater slutligen har accepterat utskottets skrivning.

Herr talman! Många äldre som bor eller vistas på ålderdomshem har reagerat på den debatt som har förts om ombyggnad av ålderdomshem, och många har oroat sig i onödan. Det bör nu bli betydligt svårare att påstå att socialdemokraterna hyser misstro mot ombyggnad av ålderdomshem. Staten ger frikostiga och generösa lån till pensionärernas och kommunernas fromma.

Vi har mötts av argumentet att lägenheterna borde utrustas litet enklare för att ge utrymme för mera vård och omsorg – vi känner igen detta argument. Dagens beslut innebär att den vulgärpropagandan ej kan tas på allvar i fortsättningen.

Jag har lyssnat med stort intresse på de argument som har framförts här i kväll. Tore Claesson nämnde Ivar Lo-Johansson. Han har betytt mycket för pensionärerna i detta land, och jag tror att han hade varit relativt nöjd om han hade varit med om dagens beslut.

Det finns en misstänksamhet hos moderaterna. Riksdagen beslutar nu om en minimistandard, som vi inte vill tumma på. Jag tolkar moderaternas inlägg så att de anser att man kan ta en sak i taget. Misstänkliggör inte oss socialdemokrater för att vara negativa till serviceboende! Det är vi inte.

Sedan till frågan om driftbidraget. Hur är ni moderater, folkpartister och centerpartister beredda att finansiera driftbidraget? Har ni några konkreta lösningar för detta? Det här är inte bostadsutskottets bord, men det vore naturligtvis intressant att i debatten få höra om ni har några sådana besked.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att vi har enats om tagen och att det var onödigt att man från centerhåll angrep vpk i denna fråga. Det är lika dumt av moderaterna att misstänkliggöra vårt ställningstagande. Vi tycker att vi med detta viktiga beslut i kammaren bygger för dagens och morgondagens pensionärer. Vad vi i dag diskuterar är en minimistandard. Vårt budskap till oppositionen är att man skall slå vakt om pensionärerna både i dag och i morgon.

Anf. 100 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Jag har inte misstänkliggjort socialdemokraternas anslutning till våra motionskrav. Jag beskrev den svårighet som har föregått den träffade uppgörelsen.

Jag ställde en fråga till Magnus Persson: När kan vi i riksdagen förvänta oss förslag från regeringen om driftbidrag? I Bengt Lindqvists uttalande den 8

Prot. 1986/87:123
14 maj 1987

*Bostadslån till om-
byggnad av ålderdoms-
hem*

april angavs att detta skulle bli möjligt efter den anpassning som skett i socialutskottets yttrande till bostadsutskottet.

Det dröjer ju fram till 1988 innan vi skriver några propositioner. Dessförinnan är det socialdemokraterna som har den uppgiften. Skulle det bara hänga på förslag finns det sådana från moderat håll när det gäller genomförande av det av mig och Bengt Lindqvist understödda förslaget om driftbidrag. Men det vore intressant att höra, Magnus Persson, när förslaget från regeringen kommer.

Anf. 101 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag vet inte om det var centern eller mig som Magnus Persson syftade på när han beskrev turerna. Jag vill bara deklarera att jag för min och för centerns del haft den ambitionen att skapa en så bred majoritet som möjligt i denna fråga. Jag är förvissad om att det är det bästa sättet att garantera att denna fråga löses på ett bra sätt.

Det må vara mig förlåtet att jag inte tycker att det fanns någon anledning för vpk att hoppa av i det skede när vi hade nått fram till en uppgörelse. Samtidigt menar jag att den kritik i det här avseendet som jag framfört mot vpk i mitt anförande har framställts på ett överdrivet sätt. Det var ju inte fråga om något annat än en beskrivning av verkligheten.

Får jag slutligen om socialdemokraternas agerande säga att det var tack vare att socialdemokraterna ställde upp bakom centerns krav 1984, när vi tog upp denna fråga, som vi fick i gång en debatt om ålderdomshemmen och en utveckling till förmån för ett bevarande av dessa. Jag vill också gärna erkänna att det har visats en vilja från socialdemokratiska ledamöter i bostadsutskottet att nå fram till den lösning som åstadkommit och att de har ansträngt sig för detta. Vi kan nu konstatera att enighet råder och kan fortsätta att arbeta för att bevara ålderdomshemmen.

Anf. 102 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Låt mig först säga att det står fyra partier bakom betänkan- det. Jag trodde innan vi började denna debatt att vi var eniga. Jag har efter kvällens debatt fått den uppfattningen att vi har tolkat utskottets skrivning något olika.

Till Bertil Danielsson vill jag i vad gäller driftbidraget säga att vi med stor förväntan ser fram emot lösningen av finansieringsfrågan. Är moderaterna beredda att ställa sig bakom finansieringen av detta bidrag?

Bertil Danielsson säger vidare att man nog skall vänta till 1988 när en proposition skall läggas fram av en borgerlig majoritet. Har inte Bertil Danielsson tagit del av de senaste Sifo-undersökningarna som visat på en fortsatt nedgång för moderaterna? Jag rekommenderar en studie av Afton- bladet, Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter osv.

Vi skall inte låta kammen växa för snabbt på oss, oavsett vilka partier vi tillhör. Det finns all anledning att litet ödmjukt betrakta den situation vi står inför. Vi skall slå vakt om de äldres boende, vi skall slå vakt om de äldres trygghet, och vi skall se till att Bertil Danielsson och jag när vi blir pensionärer har en hygglig bostad med en kvadratytta och standard som är rimlig. Det är vad dagens och morgondagens pensionärer kräver av oss parlamentariker och riksdagsledamöter, oavsett vilket parti vi tillhör.

Anf. 103 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Jag rekommenderar Magnus Persson att ta del av reservationen beträffande driftbidrag i socialutskottets betänkande. Där finns förslaget.

Än en gång: Varför vill inte Magnus Persson svara på frågan huruvida han stöder biträdande socialministerns förslag och uttalade åsikt om statsbidrag till driften av ålderdomshem, efter den justering som nu har skett i bostadsutskottet? Varför dröja med det svaret? Vi väntar med spänning.

Anf. 104 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Den sista frågan har ju inte Bertil Danielsson ställt tidigare. Jag tycker nog att det skall ges statsbidrag, men man skall inte undandra sig ansvaret för att vara med om finansieringen. Det har moderaterna och andra partier i Sveriges riksdag gjort.

Dessutom vet Bertil Danielsson mycket väl att det är en fråga som inte behandlas av bostadsutskottet utan av ett annat utskott, där vi från olika håll har mycket kunniga debattörer och partimedlemmar. Jag är övertygad om att de kommer att handlägga den frågan till pensionärernas bästa och till Sveriges bästa. Ivar Lo-Johansson kommer säkert i sinom tid att både muntligt och skriftligt uttrycka sin belåtenhet över hur den här frågan sköts i Sveriges riksdag.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

11 § Kammaran beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

12 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1986/87:151 Ändringar i tryckfrihetsförordningen m. m.

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:Fi112 av Carl Bildt m. fl. (m)

1986/87:Fi113 av Olof Johansson m. fl. (c)

1986/87:Fi114 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

1986/87:Fi115 av Alf Svensson (c)

1986/87:Fi116 av Lars Werner m. fl. (vpk)

1986/87:Sk172 av Elver Jonsson och Anders Castberger (fp)

1986/87:Sk173 av Kjell Johansson m. fl. (fp)

1986/87:Sk174 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

1986/87:Sk175 av Jan Bergqvist m. fl. (s)

1986/87:Ub97 av Pär Granstedt m. fl. (c)

1986/87:Jo179 av Martin Olsson och Karin Israelsson (c)

Prot. 1986/87:123
14 maj 1987

1986/87:A106 av Börje Hörnlund m. fl. (c)

1986/87:A107 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

1986/87:A108 av Birger Hagård (m)

Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1987/88, m. m.
(kompletteringsproposition) (prop. 1986/87:150)

14 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.
1986/87:123

Torsdagen den 14 maj

Tredje vice talmannen 48

Bager, Erling (fp) 11, 27, 30, 36, 39, 95

Billing, Knut (m) 94, 101, 102, 104, 106

Biörsmark, Karl-Göran (fp) 41, 54, 74, 81, 82, 86, 87, 115

Bolander, Gunhild (c) 107

Claesson, Tore (vpk) 22, 29, 30, 36, 39, 53, 76, 98, 102, 105, 106, 108, 112, 113

Dahlberg, Rolf (m) 7, 28, 29, 35, 38

Danielsson, Bertil (m) 114, 117, 119

Evensson, Rune (s) 102, 105, 106, 107

Evermo, Barbro (s) 85, 86, 87

Hambraeus, Birgitta (c) 76, 97

Hansson, Agne (c) 16, 28, 30, 34, 38, 48, 54, 58, 110, 112, 114, 118

Landberg, Maj-Lis (s) 31, 37, 40

Lestander, Paul (vpk) 48, 58, 60

Lindkvist, Oskar (s) 87, 90, 92, 93

Mattsson, Kjell A. (c) 43

Nilsson, Lennart (s) 57, 59

Nordh, Nils (s) 83, 84, 85

Odenberg, Mikael (m) 69, 80, 81, 84, 85, 86, 89, 91, 93, 94

Palmqvist, Margareta (s) 50, 55

Persson, Magnus (s) 116, 118, 119

Persson, Siw (fp) 55, 58, 60

Sundin, Britta (s) 46, 48, 79, 81, 82

